

Katedra: Historie
Studijní program: Učitelství pro 2. stupeň základní školy
Studijní obor: Dějepis – Anglický jazyk
(kombinace)

**POLITICKÉ PROCESY 50. LET – KAUZA
OTAKAR RAULÍM**
**POLITICAL TRIALS IN THE 1950s – THE CAUSE
OF OTAKAR RAULÍM**

Diplomová práce: 2010–FP–KHI–224

Autor:

Podpis:

Vlasta Vaničková

Adresa:

Lázeňská 406
463 62, Hejnice

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Lozoviuková, Ph.D.

Konzultant: Mgr. Tomáš Bursík

Počet:

stran	slov	příloh
108	27 540	12

V Liberci dne 15. 12. 2010

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon

č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých

autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom

povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode

mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich

skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na

základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne 15. 12. 2010

Vlasta Vaníčková

Poděkování:

Nejprve bych ráda poděkovala vedoucí své diplomové práce Mgr. Kateřině Lozoviukové, Ph.D., za cenné rady, připomínky i čas, který mi obětovala. Mimořádný dík patří rovněž bývalému politickému vězni Otakaru Raulímovi, který mi ochotně věnoval čas a dělil se se mnou o své vzpomínky. Dále děkuji Mgr. Tomášovi Bursíkovi, který mi taktéž poskytl podnětné rady i materiály. V neposlední řadě patří můj dík pracovníkům Archivu bezpečnostních složek Ministerstva vnitra a Národního archivu za přístup a propůjčení archivních materiálů.

RESUMÉ

Tato diplomová práce charakterizuje jeden z politických procesů 50. let 20. století, konkrétně kauzu Otakara Raulíma. Cílem není pouze analyzovat a rekonstruovat daný proces, nýbrž také nastínit život odsouzeného v komunistických věznicích a po propuštění. Práce se dále snaží zmapovat skutečnou odbojovou činnost Otakara Raulíma, který byl za spolupráci s francouzskou zpravodajskou službou odsouzen k 18 letům odnětí svobody. V neposlední řadě se práce snaží přispět k celkovému pochopení problematiky politických procesů v období totalitního Československa.

SUMMARY

The diploma thesis describes one of the political trials from 1950s. The particular emphasis is put on the cause of Otakar Raulím. The aim is not only to analyse and reconstruct the particular trial but also to outline the life of the convict in communist prisons and his fate after the releasing. The submitted work tries to analyse the real illegal activities of Otakar Raulím, who was sentenced to 18 years imprisonment for cooperation with French secret service. The aim of this diploma thesis is to provide brief overview into the functioning of political trials in fifties of the 20th century and help to understand this whole system in totalitarian Czechoslovakia.

ZUSAMMENFASSUNG

Diese Diplomarbeit beschäftigt sich mit politischen Prozessen der 50er Jahre des 20. Jahrhunderts, im Einzelnen mit dem Fall von Otakar Raulím. Das Ziel der Diplomarbeit ist nicht nur den Prozess zu analysieren und rekonstruieren, sondern auch das Leben des Verurteilten im kommunistischen Gefängnis und sein Schicksal nach der Entlassung zu schildern. Die DA beschreibt Widerstandaktivitäten von Otakar Raulím, der für die Zusammenarbeit mit französischem Nachrichtendienst zu 18 Jahren Freiheitsentzug verurteilt wurde. Das Thema der DA beiträgt zum Verständnis der Problematik von politischen Prozessen in der totalitären Tschechoslowakei.

POLITICKÉ PROCESY

50. LET – KAUZA

OTAKAR RAULÍM

Obsah

1	ÚVOD.....	8
2	KRITIKA PRAMENŮ A LITERATURY	12
2.1	Kritika pramenů	12
2.2	Kritika literatury	14
3	POLITICKÉ PROCESY V 50. LETECH 20. STOLETÍ	17
4	PROCES S MILADOU HORÁKOVOU A SPOL.	24
4.1	Tzv. Okrajové procesy	30
5	POLITICKÉ PROCESY NA LIBERECKU	35
6	POLITICKÝ VĚZEŇ OTAKAR RAULÍM.....	42
6.1	Mládí a dospívání	43
6.1.1	Zatčení.....	47
6.2	Únor 1948	49
6.3	Zahraničí	51
6.4	Francouzská zpravodajská služba	53
6.4.1	Výcvik.....	55
6.4.2	Návrat do ČSR.....	57
6.5	Zatčení a Obžaloba	59
6.6	Proces a rozsudek	64
6.7	Vězení.....	65
6.8	Po propuštění	71
6.8.1	K-231	74
6.8.2	K-231 v Liberci	76
6.8.3	Konfederace politických vězňů.....	77

7	ZÁVĚR	79
8	SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	82
8.1	Prameny	82
8.1.1	Archivní prameny	82
8.1.2	Orální historie.....	82
8.1.3	Tisk	82
8.1.4	Tištěné prameny	82
8.2	Literatura	83
8.3	Online dokumenty	88
8.4	Filmové a rozhlasové dokumenty	88
9	SEZNAM ZKRATEK.....	89
10	SEZNAM PŘÍLOH	91

1 ÚVOD

Jedním ze zlomových momentů v dějinách Československa se stal Únor 1948, jenž odstartoval éru komunistické diktatury. Nový režim s sebou přinesl likvidaci parlamentního demokratického systému a úplné začlenění československého státu do sovětské sféry vlivu. Komunistická vláda nastolila svá vlastní pravidla a metody, často překračující hranice zákona a svou svrchovanost uplatňovala ve všech sférách společnosti. Podporou legalizace a stabilizace nového režimu se stal boj s „třídními nepřáteli“.

Perzekuce osob nesouhlasících s komunistickou ideologií se stala běžnou praktikou nové politiky. Škála „nepřátel“ státu byla široká, obětí komunismu se tak mohl stát kdokoli. Politicky motivované procesy provázely komunistickou diktaturu po celou dobu její existence. Na počátku režimu byla míra procesů intenzivnější, což souviselo se snahou eliminovat odpor proti novému státnímu zřízení. Předním cílem politických procesů nebylo pouze odstranění potencionálních či skutečných odpůrců režimu, ale také vyvolání atmosféry strachu, jenž měla držet občany Československa v „poslušnosti“. Obavy z perzekuce podněcovaly v mezilidských vztazích nedůvěřivost a celkově negativně ovlivnily smýšlení společnosti, která byla mimo jiné přesvědčována o správnosti procesů. Při tzv. monstrprocesech doprovázených propagandistickými kampaněmi byli občané dokonce aktivně zapojováni do jejich průběhu.

Cílem této diplomové práce je na základě analýzy a komparace dostupných archivních materiálů, pramenů a odborné literatury charakterizovat jeden z politických procesů padesátých let 20. století, a tím přispět k pochopení mechanismů bezpečnostních složek a justice v komunistickém Československu. Na rekonstrukci konkrétního případu se pokusím demonstrovat principy a metody komunistického právního systému. Vybranou kauzu se snažím charakterizovat z pohledu odsouzeného i tehdejších orgánů činných při „výrobě“ procesů.

Hlavní pozornost práce je věnována případu Otakara Raulíma, který se podílel na protikomunistickém odboji jako agent francouzské zpravodajské služby. Raulím měl být pravděpodobně zařazen do jednoho z tzv. okrajových procesů Emil Weiland a spol. navazující na proces s Miladou Horákovou a spol., z tohoto záměru zřejmě

sešlo, nakonec byl souzen sám. Kauzu Otakara Raulíma se pokusím představit v širším kontextu zahrnující charakteristiku přípravy na odbojovou činnost, například výcvik absolvovaný u francouzské zpravodajské služby a trénink v uprchlických táborech na území amerických okupačních zón v Německu a Rakousku. Následně rozeberu podstatu i rozsah Raulímových zpravodajských aktivit v ČSR, které konfrontuji s obžalobou a poté seznámím čtenáře s průběhem procesu a rozsudkem, jenž byl nad Raulímem vyneseno.

Vedle charakteristiky politického vězně Otakara Raulíma, jeho pobytu ve vězení i osudu po propuštění, analyzuji rovněž jeho život před Únorem 1948, což může přispět k celkovému pochopení osobnosti a pohnutek vedoucích k odbojové činnosti po převratu. Například jako sedmnáctiletý chlapec byl zatčen gestapem kvůli styku s válečnými zajatci, jimž poskytoval jídlo.

Na základě rozhovorů vedených za pomoci metody orální historie je část textu zaměřena na podmínky a praktiky ve vězeňských zařízeních, které byl Raulím nucen snášet. Jeho zkušenosti jsem doplnila o výpovědi dalších politických vězňů. Pozornost je také věnována nehumánním vyšetřovacím metodám, kterým byl odsouzený vystaven.

Diplomová práce je rozdělena do čtyř hlavních kapitol, které jsou dále rozšířeny do několika podkapitol, blíže specifikujících dané téma. V úvodních kapitolách jsem se zaměřila na kritiku pramenů a literatury, s nimiž jsem pracovala. Následující kapitoly se věnují oblastem, jenž jsou nutné k celkovému pochopení konkrétní kauzy. Stručně jsem nastínila obecnou charakteristiku politických procesů 50. let 20. století, na kterou jsem navázala rozbořem procesu Horáková a spol. Na tuto kauzu navazovaly další, tzv. okrajové procesy, o kterých se zmiňuji v následující kapitole.

Tzv. okrajové procesy řešené na úrovni krajů a okresů významně zasáhly i Liberec. Zde probíhal jeden z největších navazujících procesů nazývaný Emil Weiland a spol. Na tuto kauzu jsem navázala s dalšími politickými procesy, které byly na Liberecku řešeny, a na konkrétních případech se snažím mimo jiné demonstrovat fakt, že komunisté byli schopni najít své „nepřátele“ v jakékoli skupině obyvatelstva.

Hlavní část práce je soustředěna na případ Otakara Raulíma jenž byl v Liberci zatčen a držen několik měsíců ve vyšetřovací vazbě. Kapitola *Politický vězeň Otakar Raulím* je rozdělena do osmi podkapitol, které na sebe chronologicky navazují, čímž chci dosáhnout komplexního obrazu o jeho osobě, protikomunistické činnosti i procesu. Nejprve se zabývám životem odsouzeného před únorovým převratem, poté rozebírám odchod z Československa a navázání styků s francouzskou zpravodajskou službou, které jsem věnovala samostatnou kapitolu, aby čtenář lépe pochopil její organizaci a fungování. I přesto, že se ke konkrétní špionážní činnosti, jíž se měl Raulím po návratu do ČSR věnovat, nepodařilo příliš zjistit, pokusila jsem se analyzovat její formu i rozsah. Proces trestního řízení s Otakarem Raulím, včetně rozsudku jsem sestavila na základě pramenných materiálů vyšetřovacích spisů, které se nacházejí v Archivu bezpečnostních složek Ministerstva vnitra v Praze. Informace k pobytu v různých vězeňských zařízeních jsem získala z archivních materiálů (např. vězeňské spisy, osobní spisy) dostupných v Národním archivu v Praze a z rozhovorů vedených s Otakarem Raulím.

V kapitole *Po propuštění* jsem nastínila především Raulímovu politickou činnost v roce 1968, kdy se stal spoluzakladatelem pobočky K 231 v Liberci a jeho současné aktivity spojené s předsednictvím v liberecké pobočce konfederace politických vězňů.

V závěru diplomové práce jsem shrnula zpracované téma a reflektovala okolnosti doprovázející vznik této práce. Rovněž jsem se snažila nastínit další možný rozvoj a rozšíření tématu.

Práce je založena především na studiu pramenných materiálů týkajících se obžaloby, rozsudku a internace odsouzeného. Díky informacím obsažených v těchto spisech jsem byla schopna proces s Otakarem Raulím částečně rekonstruovat. Nutno podotknout, že je nezbytné přistupovat v práci s těmito prameny značně kriticky, neboť je jejich obsah ovlivněn komunistickou ideologií a dobovou terminologií. Rovněž musíme brát v potaz, že cílem vyšetřovatelů v 50. letech 20. století nebylo odhalit skutečnou pravdu, nýbrž „usvědčit“ obviněného za každou cenu. Poznatky získané z pramenných materiálů byly konfrontovány s odbornou literaturou zabývající se politickou perzekucí v období komunismu. Diplomové práce věnující se tomuto tématu, které vznikly v poslední době na liberecké katedře

historie, jsem rovněž využila. Dalším pramenným zdrojem byly rozhovory, které jsem vedla s Otakarem Raulímem za pomoci metody orální historie.

Hlavním cílem mé práce je alespoň částečně rozšířit poznatky o protikomunistickém odboji a přispět tak k pochopení mechanismu politických procesů.

2 KRITIKA PRAMENŮ A LITERATURY

2.1 Kritika pramenů

Práce je převážně založena na studiu a analýze pramenných materiálů. Primárním pramenem pro zpracování práce byly vyšetřovací spisy¹ uložené v Archivu bezpečnostních složek v Praze. Dále archivní materiály Národního archivu v Praze, zejména pak spisy Státního soudu², Státní prokuratury a osobní spis Otakara Raulíma, jejichž součástí je např. zatykač, zápis o zatčení, trestní oznámení, zprávy o pověsti, protokoly o odvolacím řízení, propouštěcí protokol, sestavení senátu při procesu a další. Při rekonstrukci procesu se stal stěžejním především rozsudek³ a obžalovací spis⁴. Ke všem zmíněných pramenům bylo nutno přistupovat nanejvýše kriticky, jelikož odráží zásadní cíl, tj. prokázání viny obžalovaných. Nutné je brát v potaz rovněž dobou terminologii, jenž byla vytvořena jako jeden z nástrojů komunistické vlády k boji s „třídním nepřítelem.“ K pochopení problematiky analýzy pramenných materiálů mi pomohla i práce Prokopa Tomka *Svazek StB jako historický pramen*.⁵

Dalším pramenným zdrojem se stalo svědectví Otakara Raulíma, který mi ochotně věnoval čas a poskytl řadu nedocenitelných informací. Na základě rozhovorů vedených za pomoci metody orální historie jsem mohla zčásti doplnit a upřesnit archivní materiály a mimo jiné pochopit mnohé skutečnosti. Pro efekt větší autentičnosti jsem vzpomínky pamětníka citovala doslovně.

Metoda orální historie zakládající se na vyprávění a vzpomínkách lidí na určité události, se v dnešní době často využívá při studiu soudobých dějin, zejména pak událostí, jenž se odehrály za totality. Umožňuje komparovat cenné výpovědi pamětníků s materiály Státní bezpečnosti, nicméně i k tomuto postupu je třeba přistupovat kriticky. Svědectví pamětníků mohou být subjektivní a ovlivněné

¹ ABS Praha, f. vyšetřovacích spisů, svazek V 2000.

² NA Praha, spis Státního osudu OR I 126/48.

³ NA Praha, f. Státního soudu v Praze, rozsudek TS I/VI 55/50-11.

⁴ NA Praha, f. Státní prokuratury, obžaloba SPt I/III 23/50-I.

⁵ Prokop TOMEK, *Svazek StB jako historický pramen*, in: *Soudobé dějiny* 1/2005, Praha 2005, s. 208-214.

časovým úsekem, který je dělí od dané události, což může vést ke zkreslení. Během let se pohledy pamětníků na prožité události mohly změnit, na řadu věcí si už také nevzpomínají nebo vzpomenout nechtějí. I přes zmíněná úskalí metody by má práce byla bez výpovědí Otakara Raulíma neúplná.

Studiu orální historie se ve své publikaci *Orální historie. Metodické a „technické“ postupy*⁶ věnoval Miroslav Vaněk. S touto metodou v souvislosti s perzekucí padesátých let pracoval například Karel Bartošek⁷, jenž zaznamenal ve své publikaci řadu vzpomínek politických vězňů nebo rovněž Tomáš Bursík v knize *Ztratily jsme mnoho času...Ale ne sebe!*.⁸

Při bádání se nepodařilo nalézt informace o procesu s Otakarem Raulím v tehdejšímu tisku. Příkládám to zejména skutečnosti, že Raulím byl souzen v neveřejném procesu zcela sám, zapojení jeho případu do propagandy by zřejmě nemělo takový efekt.

Při tvorbě této práce jsem dále využila Sešity a sborníky Securitas Imperii, které vydává Ústav pro studium totalitních režimů (ÚSTR). Stěžejní práci této edice se při mém výzkumu stala tři dílná práce *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech*.⁹

Podstatným pramenným zdrojem, který mi pomohl k utvoření celistvého obrazu a pochopení osudů politických vězňů jsou rovněž filmové a rozhlasové dokumenty. Ty, které vznikly v době totality, sloužily hlavně k propagandistickým účelům. Jmenujme například seriál režiséra J. Sequense Třicet případů majora Zemana, díl *Vrah se skrývá v poli*¹⁰, jenž byl inspirován tzv. případem Babice.¹¹ Cílem tohoto

⁶ Miroslav VANĚK, *Orální historie. Metodické a „technické“ postupy*, Olomouc 2003.

⁷ Karel BARTOŠEK, *Český vězeň. Svědectví politických vězeňkyň a vězňů let padesátých, šedesátých a sedmdesátých*. Praha-Litomyšl 2001.

⁸ Tomáš BURSÍK, *Ztratily jsme mnoho času...Ale ne sebe!*, Praha 2006.

⁹ Jaroslav VOREL – Alena ŠIMÁNKOVÁ – Lukáš BABKA, *Československá justice v letech 1948 – 1953 v dokumentech*, díl I., Praha 2003. Jaroslav VOREL – Alena ŠIMÁNKOVÁ – Lukáš BABKA, *Československá justice v letech 1948 – 1953 v dokumentech*, díl II., Praha 2004. Jaroslav VOREL – Alena ŠIMÁNKOVÁ – Lukáš BABKA, *Československá justice v letech 1948 – 1953 v dokumentech*, díl III., Praha 2004.

¹⁰ *Vrah se skrývá v poli*. Třicet případů majora Zemana, režie J. Sequens, 1975.

¹¹ Případ Babice se odehrál v roce 1951 ve stejnojmenné vesnici na jižní Moravě. Zde byli zastřeleni tři funkcionáři MNV, což vyvolalo hromadné zatýkání osob, údajně členů protistátní organizace vedené ze zahraničí. Celé to byla pravděpodobně provokace StB, jedním ze střelců (zřejmě asi jediný)

propagandistického snímku bylo očernit odpůrce režimu a pozitivně prezentovat komunistickou vládu.

Po roce 1989 vzniklo mnoho dokumentů snažících se pravdivě nastínit období komunistické totality. Uvedme například sedmidílný dokumentární cyklus Olgy Sommerové *Ztracená duše národa*¹², který líčí svědectví politických vězňů padesátých let. Česká televize uvedla řadu dokumentární seriálů, mezi nimi například *V zajetí železné opony*¹³, *Proces H*¹⁴, který popisuje průběh procesu s Dr. Miladou Horákovou a projekt *Děti 50. let*¹⁵ mapující příběhy dětí politických vězňů.

Dalším zdrojem informací se také staly různé on-line dokumenty¹⁶, některé mají charakter informativní jako např. www.totalita.cz, jiné jsou založeny na pamětech bývalých politických vězňů, např. www.pametnaroda.cz.

2.2 Kritika literatury

Při studiu problematiky politických procesů 50. let jsem vycházela z řady publikací i studií obsažených v časopisech a sbornících, které vydává např. Ústav pro studium totalitních režimů, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu a další. Literaturu, jenž jsem využila pro tvorbu své práce lze rozdělit do několika kategorií. Do první kategorie bych zařadila publikace a studie týkající se obecné charakteristiky politických procesů a komunistické justice. K pochopení totalitního systému Československu mi přispěla např. studie Václava Vebera *Padesátá léta v Československu*¹⁷, která je zasazena do mezinárodního kontextu nebo publikace Jiřího Pernese *Krise komunistického režimu v 50. letech*.¹⁸ Kniha Karla

byl Ladislav Malý (agent StB). Zatčení byli odsouzeni k vysokým trestům, včetně trestu smrti. Akce Babice byla namířena proti církvi a vesnickým bohatčům.

¹² V České televizi byl cyklus odvysílán v roce 2005. Vznikl v roce 2001.

¹³ Čtyřicetidílný cyklus příběhů o lidech, kteří byli postiženi komunistickým režimem.

¹⁴ Desetidílnou sérii odvysílala Česká televize na přelomu května a června 2009, režie Martin Vadas.

¹⁵ Dokumentární cyklus obsahující sedm osobních svědectví dcer politických vězňů, na než navazuje sedm příběhů o synech politických vězňů. Projekt vznikl v roce 2009. ČT jej odvysílala v roce 2010. Dostupný z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10214725126-deti-50-let/4191-o-projektu/>>

¹⁶ www.kpv-cr.cz, www.pametnaroda.cz, www.totalita.cz, www.politictivezni.cz, www.hrdinove.cz

¹⁷ Václav VEBER, *Padesátá léta v Československu - komunismus na domácí scéně*, in: *Securitas Imperii 7*, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, Praha 2001, s. 5-11.

¹⁸ Jiří PERNES, *Krise komunistického režimu v Československu v 50. letech*, Praha 2008.

Kaplana a Pavla Palečka *Komunistický režim a politické procesy v ČSR*¹⁹ poskytuje čtenáři základní orientaci ve fungování politických procesů v období komunistického režimu. Informace o mocenském systému v průběhu procesů jsem čerpala z knihy Viléma Hejla *Zpráva o organizovaném násilí*²⁰, vydané za spolupráce Karla Kaplana, který vypracoval řadu monografií a studií na toto téma. Poznatky o StB, jejím fungování, praktikách i pravomocí například popsal v knize *Nebezpečná bezpečnost*.²¹ Přehled o fungování komunistické justice mi poskytla studie Aleny Šimánkové a Tomáše Bursíka publikovaná v časopise *Paměť a dějiny*.²²

V další kategorii jsem se tematicky zaměřila na systém mechanismu procesů, konkrétní kauzy i vězeňskou problematiku.

K pochopení mechanismu procesů (zejména monstrprocesů), propagandy i tzv. okrajových procesů přispělo další dílo Kaplana *Největší politický proces. M. Horáková a spol.*²³ nebo práce Pavlíny Formánkové „*Vypořádali jsme se s Horákovou, vypořádáme se i s americkým broukem*“.²⁴ Na tuto kauzu navazovala řada následných procesů, jenž probíhaly na úrovni krajů a okresů. Pro analýzu okrajových procesů na Liberecku jsem využila diplomové práce Kateřiny Joklové²⁵, která se zabývala procesem s Emilem Weilandem a spol. a Barbory Mládkové²⁶, jenž se ve své práci věnovala procesům vedených při Krajském soudu v Liberci v letech 1953-54. Téma konkrétních politických procesů, zejména na regionální úrovni, není zatím zcela probádané, v posledních letech k tomu ale významně přispívají práce studentů, např. výše zmíněné diplomové práce a další²⁷.

¹⁹ Karel KAPLAN – Pavel PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2001.

²⁰ Vilém HEJL, *Zpráva o organizovaném násilí*, Praha 1990.

²¹ Karel KAPLAN, *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948-1956*, Brno 1999.

²² Alena ŠIMÁNKOVÁ - Tomáš BURSÍK, *Téma třídní justice v období 1948 – 1952*, in: *Paměť a dějiny* 1/2008, Praha 2008, s. 90 – 95.

²³ Karel KAPLAN, *Největší politický proces. M. Horáková a spol.*, Brno 1995.

²⁴ Pavlína FORMÁNKOVÁ, „*Vypořádali jsme se s Horákovou, vypořádáme se i s americkým broukem*“, in: *Paměť a dějiny* 1/2007, Praha 2007, s. 20-40.

²⁵ Kateřina JOKLOVÁ, *Politické procesy 50. let – kauza Emil Weiland a spol.*, diplomová práce, Katedra historie TUL Liberec.

²⁶ Barbora MLÁDKOVÁ, *Politické procesy 50. Let – Krajský soud v Liberci 1953-1954*, Diplomová práce, katedra historie TUL, Liberec 2005.

²⁷ Mimo jiné např.: Tereza STŘELEČKOVÁ, *Politické procesy padesátých let – kauza František Zahradka*, Diplomová práce, katedra historie TUL, Liberec 2009; Lenka JIRÁNKOVÁ, *Politická perzekuce a politické procesy na Jihlavsku v letech 1949 – 1953*. Diplomová práce, katedra historie

K problematice vězeňství jsem čerpala z publikace Prokopa Tomka *Dvě studie o československém vězeňství 1948 - 1989*²⁸, neméně důležité jsou i knihy obsahující konkrétní svědectví pamětníků.

Jelikož byl Raulím agentem francouzské zpravodajské služby, využila jsem knihu Kropa a Faligota *Bazén - francouzská tajná služba*.²⁹ K osvětlení organizace těchto služeb mi pomohla rovněž *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*.³⁰ Vzhledem k tomu, že jmenovaný mimo jiné přecházel hranice, čerpala jsem rovněž z literatury týkající se této problematiky, např. Tomkova publikace *Na frontě studené války*³¹, či Vaňkova kniha *Pohraniční stráž a pokusy o přechod státní hranice*³².

V této kapitole jsem nezmínila všechny tituly, s kterými jsem pracovala. Seznam prostudovaných pramenů a literatury je uveden na konci práce.

TUL, Liberec 2008; Iva SEITLOVÁ, Politické procesy 50. Let – kauza Mirko Šťastný, Diplomová práce, katedra historie TUL, Liberec 2010.

²⁸ Prokop TOMEK, *Dvě studie o československém vězeňství 1948 – 1989*, Praha 2001.

²⁹ Roger FALIGOT - Pascal KROP, "Bazén" : francouzská tajná služba (1944-1984), Praha 1998.

³⁰ Helmut ROEWER - Stefan SCHAFER - Matthias UHL, *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*, Praha 2006.

³¹ Prokop TOMEK, *Na frontě studené války, Československo 1948-1956*, Praha 2009.

³² Pavel VANĚK, *Pohraniční stráž a pokusy o přechod státní hranice 1951-1955*, Praha 2008

3 *POLITICKÉ PROCESY V 50. LETECH 20. STOLETÍ*

Po únoru 1948 se chopili moci komunisté a nastolili tak čtyřicet let trvající diktaturu. Únorový převrat se stal vyústěním dlouhodobé snahy komunistické strany o absolutní politickou vládu ve státě, která se nejmarkantněji projevila v letech 1945 až 1948. Kaplan toto období charakterizuje jako zápas o demokracii. Otázkou zůstává, zda musel tento boj skončit tragicky. Rozhodně k tomu přispěla mezinárodní předválečná i poválečná situace, do jisté míry předurčující prosovětskou politiku Československa, a také nedůsledný přístup nekomunistických stran k praktikám komunistů.³³ Sovětský svaz a jeho expanzivní politika uplatňovaná ve střední a východní Evropě významně zasáhla do vývoje Československého státu. Hlavním cílem SSSR se stala likvidace kontaktů Československa se Západem a důsledná přestavba politického systému i společnosti dle sovětského modelu.³⁴

Bezprostředně po ovládnutí státu začala komunistická strana radikálně zasahovat do všech sfér společenského dění. Vedle snahy o monopol moci a udávání politického kurzu stálo i úsilí o ovládnutí ekonomického, sociálního a kulturního života obyvatel státu. Likvidace občanských i politických práv patřila mezi základní podmínky pro existenci režimu.³⁵ Nástrojem k udržení a upevnění nového mocensko-politického systému se stala perzekuce skutečných i domnělých nepřátel, která postihla všechny společenské vrstvy – dělníky, rolníky, inteligenci, církevní hodnostáře i duchovní, členy různých zájmových spolků a řadu dalších. V boji proti „nepohodlným“ či „nepřízřusobivým“ občanům byly uplatňovány zejména dvě formy perzekuce – mimosoudní a soudní. Pod termínem mimosoudní perzekuce rozumím nejrůznější omezení jako například zákaz vycestování ze země, znemožnění studia, ztráta zaměstnání, nucené vystěhování a jiná diskriminační opatření.

³³ Karel KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, Praha 1993, s. 169-173.

³⁴ Václav VEBER, *Padesátá léta v Československu - komunismus na domácí scéně*, in: *Securitas Imperii 7, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu*, Praha 2001, s. 5-11.

Více k tématu např.: Vít SMETANA, *Pod křídla Sovětů. Mohlo se Československo vyhnout „sklouznutí“ za železnou oponu?*, in: *Soudobé dějiny 02/2008*, Praha 2008, s. 274-302.

³⁵ Karel KAPLAN - Pavel PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2001, s. 21.

Politické procesy se staly hlavní formou soudní perzekuce, která nezasáhla pouze odsouzené, ale i jejich rodiny a přátele.³⁶ Cílem politických procesů byla zejména stabilizace režimu, likvidace opozice a nastolení všeobecné atmosféry strachu. Právě strach byl hnací silou, jenž měl občanům zabránit v jakékoli formě odporu.

Karel Kaplan rozděluje politické procesy do dvou základních vln. První se odehrávala v tzv. zakladatelském období mezi léty 1948-1954, druhá v 70. letech v době normalizace. Obě vlny se lišily zejména ve stupni a formě perzekuce. Počátek existence komunistické diktatury se vyznačoval větší mírou i krutostí trestů. Do nezákonných vyšetřovacích metod patřilo rovněž fyzické i psychické násilí páchané na obžalovaných.³⁷ K rozšíření politického vlivu sloužily tzv. monstrprocesy, „divadelní představení“, které „odhalovaly“ široké veřejnosti „škůdce“ státu. Monstrprocesy měly šokovat a to nejen na domácí půdě. Jejich výrobci důkladně připravovali smyšlená obvinění a se zatčenými nacvičovali celý scénář procesu. Pro přelíčení bylo vybíráno „vhodné“ obecnstvo a vše bylo doprovázeno agresivní propagandistickou kampaní v rozhledech i novinách. Charakteristickým rysem byly kruté tresty (v mnoha případech tresty smrti), jichž se dožadovala i část zfanatizovaného obyvatelstva.³⁸ Kaplan dále dělí procesy v zakladatelském období do několika kategorií. Na prvním místě uvádí soudní perzekuce politické povahy. Jejich aktéři byli souzeni za protistátní politickou činnost, např. velezradu, špionáž a další. Další skupinu tvořily procesy politicky motivované, v nichž se většina vykonstruovaných obvinění týkala trestných činů

³⁶ V roce 1999 vznikla skupina dvanácti dcer politických vězňů pronásledovaných komunistickým režimem, která se v roce 2008 rozrostla na šedesát členek. Všechny ženy spojují podobné životní osudy, zejména ztráta rodičů vězením. Některé z nich se zúčastnily výzkumu psychologických vlivů na děti v rodinách pronásledovaných komunistickým režimem. Registrace Občanského sdružení Dcery 50. let byla provedena Ministerstvem vnitra ČR 25. 4. 2008. Dostupný z WWW: <<http://www.dcery.cz/?pid=2&lang=cz>>[cit. 5.11.2010].

V roce 2010 vznikl projekt České televize *Děti 50 .let*. Tento dokumentární cyklus obsahuje sedm osobních svědectví dcer politických vězňů, na něž navazuje sedm příběhů o synech politických vězňů. Dostupný z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10214725126-deti-50-let/4191-o-projektu/>> [cit. 5.11.2010].

K příběhům žen politických vězňů např.: Markéta DOLEŽALOVÁ, Tři sondy do osudu žen, které by neměly být zapomenuty, in: Paměť a dějiny 03/2010, Praha 2010, s. 5 -14.

³⁷ KAPLAN-PALEČEK, c.d.,s. 40.

³⁸ Více k monstrprocesům, například KAPLAN-PALEČEK,c.d.

hospodářského rázu. V třetí kategorii byla žaloba směřována na činy verbálního charakteru, tj. protistátní výroky, urážky představitelů státu apod. Většina procesů byla především odrazem politických potřeb a zájmů strany.³⁹ Mezi politicky motivované procesy můžeme řadit také procesy konané v rámci tzv. druhé retribuice.⁴⁰ Obnovená činnost mimořádných lidových soudů po únorovém převratu nesloužila pouze k potrestání skutečných nacistických zločinců a kolaborantů, nýbrž také k upevnění komunistické moci a odstranění nepohodlných osob. Jasně zneužití retribuice dokazuje i případ Vladimíra Krajiny.⁴¹

Po roce 1953 došlo k poklesům politických procesů z několika důvodů. Vzhledem k intenzitě „výroby“ procesů od roku 1948 se můžeme domnívat, že výrazná většina skutečných či domnělých odpůrců byla již odsouzena. Dále se mezi komunistickými funkcionáři rozšířil strach pramenící ze sledování kauz s „vlastními“ lidmi. Uvedme např. proces s Rudolfem Slánským, vysokým představitelem KSČ, jenž se sám aktivně angažoval při výrobě procesů. Stal se obětí vlastní politiky a v roce 1952 byl odsouzen k trestu smrti.⁴² Faktor ovlivňující úbytek procesů mimo jiné vyplýval i z přesvědčení, že je režim dostatečně pevný. Po smrti Gottwalda a Stalina v roce 1953 tento pocit vystřídala nejistota i pochyby nad správností některých procesů. Objevila se vlna stížností obětí a jejich příbuzných na nezákonné rozsudky i vyšetřovací metody. Vedení KSČ tak bylo nuceno zajistit prověření některých politických procesů. Revizi byl podroben jen zlomek případů

³⁹ Karel KAPLAN, StB o sobě: výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka, Praha 2002, s. 20-21.

⁴⁰ Dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb. ze dne 19. června 1945 uvedl v činnost mimořádné lidové soudy (MLS), před něž měly být postaveny osoby z řad nacistických zločinců, kolaborantů a zrádců. V květnu roku 1947 byla jejich aktivita ukončena, což nelibě nesli představitelé komunistické strany. Po únorovém převratu bylo období tzv. první retribuice podrobeno kritice, která směřovala zejména k diskreditaci Prokopa Drtiny (ministr spravedlnosti a člen národně sociální strany) a k obnovení retribučních soudů. S odkazem na nedostatečné splnění první retribuice byla 28. března 1948 zákonem č. 33/1948 Sb. obnovena účinnost retribučního dekretu a činnost MLS. 31. prosince byla druhá retribuice ukončena. Podrobněji např. Kateřina KOČOVÁ, Druhá retribuice, in: Soudobé Dějiny 3-4/2005, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2005, s. 526-586.

⁴¹ Vladimír Krajina – generální tajemník ČSNS. O jeho diskreditaci se komunisté snažili již od roku 1945. Krajina byl křivě nařčen ze spolupráce s nacisty. Po obnovení činnosti MLS byl v srpnu 1948 v nepřítomnosti (Krajina pobýval v britském exilu) odsouzen MLS v Praze k trestu 25 let odnětí svobody.

Kateřina KOČOVÁ, Druhá retribuice, in: Soudobé Dějiny 3-4/2005, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2005, s. 526-586.

⁴² Více např.: Karel KAPLAN, Zpráva o zavraždění generálního tajemníka, Praha 1992.

týkajících se výhradně bývalých komunistů.⁴³ Nutno podotknout, že řada politických procesů probíhala i nadále, jen ne v takové míře.

V druhé vlně procesů, která odstartovala po roce 1969, bylo odsouzeno zhruba o polovinu méně lidí než ve vlně první. Vzhledem k poukazování na nezákonné praktiky a týrání souzených se brutalita vyšetřovatelů snížila, nevymizela však úplně. Mezi oběma vlnami taktéž docházelo k procesům, avšak ne v takovém rozsahu.

V prvních měsících nově nastolené diktatury byli obžalováni souzeni podle zákona na ochranu republiky č. 50 z roku 1923.⁴⁴ V říjnu 1948 jej nahradil zákon na ochranu lidově demokratické republiky č. 231.⁴⁵ Trestné činy politické povahy se od 1. srpna 1950 do ledna 1962 soudily podle trestního zákona č. 86.⁴⁶ Nejvíce trestných činů projednal Státní soud, jehož působnost skončila v roce 1952. Poté se případy politické povahy projednávaly zpravidla před krajskými soudy.⁴⁷ Poslední dva uvedené zákony sloužily zejména k vykonávání komunistické zvláště. Oproti původnímu zákonu zde byly trestné činy rozšířeny a trestní sazby zvýšeny. Komunistická justice odsoudila podle zákona 50/1923 Sb. celkem 5187 osob, podle zákona 231/1948 Sb. 26 079 osob a podle zákona 86/1950 dalších 106 049 občanů Československa, kteří byli po roce 1990 rehabilitováni. Za čtyřicet let komunistické vlády bylo odsouzeno 264 429 osob, včetně těch, kteří byli odsouzeni vojenským soudem i těch, kteří byli po roce 1968 rehabilitováni.⁴⁸ Do této statistiky nejsou pravděpodobně zahrnuty případy, jenž byly odsouzeny MLS v období tzv. druhé retribuice. Skutečný počet obětí politických perzekucí tak bude zřejmě vyšší, čísla zde uvedená tvoří pouze spodní hranici, která je prokazatelná.

Zásadní pozici v mechanismu procesů měla strana a její orgány, které diktovaly oficiální politiku a zasahovaly zvláště do přípravy monstrprocesů a jiných kauz

⁴³ Jiří PERNES, *Krise komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Praha 2008, s. 111-116.

⁴⁴ Zákon na ochranu republiky č. 50/1923 Sb. s účinností od 1. 5. 1923, zrušen 24. 10. 1948.

⁴⁵ Zákon na ochranu lidově demokratické republiky č. 231/48 Sb. s účinností od 24. 10. 1948, s platností do 1. 8. 1950. Sbírka zákonů, č. 231/1948, vydána 16. 10. 1948, dostupné z WWW:<<http://www.ustrcr.cz/data/pdf/projekty/usmrceni-hranice/dokumenty/zakon231-232-1948.pdf>> [cit.1.10.2010]

⁴⁶ Trestní zákon č. 86/1950 Sb. s účinností od 1. 8. 1950, zrušen 1. 1. 1962.

⁴⁷ Alena ŠIMÁNKOVÁ - Jaroslav VOREL - Lukáš BABKA, *Československá justice v letech 1948-1953, Díl I., Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu*, Praha 2004, s.15-19.

⁴⁸ KAPLAN-PALEČEK, c.d., 38-39.

s návrhem trestu smrti. Nejdůležitější funkce připadla státní bezpečnosti, od čehož se pak odvíjelo její výjimečné postavení v celém systému. Lze konstatovat, že se z StB postupně stala autonomní mocenská síla. Základním úkolem agentů StB bylo získávání informací a důkazů potřebných k odhalení a následnému zatčení „nepřítele“. V mnoha případech si StB „opatřila“ důkazy sama a k odhalení „škůdce“ docházelo prostřednictvím tzv. provokací. Podstrkování ilegálních tiskovin, zbraní, dopisů od emigrantů či přesvědčování k účasti k odboji, to vše patřilo ke standardním praktikám StB.

Pokud bylo v těchto případech dosaženo naplánovaného úspěchu, následovala vyšetřovací vazba. V komunistickém pojetí se vazba stala hlavním nástrojem sloužícím k vynucení doznání zadrženého. Presumpce nevinu prakticky neexistovala a zjistit pravdu se nestalo podstatou vyšetřování. Pracovní metody agentů StB sahaly daleko za hranici zákona. V cestě k doznání sloužila celková destrukce lidské osobnosti, které dosahovali krutým tělesným týráním, psychickým mučením či vydíráním. Tyto nehumánní praktiky sloužící k úplnému zlomení člověka jsou zaznamenány rovněž ze svědectví obětí, kteří tyto útrapy přežili.⁴⁹

Sovětský svaz uplatnil svou svrchovanost i v případech politických procesů. Státní bezpečnost dostala při výrobě procesů k dispozici sovětské poradce, kteří měli zefektivnit přípravu na soud. Nově zavedli dlouhodobé a nepřetržité výsledky, otázkové protokoly i uplatňování tvrdého psychického nátlaku. Poradci měli rozsáhlý vliv na československé příslušníky StB a jejich rady byly chápány jako rozkazy.⁵⁰ Ke konci vyšetřování přišla na řadu příprava scénářů pro přelíčení (týkalo se zejména monstrprocesů), které se obvinění učili nazpaměť. Následoval výběr a příprava svědků i obecnstva.

Po roce 1948 se stavěla komunistická strana nad zákon, ovládla justici a zcela ji zbavila nezávislosti. Po Únoru proběhly v československém justičním aparátu rozsáhlé personální čistky. Řada soudců byla nahrazena „stranicky“ vhodnějšími,

⁴⁹ Tomáš BURSÍK, *Ztratily jsme mnoho času...Ale ne sebe!*, Praha ÚDV 2006; Kateřina KOČOVÁ, *Paměť Liberecka I.-Příběh Růženy Koškové-Krásné*, in: *Fontes Nissae V/2004*, Liberec 2004, s. 272-293.

⁵⁰ KAPLAN - PALEČEK, c.d., s. 174

většinou však bez řádného právního vzdělání.⁵¹ Ti, co nehodlali akceptovat nové nezákonnosti, odešli sami nebo byli propuštěni. Prokurátoři a soudci měli v režii poslední fázi procesu. I přesto, že justice žalovala, soudila a vynášela rozsudky, jednalo se pouze o přijatá rozhodnutí od komunistických orgánů, z čehož vyplývá, že o ničem samostatně nerozhodovala, pouze reprezentovala právo v pojetí komunismu.⁵²

Po vynesení rozsudku měli odsouzení právo na odvolání. Nutno podotknout, že ke zmírnění trestu docházelo ojediněle, spíše byl trest potvrzen či dokonce zvýšen. Přelíčením končil pro obviněného kolotoč krutých výsledků a následovalo další drsné období v životě politického vězně. Ve věznicích a táborech byli nuceni vykonávat těžké práce za minimálního příjmu potravy a neustálého ponižování. V 50. letech byly celkové podmínky v takových zařízení otřesné a nehumánní. V 60. letech se situace mírně zlepšila, proběhlo i několik amnestií prezidenta republiky a část politických vězňů byla propuštěna. To neznamenal, že by psychické i fyzické týrání vězňů bylo vymýceno. Připomeňme případ Pavla Wonky, který v roce 1988 zemřel ve věznici na následky nehumánního zacházení.⁵³ Život vězně po propuštění byl poznamenán, což se odrazilo v hledání adekvátního zaměstnání i navazování nových společenských styků. Bývalý vězeň zůstal pod drobnohledem StB a za sebemenší provinění mu hrozil další soud.

Politické procesy se nevyhnuly žádné skupině československého obyvatelstva. Postihly členy bývalých nekomunistických stran, účastníky protifašistického odboje, důstojníky vojenských jednotek, rolníky, biskupy a kněze, emigranty, kterým se nezdařil odchod z republiky, bývalou „buržoazii“ a v neposlední řadě i přední komunistické funkcionáře.⁵⁴ Státní bezpečnost měla tu moc „usvědčit“ ze zločinu téměř kohokoli. Strach, který ovládal Československo, nahloďoval spoustu lidí, což zapříčinilo všeobecnou nedůvěru mezi občany. Čtyřicet let trvající totalita rozhodně nezdravě ovlivnila celou občanskou společnost. Z touhy po politické moci

⁵¹ Alena ŠIMÁNKOVÁ - Tomáš BURSÍK, Téma třídní justice v období 1948 – 1952, in: Paměť a dějiny 1/2008, Praha 2008, s. 90 – 95.

⁵² ŠIMÁNKOVÁ – BURSÍK, c.d., s. 95.

⁵³ Více např. na WWW: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_wonkap.php> [cit 5.12.2010]

⁵⁴ KAPLAN - PALEČEK, c.d., s. 46-47.

a ovládnutí společnosti se zrodily politické procesy, které negativně zasáhly do životů odsouzených i jejich rodin, soudní i mimosoudní perzekuce je pronásledovala až do roku 1989. Řada postižených se bohužel osvobození republiky od komunismu a následných rehabilitací nedočkala.

4 PROCES S MILADOU HORÁKOVOU A SPOL.

Proces s Miladou Horákovou a spol.⁵⁵ se stal jedním z nejvýznamnějších politických procesů, který se odehrál za diktatury komunistického režimu. V tomto procesu, jenž byl pečlivě připravován téměř rok, došlo k odsouzení nejvíce osob a uděleno nejvíce vysokých trestů. Za pomoci sovětských poradců⁵⁶ byl vytvořen ukázkový monstrproces, do něhož byla zapojena i široká veřejnost. Mezi hlavní cíle agresivní kampaně mířené proti Horákové a spol. patřila podpora oprávněnosti procesu a nastolení atmosféry strachu. Celá propaganda strhla až nečekanou vlnu reakcí dovolávajících se tvrdého potrestání obžalovaných. I přesto, že se nejednalo o jediný monstrproces mezi léty 1948-54, vyznačoval se neobyčejně krutými tresty a jako v jediném procesu byla odsouzena k trestu smrti žena.

Milada Horáková⁵⁷ byla výjimečnou osobností, která aktivně působila v sociální i politické sféře. Během nacistické okupace ji pro ilegální činnost věznilo gestapo. Dva roky strávila v pankrácké věznici, další dva v Terezíně na Malé

⁵⁵ K tématu více např. Karel KAPLAN, *Největší politický proces*, Brno 1995; Miroslav IVANOV, *Justiční vražda aneb smrt Milady Horákové*, Praha 1991; FORMÁNKOVÁ - KOURA, *Žádáme trest smrti*, Praha–Ústav pro studium totalitních režimů 2008; Projekt ČT: *Proces H*, dostupný z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/procesh>>[cit.12.9.2010].

⁵⁶ 16. 9. 1949 požádal Gottwald Moskvu o „pomoc“ s přípravou procesu. Do ČSR byli posláni sovětské „poradce“ Lichačev a Makarov – zkušební výrobci procesů (podíleli se na procesu s Rajkem a spol.). Karel KAPLAN, *Největší politický proces*, Brno 1995, s. 115.

⁵⁷ Milada Horáková (roz. Králová) se narodila 25. 12. 1901, po ukončení studia na gymnáziu nastoupila na právnickou fakultu Univerzity Karlovy. Během svých studií se seznámila s Františkou Plamínkovou (bojovnice za práva žen a senátorka Národního Shromáždění), která ji nesmírně ovlivnila v její budoucí práci, především v oblasti ženské otázky. Horáková v roce 1926 úspěšně dokončila svá studia, o rok později se vdala za Bohumila Horáka a začala pracovat jako právnička v Ústředním socialistickém úřadě hl. m. Prahy. Zde se poprvé setkala s Petrem Zenklem, s nímž udržovala kontakt i po únoru 1948, v době jeho emigrace. V roce 1929 vstoupila Horáková do strany národně sociální. Politicky se zatím výrazně neangažovala, zabývala se především sociální otázkou péče o rodinu a děti. V roce 1933 se jí narodila dcera Jana. O pár let později se Horáková postavila proti nacistické okupaci. Zapojila se do práce odbojové skupiny Petiční výbor věrni zůstaneme, bohužel v srpnu 1940 byla zatčena i s manželem gestapem a až do osvobození byla vězněna (nejprve na Pankráci, později v Terezíně). Po válce se aktivně zapojila v politické sféře. Stala se důležitou představitelkou národních socialistů, poslankyní, a také významnou osobností bojující za práva žen. Po únoru 1948 soustředila své síly na zformování jednotné organizace z bývalých nekomunistických politických stran, v září 1949 byla zatčena a souzena za vlastizradu a vyzvědačství. Státní soud ji odsoudil k trestu smrti, který byl vykonán 27. 6. 1950. Více např. Karel KAPLAN, *Největší politický proces*, Brno 1995; FORMÁNKOVÁ-KOURA, c.d., s. 135., Karel KAPLAN, *Druhý proces Milada Horáková a spol. – rehabilitační řízení 1968 - 1990*, Praha 2008; Zora DVOŘÁKOVÁ – Jiří DOLEŽAL, *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě*, Praha 2001; *Dopisy Milady Horákové*, Ministerstvo obrany České republiky 2007.

pevnosti. V roce 1944 stanula před soudem, kde ji byl navržen trest smrti, který byl následně změněn na 8 let káznice. Po osvobození v roce 1945 se vrátila do Prahy. Stala se poslankyní Prozatímního národního shromáždění a navázala na své dřívější členství v Československé straně národně socialistické (dále jen ČSNS). I nadále se věnovala otázce ženských práv a přijala post předsedkyně Rady československých žen. Ve svém přesvědčení založeném na demokracii a politické pluralitě se již tehdy dostávala do konfliktu s představiteli komunistické ideologie. Po únorovém převratu se aktivně zapojila do boje proti nově nastolenému režimu.

Svou činnost po Únoru soustředila především na vytvoření jednotného opozičního hnutí, které by se skládalo z představitelů bývalých nekomunistických politických stran. Její pokus o spolupráci s účastníky těchto stran se nezdařil. Příčina tkvěla patrně v nedostatečné organizovanosti i v částečných neshodách mezi jednotlivými stranami. Dalším důvodem nepochybně byla brzká intervence StB, která zamezila následnému vývoji tohoto hnutí.

V květnu 1948 se na popud Horákové sešlo několik členů bývalé ČSNS. Tato neoficiální organizace, tzv. šestka (Horáková, Nestával, Čupera, Račanský, Dlouhý, Šobr), fungovala zejména pod vedením Horákové a Nestávla. Hlavní náplní „šestky“ byly diskuze týkající se podmínek, jež jsou nutné pro změnu stávající politické situace a již zmíněná snaha o spolupráci s ostatními nekomunistickými stranami. Horáková také udržovala styky s exilem, především s Petrem Zenklem⁵⁸, který odešel ze země v srpnu 1948. Horáková Zenkla pravidelně navštěvovala až do jeho emigrace. Všechny jejich mítinky byly pečlivě sledovány StB.

Zatčení Milady Horákové proběhlo 27. září 1949. V této době nebyla zatýkána jako vedoucí členka ilegální organizace (StB neměla o existenci „šestky“

⁵⁸ Petr Zenkl (1884- 1975) - český politik, po ukončení studií na filozofické fakultě Karlovy Univerzity začal působit jako učitel na Obchodní akademii v Praze, později i na pražském Vysokém učení technickém. V roce 1913 se stal členem národně socialistické strany a začal se věnovat komunální politice. V letech 1919-22 byl starostou Karlína a v letech 1937-39 zastával funkci primátora města Prahy. V období nacistické okupace byl vězněn gestapem (nejprve v Dachau, později v Buchenwald). Po válce se stal předsedou ČSNS a zaujal post primátora Prahy (1945-46), v roce 1946 byl jmenován náměstkem předsedy vlády. Od roku 1947 se podílel na formování protikomunistické opozice. Při únorové krizi patřil mezi ministry, kteří podali demisi. Po únorovém převratu v srpnu 1948 emigroval do Západního Německa, a poté se natrvalo usídlil v USA, kde působil jako předseda Rady svobodného Československa. Do procesu s Horákovou byl zavlčen jako představitel emigrace. Více např. Jaroslava ČEČRDLOVÁ, Petr Zenkl. Jeden z tvůrců československé demokracie, Disertační práce, Ústí nad Labem 2009.

zatím potuchy), nýbrž jako bývalá významná poslankyně a představitelka ČSNS. Pro její zatčení stačilo pouhé přesvědčení příslušníků StB, že je „zcela určitě“ zapojená do ilegální činnosti, nicméně žádné přímé důkazy pro to neexistovaly. Komunistická moc se soustavně snažila o diskreditaci ČSNS. Intenzivně připravovala řadu vykonstruovaných procesů ještě před únorovým převratem. Připomeňme již zmiňovaný případ Vladimíra Krajiny, jenž byl v roce 1946 nařčen s kolaborace za nacistické okupace. Toto obvinění bylo založené na výpovědi K.H. Franka, která byla později označena za lživou a vynucenou. Celou provokaci měli v režii komunisté. Mezi další pokusy patřil např. Krčmaňský případ⁵⁹ či tzv. Mostecká špionážní aféra⁶⁰. I přesto, že se v obou případech nepodařilo komunistům dosáhnout předpokládaného cíle v předúnorové době, měly tyto kauzy negativní dopad na ČSNS, která se musela potýkat s očišťováním své pověsti.

Po uchopení moci v roce 1948 nebránilo komunistům v uplatňování diktatury už nic, a tak naplno rozjeli mašinérii politických procesů, v nichž byla obviněna řada národních socialistů. Mezi ně patřil právě proces s Miladou Horákovou a spol.

Proces s Horákovou a spol. byl připravován téměř jeden rok a za tuto dobu došlo několikrát ke změně koncepce celého procesu. Horáková měla být původně obviněna za účast na akci N – údajná ilegální činnost skupiny kolem Edvarda Beneše (pravděpodobně zcela smyšlená akce, žádné konkrétní informace o této akci nebyly doposud nalezeny). Zvrat v procesu přinesly výpovědi Jaromíra Kopeckého⁶¹, který na fungování „šestky“ upozornil. Během listopadu 1949 byly pozatýkány další osoby - zejména národní socialisté, ale také představitelé jiných nekomunistických stran

⁵⁹ V srpnu 1947 obdrželi ministři Prokop Drtina, Jan Masaryk a Petr Zenkl balíčky s výbušninami. Komunističtí funkcionáři prohlásili, že tento nezdařený atentát si národní socialisté objednali sami. Později vyšly najevo informace, že výbušniny vyráběli právě komunisté v obci Krčmaň. Karel KAPLAN - Pavel PALEČEK, Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2001, s. 13. V květnu 1948 proběhl proces, do jehož čela byl postaven Prokop Drtina, který údajně stál za přípravou atentátu. Karel KAPLAN, Nekrvavá revoluce, Praha 1993, s. 248

⁶⁰ Další proces připravovaný komunisty. Pravoslav Reichel, důstojník československé armády, a další lidé byli obviněni ze špionáže prováděné v severních Čechách. Mimo jiné měli tito obvinění připravovat státní převrat spolu s funkcionáři národně socialistické strany. Celá akce byla vykonstruována bezpečnostními orgány, nakonec se od ní pro nevelký úspěch upustilo. KAPLAN – PALEČEK, c.d., s. 15. V květnu 1948 byla kauza znovu otevřena a většina z obžalovaných byla souzena Státním soudem z velezrady. Karel KAPLAN, Nekrvavá revoluce, Praha 1993, s. 247

⁶¹ J. Kopecký, člen národně socialistické strany, československý diplomat (místopředseda zahraniční komise národně socialistické strany, jejíž předsedkyní byla Horáková) V srpnu 1949 byl zatčen při pokusu a útěk za hranice. KAPLAN, c.d., s. 114

(sociální demokraté a lidovci). Státní bezpečnost se snažila ze zatčených vytvořit skupinu vedoucích osobností protikomunistického odporu, kterou by mohla soudit za nejtěžší zločiny proti státu.

Směr vyšetřování udávali zejména sovětsí poradci, kteří zde prosazovali svůj domácí model konstrukce procesů. Poprvé na československém území zavedli otázkové protokoly či nepřetržité výslechy, které měli obviněné psychicky i fyzicky podlomit. Jednotlivé osoby konfrontovali s výpověďmi ostatních a vynucovali si doznání. Do celé konstrukce případu zapojili veřejnost pomocí rozsáhlé mediální kampaně. Bylo nutné představit obžalované jako největší zločinecké „živly“ a poukázat na nebezpečí, které hrozí při protistátní činnosti. Těmto účelům sloužila propagační komise, která se starala o vydávání informací k procesu do sdělovacích prostředků. Zajišťování hromadného poslechu rozhlasových reportáží ze soudního přelíčení v hostincích i neveřejných prostranstvích měli v režii krajští tajemníci, kteří zároveň vedli besedy s „vybranými“ účastníky procesu. Výjimkou nebylo ani zapojování dětí do propagandy, například při výrobě nástěnek s výstřižky z novin o průběhu kauzy Horáková a spol.⁶²

Stejně jako se několikrát měnilo pojetí případu, měnila se sestava obviněných i samotné pojmenování procesu. Od původního názvu „Direktorium československého odboje“ se upustilo a přistoupilo se k definitivní verzi – Proces s „vedením záškodnického spiknutí proti republice“ (nebo také případ M. Horáková a spol.).⁶³ Po několika měsíčním vyšetřování, konstruování a přetváření koncepce procesu byla v dubnu 1950 vytvořena finální sestava obviněných. Obětí procesu se stalo celkem 13 osob. Do čela skupiny postavili vyšetřovatelé právě Horákovou představující výraznou politickou osobnost, především na poli ČSNS a udržující spojení s emigrací. Samotný proces byl stanoven na 31. května 1950 a trval celkem devět dní. Před tímto hlavním „divadelním představením“ nacvičovali obvinění své výpovědi, systém otázek a odpovědí museli znát nazpaměť (někteří ze souzených se při přelíčení těchto protokolů nedrželi, zejména Horáková). Pro následné soudní přelíčení byli pečlivě vybíráni soudci, prokurátoři a dokonce i veřejnost. V řadách

⁶² Pavlína FORMÁNKOVÁ, „Vypořádali jsme se s Horákovou, vypořádáme se i s americkým broukem“, in: *Paměť a dějiny* 1/2007, Praha 2007, s. 20-40.

⁶³ KAPLAN c.d., s. 151.

prokurátorů zasedli Josef Urválek⁶⁴, Ludmila Brožová⁶⁵, Juraj Vieska⁶⁶ a Jiří Kepák⁶⁷ (náhradní prokurátoři - Antonín Havelka⁶⁸ a Karel Sadil⁶⁹). Senátu předsedal Karel Trudák⁷⁰, soudci z povolání byli Karol Bedrna⁷¹ a Otakar Matoušek⁷², náhradníkem se stal Karel Kruk⁷³. Soudce z lidu reprezentovali Miloš Kučera⁷⁴ a Jan Polanecký⁷⁵.

Milada Horáková stanula před Státním soudem 31. května 1950 v 8 hodin ráno společně s Josefem Nestávalem, Františkou Zemínovou, Antonií Kleinerovou, Františkem Přeučilem, Oldřichem Pelclem, Jiřím Hejdou, Vojtěchem Dundrou, Janem Buchalem, Jiřím Křížkem, Bedřichem Hostičkou, Zdeňkem Peškem a Závašsem Kalandrou. Na všechny obviněné byla od března 1950 důkladně sestavována obžaloba. Nestával měl původně stát v čele procesu, od čehož bylo později upuštěno. Jeho „vina“ spočívala v účasti na protikomunistickém odporu

⁶⁴ Josef Urválek, v roce 1950 správce Krajské prokuratury v Českých Budějovicích, také prokurátor Státní prokuratury Praha, Viz VOREL - ŠIMÁNKOVÁ - BABKA, Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, II., Praha, 2004, s. 60

⁶⁵ Ludmila Brožová-Polednová, původně úřednice, 1950-1952 prokurátorka Státní prokuratury v Praze, od roku 1952 ve funkci krajské prokurátorky v Rokycanech. V roce 2007 byla Brožová obviněna z podílu na justiční vraždě a ještě téhož roku odsouzena k osmi letům nepodmíněně. O rok později Vrchní soud v Praze rozhodl, že je tento čin promlčen. Případ se poté opět otevřel a s definitivní platností byla Brožová odsouzena k šesti letům, přičemž trest nastoupila v roce 2009. Žádost o milost byla zamítnuta. Tamtéž, s. 44, 48, 121. Více např. Petr KOURA – Pavlína FORMÁNKOVÁ, Dostala jsem úkol, Respekt 30/2006, Praha 2006, Zvukový záznam ze závěrečné řeči Brožové v procesu Horáková a spol., dostupné z

WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=QRTxcCF6VHg>> [cit. 16.10.2010]

Rozhovor s Brožovou-Polednovou z r. 2007, dostupné z WWW: <http://www.lidovky.cz/polednova-a-kdo-rika-ze-je-nevinna-dqb-/ln_domov.asp?c=A070801_175504_ln_domov_znk> [cit. 16.10.2010]

⁶⁶ Juraj Vieska, státní prokurátor u Státní prokuratury v Praze. Viz VOREL - ŠIMÁNKOVÁ - BABKA, c.d., s. 61.

⁶⁷ Jiří Kepák, prokurátor Státní prokuratury v Praze, v roce 1952 zastával funkci soudce Státního soudu, oddělení Brno., s. 46.

⁶⁸ Antonín Havelka, původně strojný zámečník, poté vedoucí IX. Oddělení na Státní prokuratuře v Praze (1949- 1952), od roku 1953 působil na Generální prokuratuře. Tamtéž, s. 49, 121, 136.

⁶⁹ Karel Sladil, působil na VI. Oddělení Státní prokuratury v Praze, Tamtéž, s. 49.

⁷⁰ Karel Trudák, soudce Nejvyššího soudu (obsazení Nejvyššího soudu ze 17. 5. 1950), u státního soudu v Praze působil v letech 1950-51, oddělení Brno. Trudák je také na seznamu prokurátorských a soudcovských kádrů pro mimořádné procesy ze 7. 3. 1952. Tamtéž, s. 33, 35, 42, 56.

⁷¹ Karel Bedrna, v letech 1950-52 zastával funkci náměstka předsedy Státního soudu pro oddělení Bratislava, uveden je taktéž v seznamu prokurátorských a soudcovských kádrů pro mimořádné procesy ze 7. 3. 1952 (pro Slovensko). Viz VOREL - ŠIMÁNKOVÁ - BABKA, c.d., s.42, 53.

⁷² Otakar Matoušek, od roku 1948 předseda senátu Státního soudu V Praze.

⁷³ Karel Kruk, uveden v seznamu prokurátorských a soudcovských kádrů pro mimořádné procesy ze 7. 3. 1952. Tamtéž, s. 42, mj. předsedal soudu v kauze Otakar Raulím.

⁷⁴ Miloš Kučera – k této osobě nebyly nalezeny žádné údaje.

⁷⁵ Jan Polanecký - k této osobě nebyly nalezeny žádné údaje.

a v rozsáhlých stycích s představiteli sociální demokracie. Zemínovou výrobci procesu vybrali pro její silný vliv v kruzích národních socialistů. Kleinerová měla mít taktéž kontakty s protikomunistickým odbojem, za jejího spolupracovníka označili vyšetřovatelé Pelcla. Přeučil údajně působil jako výkonný činitel „Hospodářské rady“, jejímž členem byl i Hejda (mj. odpůrce znárodňování). Dundr se stal vhodným cílem kvůli své sociálně demokratické minulosti (s odsouzenými se s největší pravděpodobností ani neznal, nebo vůbec nestýkal). Buchal, který se kromě Zeminové a Přeučila s nikým neznal, měl údajně sehrát roli člena „teroristické“ skupiny na Ostravsku. Hostička s Křížkem zastupovali v procesu lidovou stranu. Stranu sociálně demokratickou reprezentoval Peška. Kalandra, bývalý člen KSČ, byl označen za vedoucího „trockistické skupiny“. Z informací uvedených výše je patrné, že v tomto monstrprocesu byli souzeni představitelé všech nekomunistických stran a dokonce jeden bývalý člen KSČ. Mnozí z obžalovaných se neznali nebo se aktivně nestýkali, přesto byli označeni za skupinu, která měla charakter protikomunistického a protistátního odporu.

Státní prokuratura vinila všech 13 obžalovaných z vlastizrady a špionáže⁷⁶. Po náročném a dlouhém soudním procesu byl 8. června v 8 hodin vynesena rozsudek. Horáková, Buchal, Pelcl a Kalandra byli odsouzeni k trestu smrti, dále soud udělil doživotí Nestávalovi⁷⁷, Hejdovi⁷⁸, Přeučilovi⁷⁹ a Kleinerové⁸⁰, 28 let Hoštičkovi⁸¹, 25 let Peškovi⁸², 22 let Křížkovi⁸³, 20 let Zeminové⁸⁴ a 15 let Dundrovi⁸⁵. Rozsudek zahrnoval i konfiskaci majetku a ztrátu občanských práv.

Odvolání podali pouze čtyři odsouzení - Horáková, Buchal, Pelcl a Kalandra. Ostatní pravděpodobně ze strachu z případného ztížení trestu toto právo nevyužili. Po odmítnutí odvolání Nejvyšším soudem následovaly žádosti o milost prezidentu republiky. Milosti byly psány samotnými odsouzenými (kromě Horákové – ta jediná

⁷⁶ Podle § 1 a 5 č. z. 231/1948 Sb.

⁷⁷ Podmíněně propuštěn v roce 1963.

⁷⁸ Podmíněně propuštěn v roce 1962.

⁷⁹ Podmíněně propuštěn v roce 1963.

⁸⁰ Propuštěna v roce 1960 v rámci amnestie prezidenta republiky.

⁸¹ Podmíněně propuštěn v roce 1963.

⁸² Propuštěn v roce 1960 v rámci amnestie prezidenta republiky.

⁸³ V roce 1963 mu byla udělena milost.

⁸⁴ Propuštěna v roce 1960 v rámci amnestie prezidenta republiky.

⁸⁵ Zemřel v roce 1957 jako vězeň komunistického režimu.

odmítla žádat o milost), také rodinnými příslušníky a řadou občanů z ČSR i zahraničí. Nic z toho nepomohlo odvrátit osud odsouzených, prezident Klement Gottwald žádosti zamítl.

27. června 1950 v časných ranních hodinách byly vykonány na nádvoří Pankrácké věznice čtyři tresti smrti. První monstrproces, jenž měl ukázat sílu a moc režimu skončil tragicky – čtyřmi justičními vraždami.

4.1 Tzv. Okrajové procesy

Již během příprav procesu s Horákovou a spol. byly naplánovány následné, v dobové terminologii okrajové, procesy. Vznikl tím jakýsi pavouk, který měl v centru „velkolepý monstrproces“, na nějž byly napojeny další případy řešené na úrovni krajů a okresů. Ústředním cílem se stala diskreditace a likvidace politické nekomunistické reprezentace na všech úrovních – od místní po celostátní.

Výrobci procesů roztrídřovali obviněné do skupin a určovali města a okresy ve kterých bude zasedat Státní soud. Členové každé vykonstruované skupiny museli pocházet ze stejného kraje. Organizace těchto následných procesů byla podobná jako u monstrprocesu s M. Horákovou. Opět probíhal důkladný výběr soudců i prokurátorů a rozhodovalo se, zda bude proces veřejný či nikoli. I k okrajovým procesům patřila rozsáhlá propaganda, která se projevovala především v tisku. V procesu s Miladou Horákovou vyvolala propagandistická kampaň až davovou psychózu, u navazujících kauz měla propaganda znatelně menší vliv. To dokazují některé zprávy krajských výborů KSČ. Například zpráva Krajské bezpečnostní pětky KSČ v Ústí nad Labem se zmiňuje o slabé návštěvnosti a nespokojenosti veřejnosti s následnými procesy, a to zejména z důvodu nízkých trestů.⁸⁶ Můžeme usoudit, že veřejnost, která mohla svou krutost naplno projevit během procesu s M. Horákovou a spol. a která byla „hladová po krvi“, pravděpodobně očekávala od navazujících kauz větší brutalitu. Proto nebylo „politické divadlo“ v některých případech pro veřejnost dostatečně atraktivní. Okrajové procesy provázela řada dalších problémů,

⁸⁶ Karel KAPLAN, Největší politický proces, Brno 1995, s. 171.

jako byl například nedostatek času k důkladné přípravě procesu. Nicméně, závěrečné hodnocení navazujících kauz bylo přes všechny výše zmíněné obtíže velmi kladné.

Nový systém totalitní vlády komunistů se nespokojil s vytvořením vzorového monstrprocesu, ve kterém padly čtyři tresty smrti, doživotí a další vysoké tresty. Jaké byly tedy pohnutky pro výrobu dalších procesů? Především bylo nutno zakotvit „oprávněnost“ tohoto hrůzného představení, a také konstantně udržovat atmosféru strachu. Okrajové procesy se staly i vhodným nástrojem k diskreditaci či odstranění nepohodlných osob, především členů bývalých nekomunistických stran. V původním návrhu bezpečnostní komise ÚV KSČ z 28. června 1950 bylo počítáno s 31 politickými procesy v jedenácti krajích s celkovým počtem obžalovaných 446 osob.⁸⁷ Konečný počet procesů byl tragičtější. Kaplan uvádí celkovou bilanci. V 35 procesech Státní prokuratura žalovala 639 osob. Státní soud udělil deset trestů smrti, 48 trestů těžkého žaláře na doživotí a další tresty věznění na celkem 7830 let. Byly uloženy peněžité tresty ve výši 12 145 000 Kčs a téměř u všech odsouzených byla vyslovena konfiskace celého majetku. Zproštěno viny bylo 21 obžalovaných.⁸⁸

Jedním z nejvýznamnějších okrajových procesů se stal proces s Emilem Weilandem a spol. projednáváný před Státním soudem v Liberci. V této kauze byla hlavní pozornost zaměřena proti národním socialistům. Průběh procesu vykazoval typické znaky monstrprocesu. Zasedání bylo veřejné a silně zde zafungovala propagandistická kampaň vedená v tisku a rozhlasu, která podnítila davy k zasílání rezolucí. Stejně jako v procesu s Horákovou a spol., padly vysoké tresty (i tresty smrti) a následovaly další okrajové procesy.

Tomuto tématu se podrobně věnovala ve své diplomové práci Kateřina Joklová.⁸⁹ Joklová důkladně zanalyzovala a zrekonstruovala celý proces. Z archivních materiálů bylo zjištěno, že vyšetřovatelé rozdělili obviněné do tří skupin. Hlavní skupina, tzv. Ústředí, měla fungovat jako „teroristická organizace“

⁸⁷ KAPLAN, c.d., s. 170.

⁸⁸ KAPLAN, c.d., s. 172.

⁸⁹ Kateřina JOKLOVÁ, Politické procesy 50. let – kauza Emil Weiland a spol., diplomová práce, Katedra historie TUL Liberec, 2008, s. 13-32.

kolem Weiland⁹⁰ a Kolína⁹¹. Do jejích aktivit spadala špionážní činnost politického i hospodářského rázu. Ústředí bylo napojeno na Miladu Horákovou a spol., hlavním prostředníkem měla být Antonie Svobodová, členka lidové strany. Ústředí, které se nejprve skládalo zejména z národních socialistů, zakrátko navázalo spolupráci i s lidovci – zejména s Miroslavem Emingerem. Všichni se scházeli v bytě Růženy Koškové (členka národních socialistů). Košková uvedla, že schůzky měly skutečně ráz politických diskuzí, razantně však odmítala plánování jakékoli „teroristické“ činnosti.⁹²

Druhou skupinou byla „teroristická“ organizace „Eduard Beneš“, v jejímž čele stál Bedřich Judytk⁹³. Tato organizace, která působila ve Varnsdorfu a okolí měla být přímo napojena na Ústředí v Liberci, zejména na její národně sociální část. Její členové se zaměřovali na likvidaci komunistických funkcionářů působících v čele politického i veřejného života. Organizace například stála za vraždou údajně nastrčeného agenta StB Jiřího - Daneše Hradeckého. Vůdčí osobou třetí skupiny „Jan Roháč z Dubé“ byl bývalý příslušník SNB Jaroslav Štadherr, který se měl napojit na „Ústředí“, v tomto případě na členy strany lidové.

Většina obžalovaných byla pozatýkána již v roce 1949, načež strávila několik měsíců ve vazební věznici v Liberci, kde byla podrobena kolotoči hrubých výslechů. Vyšetřovatelé plně uplatňovali své nehumánní praktiky, které měly obžalované fyzicky i psychicky zlomit.

Hlavní přelíčení se konalo v sále PKO Lidové sady od 18. do 21. července 1950. Zasedal zde Státní soud v čele s Karlem Trudákem⁹⁴, státní prokuraturu zastupoval Pavel Barbaš⁹⁵ a František Janda⁹⁶, kteří společně sestavili obžalobu.

⁹⁰ Emil Weiland, v roce 1924 vstoupil do národně sociální strany, v r. 1945 se stal krajským důvěrníkem ČSNS, o rok později se stal poslancem Národního shromáždění, vykonával funkci vrchního inspektora ČSD. JOKLOVÁ, c.d. s. 37.

⁹¹ Jaroslav Kolín, úředník, po válce vstoupil do strany lidové, poslanec zemského národního výboru, JOKLOVÁ, c.d. s.48.

⁹² JOKLOVÁ, c.d. s. 19.

⁹³ Bedřich Judytk, v roce 1945 vstoupil do sociálně demokratické strany, pracoval jako úředník, JOKLOVÁ, c.d. s. 34.

⁹⁴ Informace k jeho osobě viz poznámka 35.

⁹⁵ Baraš je veden jako prokurátor Generální prokuratury pro věci Státní prokuratury a státního soudu. Vorel Jaroslav, Šimánková Alena a Babka Lukáš, Československá justice v letech 1948 - 1953 v dokumentech (díl II.), Praha 2004, s. 48, s. 60, s. 121.

Celkem obvinili 16 osob (z toho 2 ženy)⁹⁷ z několika trestných činů. 21. července 1950 pronesl Baraš svou závěrečnou řeč, po níž byl ve večerních hodinách vyneseno rozhodnutí.⁹⁸ Všichni obžalovaní byli uznáni vinnými z trestného činu velezrady a všichni až na Antonii Svobodovou byli odsouzeni za vyzvědačství. Jednotlivci byli odsouzeni za trestné činy loupeže, vraždy či podílu na vraždě.

V procesu s Emilem Weilandem a spol. padly dva tresty smrti (Bedřich Judytka a Bohuslav Houfek), Weiland, Štadtherr, Příbyl, Macka, Hošna byli odsouzeni k doživotí. 25 let odnětí svobody uložil soud Kolínovi, Fliegerovi, Klápšovi a Beršíkovi. V případě Koškové se jednalo o 22 let, Eminger měl strávit ve vězení o dva roky méně. Drahokoupil s Kopalem byli odsouzeni na 18 let a Antonie Svobodová na 15 let. Všem odsouzeným byla odebrána občanská práva na 10 let a zkonfiskován majetek. Pokuty byly vyměřeny jednotlivě od 10 000 do 150 000 Kčs. Odvolání k nejvyššímu soudu v Praze podali Judytka, Houfek, Klápš, Kopal, Svobodová a dodatečně i Košková. Na neveřejném zasedání Nejvyššího soudu byly v plné míře potvrzeny udělené tresty a odvolání byla zamítnuta.⁹⁹

Na tento proces navazovaly další dva okrajové procesy s údajně pomocnými skupinami Weilandova „Ústředí“. 22. července začal proces s jabloneckou „teroristickou“ organizací „Jan Roháč z Dubé“. Souzeno bylo celkem 28 osob (z toho 2 ženy), které žaloba vinila z velezrady, vyzvědačství, ohrožení obrany republiky, pokusu o velezradu, neoznámení zločinu a spoluviny na velezradě. 25. července byli všichni odsouzeni v plném rozsahu žaloby, uvalené tresty se pohybovaly od 12 do 25 let odnětí svobody. Podobný osud postihl i skupinu „Eduarda Beneše“ jejíž členové byli souzeni od 26. do 29. července 1950 v Liberci.

⁹⁶ Janda je veden v personálním obsazení Státní prokuratury v roce 1952, Vorel Jaroslav, Šimánková Alena a Babka Lukáš, Československá justice v letech 1948 - 1953 v dokumentech (díl II.), Praha 2004, s. 49.

⁹⁷ Bedřich Judytka, Bohuslav Houfek, Jan Příbyl, Antonín Hošna, Bedřich Macek, Jaroslav Štadtherr, Emil Weiland, Jaroslav Kolín, Ivo Beršík, Karel Fieger, rantišek Klápš, Růžena Košková, Miroslav Eminger, Karel Kopal, Jaroslav Drahokoupil a Antonie Svobodová, Kateřina JOKLOVÁ, Politické procesy padesátých let – Kauza Emil Weiland a spol., Diplomová práce, TU Liberec 2008, s. 31.

⁹⁸ Růžena Košková-Krásná vypověděla, že rozsudek byl vyneseno až druhý den ráno, přičemž museli obžalovaní strávit celou noc v přísálosti PKO v Liberci, Rozhovor s Růženou Koškovou-Krásnou, 26.5.2004, Kateřina KOČOVÁ, Liberec v prvních letech komunistické totality - politická perzekuce a politické procesy, Česko-Slovenská historická ročenka 2005, s. 201

⁹⁹ JOKLOVÁ, c.d., s.30.

V tomto případě bylo obviněno 31 osob ze zločinů velezrady, vyzvědačství a ohrožení obrany republiky. Kromě vysokých trestů odnětí svobody zde padlo i 16 doživotí.¹⁰⁰

Následující kapitola je věnována dalším politickým procesům na Liberecku. Lze konstatovat, že liberecká justice byla velmi aktivní v perzekuci členů nekomunistických stran i jiných skupin. Kromě okrajových procesů, navazujících na kauzu Horáková a spol., komunistické represi neuniklo ani německé obyvatelstvo či představitelé církve.

¹⁰⁰ JOKLOVÁ, c.d., s. 32.

5 POLITICKÉ PROCESY NA LIBERECKU

Po uchopení moci ve státě komunisty přestala existovat demokracie ve všech sférách lidské činnosti. Od roku 1948 určovala komunistická strana oficiální politický směr a ovládla všechny rezorty včetně justičního aparátu. Soudnictví zcela ztratilo svou nezávislost a stalo se prostředím všudypřítomné nezákonnosti. Komunističtí funkcionáři plně využívali justiční orgány k boji proti „nepřítelům státu“ i jinak „nepohodlným“ lidem. Karel Kaplan definuje charakter justice v 50. letech následovně: *„Příslušné justiční instituce plnily roli, kterou jim ve výrobě procesů přisoudily další články mechanismu - vynášet politicky předem schválené rozsudky, dodávat nezákonnostem zdání legality a přeměnit soudní přeličení v divadlo, které má „vychovávat masy“¹⁰¹.“* Z toho vyplývá, že se justice stala pouhým nástrojem k vykonávání „spravedlnosti“ v pojetí komunistů. Krátce po převratu byly rovněž přijaty některé právní normy¹⁰² podporující upevňování nové diktatury. V textu uvedeném dále se dozvíme, že i liberecká justice odpovídala výše zmíněné charakteristice.

Na politických procesech se podílely bezpečnostní komise komunistické strany, které působily v krajích i okresech. Krajská komise neboli „bezpečnostní pětka“ se skládala z krajského politického tajemníka KSČ, bezpečnostního referenta krajského národního výboru, krajského velitele Státní a Veřejné bezpečnosti a krajského bezpečnostního tajemníka KSČ. Na úrovni okresů to byla „bezpečnostní trojka“ jejímiž členy byli okresní politický tajemník, velitel StB a bezpečnostní referent okresního národního výboru.¹⁰³ V Liberci působila krajská komise, která měla na starosti přípravu procesů, jejichž návrh obdržela od prokurátora či vyšetřovatelů. Dále rozhodovala o tom, zda bude proces veřejný či nikoli a jak bude probíhat propagandistická kampaň. V Liberci byl do kampaně zapojen tisk i rozhlas

¹⁰¹ Karel KAPLAN – Pavel PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2001, s. 195.

¹⁰² Například zákon č. 231/48 Sb.

¹⁰³ KAPLAN-PALEČEK, c.d., s. 168

reprodukcí záznam z přelíčení.¹⁰⁴ Bezpečnostní komise měly rovněž za úkol zhodnotit průběh procesů. V některých krajích a okresech se objevují stížnosti týkající se nedostatečného zájmu veřejnosti, to se netýká Liberce. Ve zprávě bezpečnostní pětky z 1. srpna 1950 hodnotí krajský tajemník KSČ Rudolf Vetiška¹⁰⁵ průběh procesu kladně a to zejména ve smyslu zájmu veřejnosti.¹⁰⁶ Vzhledem k datu zprávy se patrně jednalo o hodnocení procesu s Weilandem a spol.

Bezpečnostní komise se staraly zejména o organizaci celého přelíčení a mediální kampaň, přičemž výroba procesu připadla příslušníkům Státní bezpečnosti.

Státní bezpečnost získala po únoru 1948 výjimečné postavení, které ji umožňovalo jednat tak, aby bylo dosaženo vytyčeného cíle za každou cenu. Při vyšetřování a přípravách procesů StB naprosto běžně používala nezákonné pracovní metody. De facto měla moc usvědčit téměř kohokoli. „Odhalování“ nepřítelů dosahovala pomocí tzv. provokací, obstaráním si důkazů či křivým svědectvím. To vše byly „standardní“ postupy agentů StB. V dubnu 1949 byla ministerstvem spravedlnosti zrušena instituce vyšetřujících soudců, kteří dohlíželi na činnost státní bezpečnosti a rozhodovali o uvalení vazby.¹⁰⁷ V praxi to znamenalo, že nikdo nekontroloval oprávněnost uvalené vazby a presumpce nevinny byla zcela ignorována. Vyšetřovací vazba se stala nástrojem nátlaku na obviněné, nepřetržité výslechy, fyzické i psychické týrání byly nedílnou součástí metod StB.

Podle výpovědí pamětníků, výslechy libereckých vyšetřovatelů StB probíhaly buď na velitelství StB v Pastýřské ulici, nebo v prostorách vazební věznice v Blažkově ulici (bývalá Laufrova ul.). Na vyšetřovací vazbu v Liberci vzpomíná i Růžena Košková – Krásná¹⁰⁸, která popisuje výslechy jako dlouhé a nesmyslné. Ve vazbě strávila sedm měsíců a po tuto dobu na sobě měla jedno oblečení i spodní prádlo. Také se zmiňuje o násilí, které na ni bylo páčáno ze strany vyšetřovatelů,

¹⁰⁴ KAPLAN - PALEČEK, c.d., příloha 17, s. 312.

¹⁰⁵ Rudolf Vetiška – člen předválečného ÚV KSČ, příslušník československé jednotky v SSSR, v letech 1946-51 tajemník KV KSČ v Liberci.

¹⁰⁶ KAPLAN - PALEČEK, c.d., s. 171.

¹⁰⁷ Vilém HEJL, Zpráva o organizovaném násilí, Praha 1990, s. 177.

¹⁰⁸ R. Košková-Krásná byla odsouzena v procesu Weiland a spol.

hrubé bití či údery do obličeje nebyly výjimkou.¹⁰⁹ Podobné vzpomínky má i Otakar Raulím¹¹⁰, který strávil taktéž několik měsíců ve vyšetřovací věznici v Liberci. I on byl fyzicky a psychicky týrán.¹¹¹

Největší vlna politických perzekucí proběhla mezi léty 1948 až 1954. S nástupem nové totalitní moci byla obnovena i činnost MLS, jenž měly mimo jiné posloužit k odstranění nepřátel režimu. Liberecký MLS projednal 57 kauz, v nichž odsoudil 28 osob.¹¹² Dále je toto období v Liberci zmapováno pouze částečně. Dokumentace ke Státnímu soudu řešící liberecké případy v období 1948 - 52 je prozatím torzovitá. Spisy Krajského soudu v Liberci k létům 1953 až 1956 jsou zpřístupněny ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích.¹¹³ Tuto etapu detailně zpracovala Barbora Mládková ve své diplomové práci.¹¹⁴ Mládková uvádí, že v letech 1953 - 54¹¹⁵ bylo libereckým soudem odsouzeno z politických důvodů 293 osob, z toho 45 žen.¹¹⁶

Škála odsouzených byla poměrně široká, procesy nebyly zaměřeny pouze proti aktivním představitelům protikomunistického odboje a členům nekomunistických stran, před soud se dostaly i obyvatelé německé národnosti, církevní představitelé či bohatí zemědělci. Komunismus si našel své skutečné i potenciální nepřátele téměř v každé skupině obyvatelstva.

Následující text je věnován vybraným procesům reprezentující některé z výše uvedených kategorií.

Výraznou politickou osobností Liberce byl Josef Veverka, aktivní člen sociální demokracie a novinář, který byl několikrát odsouzen komunistickou justicí. Veverka vstoupil do sociální demokracie v roce 1920, o sedmnáct let později se stal

¹⁰⁹ Kateřina KOČOVÁ, Paměť Liberecka I.-Příběh Růženy Koškové-Krásné, in: Fontes Nissae V/2004, Liberec 2004, s. 284.

¹¹⁰ Otakaru Raulímovi je věnována celá kapitola.

¹¹¹ Rozhovor s Otakarem Raulímem z 15. 5. 2010 v Liberci.

¹¹² Podrobněji Kateřina KOČOVÁ, Mimořádný lidový soud v Liberci v roce 1948, in: Fontes Nissae V/2004, Liberec 2004, s. 131-174.

¹¹³ Kateřina KOČOVÁ, Liberec v prvních letech komunistické totality – politická perzekuce a politické procesy, in: Česko-Slovenská historická ročenka, 2005, s. 197.

¹¹⁴ Barbora MLÁDKOVÁ, Politické procesy 50. Let – Krajský soud v Liberci 1953-1954, Diplomová práce, katedra historie PF TUL, Liberec 2005

¹¹⁵ Létům 1955-56 u KS v Liberci se momentálně ve své diplomové práci věnuje Veronika Čermáková

¹¹⁶ MLÁDKOVÁ, c.d., s. 46.

obvodním tajemníkem strany pro Liberec, získal místo šéfredaktora týdeníku Ještědský obzor a oženil se s Emilií, rozenou Bulířovou, která mu věrně stála po boku celá život.¹¹⁷

Během nacistické okupace byl Veverka dvakrát vězněn. Poprvé byl zatčen v roce 1940 za distribuci protinacistických letáků a vězněn 2 roky v Drážďanech, podruhé byl zatčen na základě falešného udání a v Malé pevnosti Terezín pobýval až do osvobození v roce 1945.¹¹⁸

Bezprostředně po válce se začal aktivně věnovat politice i novinářině, v letech 1945-48 působil jako poslanec za sociální demokracii a rovněž vykonával funkci šéfredaktora časopisu Stráž severu. V roce 1948 dával otevřeně najevo kritiku komunistické ideologie, což po únorovém převratu vyústilo v zabrání redakce Stráže severu komunisty a vyhoštění Veverky.¹¹⁹ Pro svůj sociálně demokratický původ a pro negativní postoj k novému režimu se stal ideální obětí komunistické tyranie. Nejprve byl nucen se s rodinou vystěhovat do Nymburka, kde byl posléze v březnu roku 1949 poprvé zatčen orgány StB. Po téměř měsíčním věznění v Bartolomějské ulici byl propuštěn, další zatčení následovalo v červnu 1950. Veverka byl převezen na Pankrác a 5. srpna byl v neveřejném procesu se sociálními demokraty odsouzen Státním soudem k dvanácti létům odnětí svobody, konfiskaci majetku a pokuty ve výši 10 000 Kčs. Po čtyřech letech strávených na Borech a poté v Leopoldově přišel další proces.¹²⁰

Veverka byl znovu souzen v roce 1954, tentokrát v procesu s libereckými sociálními demokraty nazvaném Urban a spol., za údajné členství v protistátní organizaci, složené právě z členů sociální demokracie, jenž měla za úkol rozvrátit lidově demokratické zřízení. Soudní přelíčení u Krajského soudu v Liberci se konalo od 22. do 24. listopadu a bylo v něm odsouzeno celkem 12 osob. Josef Veverka a další obviněná Elfrýda Geigerová¹²¹ byli odsouzeni k doživotí za velezradu, ostatní tresty se pohybovaly v rozmezí od 7 do 24 let odnětí svobody. Všichni odsouzení

¹¹⁷ Emilie VEVERKOVÁ, Znovu bych mu ruku podala, Středokluky 2004, s. 46.

¹¹⁸ VEVERKOVÁ, c.d., s. 61-64.

¹¹⁹ Více k tématu in: Roman KARPAŠ a kol., Kniha o Liberci, Liberec 1996, s. 408-409.

¹²⁰ VEVERKOVÁ c.d., s. 101-114

¹²¹ Bývalá místopředsdkyně Krajského výboru sociální demokracie Liberci.

podali odvolání k Nejvyššímu soudu, v případě Josefa Veverky byl trest snížen na 21 let.¹²² Na svobodu byl Veverka podmíněně propuštěn 28. ledna 1964. Když přišlo Pražské jaro, Veverka neváhal a aktivně se podílel na regionální politice, stal se předsedou liberecké pobočky K 231. V roce 1969 se zahájilo rehabilitační řízení, které zrušilo rozsudek z roku 1950. Po nástupu normalizace došlo k zrušení rehabilitace. Josef Veverka zemřel 18. října 1971 v Liberci.¹²³

Další skupinou perzekuovanou režimem za emigraci či špionáž byli příslušníci německé národnosti. Silné protiněmecké nálady se znatelně projevíly po válce při tzv. odsunech¹²⁴. Většina Němců byla deportována na území okupačních zón Německa, z transportů byli vyjmuti pouze němečtí antifašisté, specialisté a lidé ze smíšených manželství. Pro organizaci odsunů byla vydána řada směrnic, k jedné z nich patřila i směrnice o deportaci celých rodin. K porušování směrnic docházelo celkem často, a proto se stávalo, že bylo mnoho německých rodin rozděleno. V touze po rodině tak řada Němců překračovala hranice nebo úplně emigrovala. Po únoru 1948 se odchody ze země staly krajně nebezpečnými, pokusy o přechod se tvrdě trestaly. I přesto se řada osob německé národnosti rozhodla přejít hranice a vrátit se ke své rodině, v mnoha případech byli chyceni a odsouzeni ve vykonstruovaných procesech.

Takový osud potkal i Elvíru Tandlerovou, jejíž matka a babička byly v roce 1947 odsunuty do západní zóny Německa. Elvíra zůstala v Československu sama, a tak se rozhodla za svou rodinou odejít. O první přechod hranic se pokusila v roce 1951, kdy došlo ke komplikacím, a tak se vrátila. Druhý přechod absolvovala za pomoci známého Josefa Ledviny o rok později. Ani tento pokus se nezdařil a Tandlerová i Ledvina byli zatčeni a ve vykonstruovaném procesu odsouzeni. Hlavní přelíčení s Tandlerovou se konalo 24. června 1953. Žaloba ji vinila z velezrady a špionáže. Tandlerová měla údajně při svém prvním přechodu navázat kontakt s generálem Prchalou, který ji nabídl spolupráci založenou na špionáži. Podle

¹²² MLÁDKOVÁ, c.d. s. 50-61.

¹²³ VEVRKOVÁ, c.d., s. 144.

¹²⁴ Více k tématu např. Tomáš STANĚK, Odsun Němců z Československa 1945-47, Praha 1991; Jaroslav KUČERA, Odsun nebo vyhnání? Sudetští Němci v Československu v letech 1945-46, Praha 1992, Kateřina LOZOVIUKOVÁ - Lenka ŠTOPPEROVÁ, Oblastní sběrné středisko v Liberci a odsun Němců, in: Fontes Nissae X/2009, Liberec 2009, s. 87-120.

obžaloby Tandlerová nabídku přijala a posléze dodávala Prchalovi informace špionážního charakteru. V takto zřejmě zcela smyšleném procesu byla uznána vinnou z trestného činu velezrady a odsouzena k 16 ti létům odnětí svobody. Ledvina byl za pomoc při útěku odsouzen na 4 roky.¹²⁵

Po roce 1948 se stala jedním z největších nepřátel nového režimu církev. Politika komunistického režimu se snažila minimalizovat vliv církve mající silné postavení ve společnosti. Komunistickým funkcionářům šlo především o vytvoření monopolu moci. V jejich zájmu bylo oslabit, izolovat a ovládat církve státními institucemi. V cestě za absolutní mocí nestála pouze katolická církev, ale také ostatní menší církve a sekty. Do politických procesů doprovázených mediální kampaní byli zahrnuti snad všichni členové církevní hierarchie. Soudní i mimosoudní perzekuci se nevyhnuli biskupové, jeptišky, mniši ani věřící.¹²⁶

U Krajského soudu v Liberci bylo v letech 1953-54 odsouzeno v církevních procesech 23 osob na 61 let¹²⁷. Do těchto procesů patřily kauzy s církevními hodnostáři, Svědky Jehovovými či tzv. spiritisty. Většina obžalovaných byla odsouzena za sdružování proti republice¹²⁸. Naprostou směšnost některých procesů ilustruje kauza se zmíněnými spiritisty. V roce 1954 vinila žaloba skupinu spiritistů z pokusů o rozvrat republiky. Celá kauza byla postavena na spirituální seanci, při níž se vyvolávali duchové. Tzv. médium, Drahná, měla při této příležitosti prohlásit, že duch zrádného rytíře Miloty vstoupil do osoby Gottwalda. Spolu s Drahnou byl souzen i Bouzek a Mühlová, která byla dokonce viněna z napomáhání k potratu. Hlavní přelíčení bylo stanoveno na 5. února 1954. Všichni obžalovaní byli odsouzeni za trestný čin sdružování se proti republice, Mühlova i za usmrcení plodu. Krajský soud poslal Bouzka do vězení na 3 a půl roku, Drahnou na 2 roky a Mühlovou na 1 a půl roku. Mühlová se odvolala k Nejvyššímu soudu, po opětovém přezkoumání případu bylo zjištěno, že se nedopustila žádného napomáhání k potratu, trest ji byl

¹²⁵ Barbora MLÁDKOVÁ, Politické procesy 50. Let – Krajský soud v Liberci 1953-1954, Diplomová práce, katedra historie PF TUL, Liberec 2005, s. 133-134.

¹²⁶ Karel KAPLAN - Pavel PALEČEK, Komunistický režim a politické procesy v Československu, Praha 2001, s. 73-84, více k tématu: Karel KAPLAN, Stát a církev v Československu 1948 - 1953, Brno 1990

¹²⁷ MLÁDKOVÁ, c.d., s. 158.

¹²⁸ §80 tr. zák. 86/1950 Sb.

zkrácen o jeden rok. Dle odsouzených se jejich aktivity týkaly zejména čtení z Bible, výkladu karet či vyvolávání duchů, což má s rozvratem státního zřízení pramálo společného¹²⁹.

Vedle procesů s příslušníky nekomunistických stran, církevními představiteli, občany německé národnosti a dalšími, soustředila komunistická perzekuce svou pozornost rovněž na tzv. agenty cizích zpravodajských služeb. Následující část diplomové práce se zabývá případem Otakara Raulíma, jenž byl v Liberci zatčen pro podezření ze spolupráce se zahraniční zpravodajskou službou a následně odsouzen Státním soudem v Praze.

¹²⁹ MLÁDKOVÁ, c.d., s. 155-158.

6 *POLITICKÝ VĚZEŇ OTAKAR RAULÍM*

Lidé, kteří nesouhlasili s nově nastoleným režimem a nebyli schopni žít pod diktaturou komunismu, se zapojovali do nejrůznějších forem odporu. Mnozí odešli do zahraničí, které pro ně znamenalo bezpečnější prostředí pro organizaci protikomunistického odboje, jehož podstatnou součástí se stali i kurýři, nazývaní dobovou terminologií agenti-chodci.

Kurýři byli často získáváni v uprchlických táborech zpravodajskými službami USA, Velké Británie a Francie. Nejprve absolvovali výcvikový kurz v potřebných znalostech a dovednostech, načež byli vybaveni různými pomůckami potřebnými pro přechod hranic a splnění zadaných úkolů.¹³⁰ Činnost kurýrů, kteří přecházeli hranice do ČSR, se převážně soustřeďovala na získávání informací z oblasti vojenské a průmyslové, budování mrtvých schránek pro předávání poznatků a vyhledávání nových osob vhodných pro spolupráci.¹³¹

Jedním z kurýrů se stal i Otakar Raulím, který opustil po Únoru 1948 území ČSR, aby se zapojil do protikomunistického odboje pod patronací francouzské zpravodajské služby. Raulímova činnost agenta byla zakrátko přerušena jeho zatčením. Státní soud v Praze ho odsoudil na 18 let odnětí svobody. Tato kapitola se zaměřuje na život Otakara Raulíma před zatčením i po jeho propuštění. Dále se snaží popsat náplň i rozsah jeho ilegální činnosti a podle dostupných archivních materiálů a metody orální historie rekonstruovat celý proces.

¹³⁰ Prokop TOMEK, Na frontě studené války, Československo 1948-1956. Výstava k 60. Výročí zahájení zahraničního protikomunistického odboje, Praha 2009, s. 51.

¹³¹ Dostupné z WWW <http://www.totalita.cz/odb3/odb3_zahr.php> [cit. 7.11.2010]

6.1 *Mládí a dospívání*¹³²

Otakar Raulím se narodil 21. října 1924 v Liberci. Jeho otec Jan, vyučený tesařský dělník, údajně bojoval jako legionář proti Maďarské republice rad¹³³. Ostře vystupoval proti komunismu a podle vzpomínek Raulíma se snažil své děti vychovávat v demokratickém duchu. Matka Marie, rozená Sirotková zemřela, když bylo Raulímovi 16 let. Zůstal tedy se svým otcem a dvěma bratry, mladším Vladimírem a starším Janem.

Dle svých slov vystudoval pět let obecné školy a tři roky měšťanské, základní vzdělání ukončil v roce 1938. Po roční praxi v oboru truhlářství byl přijat na průmyslovou školu v Chrudimi.

Raulím absolvoval povinnou školní docházkou v období první republiky, kdy byly v pohraničních oblastech státu vedle stávajících německých škol zakládány také školy české, jejichž vznik nebyl až do konce první světové války umožněn. Vzdělávací systém byl rozdělen na školy mateřské, obecné, měšťanské a střední. První česká měšťanská škola byla v Oblačné ulici v Liberci otevřena v září roku 1919. Později byla založena i česká státní průmyslová škola. Rozvoj českého školství v Liberci se setkal s negativními reakcemi ze strany některých německých obyvatel. V letech 1918-1938 bylo v Liberci umožněno vzdělání oběma národnostním skupinám.¹³⁴ Po Mnichovské dohodě¹³⁵ a následnému připojení Sudet¹³⁶ k německé

¹³² Pokud není uvedeno jinak, pocházejí informace o Otakaru Raulímovi z rozhovoru s ním vedeným dne 11. 2. 2010 v Liberci.

¹³³ Dočasný státní útvar s komunistickou diktaturou fungující v Maďarsku od března do srpna roku 1919.

¹³⁴ Roman KARPAŠ a kol., *Kniha o Liberci*, Liberec 1996, s. 330.

¹³⁵ 29. září se konala konference v Mnichově, kde se sešli zástupci čtyř mocností- Velké Británie, Francie, Německa a Itálie. Československo muselo do 10. října 1938 odstoupit pohraniční území – Sudety Německu, Podkarpatskou Rus a jižní část Slovenska Maďarsku a východní část české části Těšínska Polsku. Jednání probíhalo bez účasti československé strany, proto je občas nazýváno toto rozhodnutí „O nás, bez nás“. Více např.: Václav KURAL, *Češi, Němci a mnichovská křižovatka*, Praha 2002; Věra OLIVOVÁ, *Zápas o Československo 1938*, Praha 1996.

¹³⁶ Sudety - označení pro pohraniční oblasti České republiky, které obývalo převážně německé obyvatelstvo. Po mnichovské dohodě r. 1938 připadlo toto území Německu. Sudety byly součástí německé říše do května 1945. Více např.: Václav KURAL - Zdeněk RADVANOVSKÝ a kol., *Sudety pod hákovým křížem, Ústí nad Labem 2002*; Volker ZIMMERMANN, *Sudetští Němci v nacistickém státě: politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety*, Praha 2001; *Liberecko ve stínu nacismu*.

říši zdejší české školy zanikly. České děti byly nuceny navštěvovat německé obecné školy, popřípadě dojíždět do českých škol v Protektorátu, vyšší vzdělání jim bylo de facto znemožněno úplně.¹³⁷

Otakar Raulím reflektoval svou školní docházku v Liberci následovně: „České školství tu bylo v plenkách, to tu teprve začínalo. Já jsem chodil do školy české, tenkrát to bylo rozděleno na dívčí a chlapecké. Vím, že většina škol byla ale německých.“¹³⁸ Dá se říci, že ve 30. letech už nebylo české školství na úplném začátku, neustále probíhala výstavba nových škol, jak základních, tak středních odborných.

Na mou otázku jak vypadalo soužití s německým obyvatelstvem Raulím uvedl: „Do příchodu Hitlera v roce 33 bych popsal soužití za nekonfliktní. Byl jsem ještě malý, ale pamatuji se, že například děti Němců, kteří s námi bydleli v baráku, se k nám chovaly dobře. Situace se změnila s příchodem Henleina¹³⁹. Některé rodiny se hodně angažovaly v jeho politice. Víte, já nemám rád Ještěd. Tehdy tam bývala ta původní turistická chata a v ní henleinovci¹⁴⁰ pořádali srazy. Od té doby ho prostě nemám rád.“¹⁴¹

Tato výpověď koresponduje s dalšími výpověďmi pamětníků, kteří hodnotí vztah se sudetskými Němci do poloviny třicátých let kladně. Např. tehdejší obyvatel Liberce Jaromír Pícek uvedl: „Naše rodina žila od roku 1935 v Horním Růžodole, což byla část Liberce. Otec byl železničář, matka v domácnosti, já jsem v té době chodil do obecné školy. Situace se vyostřila v roce 1938. V té době henleinovci řvali po ulicích, v noci se střílelo. Pamatuji se na noc, kdy jsme se sešli s ostatními nájemníky na chodbě domu a rodiče dávali do oken bytu peřiny proti případným střelám. Po těchto událostech nezbylo než se z Liberce odstěhovat. Rodiče měli

Liberec : OV Českého svazu protifašistických bojovníků 1988; Josef BARTOŠ, Pohraničí a české obyvatelstvo 1938- 1945, Praha 1986.

¹³⁷ Václav KURAL - Zdeněk RADVANSKÝ a kol., Sudety pod hákovým křížem, Ústí nad Labem 2002, s. 383.

¹³⁸ Rozhovor vedený s Otakarem Raulím 15.4. 2010 v Liberci

¹³⁹ Konrad Henlein (1898-1945), narozen ve Vratislavicích, sudetoněmecký politik, vůdce SdP (Sudetendeutsche Partei)- Sudetoněmecká strana (původně SHF–Sudetendeutsche Heimatsfront založená a 1933 a roku 1935 přejmenována na SdP) Snažil se o odtržení Sudet, které se měly stát součástí nacistického Německa.

¹⁴⁰ Příslušníci SdP.

¹⁴¹ Rozhovor s Otakarem Raulím 11.2. 2010 v Liberci.

*v Přepereřích vlastní domek, takže jsme měli kam jít, a i několik známých rodin vzali rodiče do našeho domku. Co se týče spolužití německých a českých obyvatel v Liberci, tak bylo celkem dobré, než nastoupil Henlein. Pak se z dosavadních přátel stali přes noc nepřátelé. Němečtí občané byli zfanatizováni Hitlerem a Henleinem.*¹⁴²

Město Liberec se nachází v pohraniční oblasti na severu Čech. Soužití Čechů a Němců zde nebylo nic neobvyklého. Národnostní složení města začalo být výraznějším problémem až po první světové válce, kdy Němci z pohraničních oblastí usilovali o vytvoření separátních provincií a odmítali být součástí nově vzniklého Československého státu. Tato snaha se setkala s odporem československé vlády, která se svolením vítězných mocností obsadila pohraničí a zavedla zde československou správu. S tím se Sudetští Němci nehodlali smířit, dovolávali se práva na sebeurčení a aktivně tvořili svou vlastní politiku. Po převzetí moci v Německu Hitlerem, který propagoval Němce jako jedinou „čistou“ rasu a cíleně poukazoval na útlak národnostních menšin v ČSR, se začal výrazněji projevovat sudetoněmecký nacionalismus, aktivně podněcovaný Konradem Henleinem. Jeho agresivní politika značně přispěla k připojení Sudet k Německé říši, které proběhlo na základě Mnichovské smlouvy v roce 1938.

Výsledky této dohody se liberečtí občané dozvěděli 30. září 1938 z rozhlasu a novin. Na počátku října byl Liberec obsazen a stal se tak součástí Říše. Začleňování probíhalo nejprve pomocí tzv. vojenské správy, kterou o necelý měsíc později vystřídal správa civilní. V jejím čele stál říšský místodržitel, jímž byl jmenován Henlein. Po převzetí úřadu se usídlil v Liberci, který se stal politickým a správním centrem Říšské župy Sudety.¹⁴³

Často diskutovanou otázkou týkající se okupace pohraničí je především odchod Čechů ze Sudet, mnohdy označován za vyhnání. Úsudky tvořené na toto téma bývají citově ovlivněné. Většinou se setkáváme s názory, že Češi byli krutě vyhnáni a zbaveni svého majetku, proto je zajímavý pohled ze strany Otakara Raulíma, jehož rodina se krátce před okupací přestěhovala do Železného Brodu.

¹⁴² Vyhnání Čechů z pohraničí 1938: Vzpomínky, Ústav mezinárodních vztahů, Praha 1996, s. 142.

¹⁴³ Roman KARPAŠ a kol., Kniha o Liberci, Liberec 1996, s. 362- 363

Raulímovi bylo v té době 14 let a jako dítě tuto situaci příliš nereflektoval, nicméně při jednom z našich rozhovorů se k celé události vyjádřil následovně: „*Když se říká, že Češi byli vyhnáni ze Sudet, tak to není pravda. Z devadesáti procent odešli dobrovolně. Odešli ještě před příchodem Němců, stejně jako moje rodina. Češi tu zanechali v mnoha případech majetky, ale Němci jim to většinou zaplatili. On se prostě vždycky hledá nějaký jasný viník.*“¹⁴⁴ Mnoho Čechů skutečně odešlo z pohraničí ještě před okupací. Sudetoněmecký nacionalismus, který začal sílit s nástupem Henleina, se v době před „Mnichovem“ vyhrocoval v podobě provokací, výhrůzek i útoků na české obyvatele. Dobrovolným odchodem bych to tedy rozhodně nenazývala, jelikož většina utekla před stupňujícími se násilnostmi, které byly završeny v září 1938 zřízením teroristických oddílů, tzv. Freikorps.¹⁴⁵ Zdeněk Radvanovský v publikaci *Sudety pod hákovým křížem* přirovnává situaci před „Mnichovem“ k občanské válce.¹⁴⁶

Raulím žil v době okupace v Železném Brodě, jenž nebyl součástí sudetské župy, nýbrž patřil od března 1939 do území Protektorátu Čechy a Morava¹⁴⁷. Z našich rozhovorů vyplynulo, že z Železného Brodu odešel do Chrudimi, kam nastoupil do školy a kde jeho studium přerušilo v dubnu 1942 tzv. totální nasazení.¹⁴⁸ Raulím byl zaměstnán jako truhlářský dělník v Junkerských závodech ve Smržovce u Jablonce n. Nisou a později v témže podniku v Semilech. O totálním nasazení vyjádřil následovně: „*Můj ročník, ročník 24 byl nuceně nasazen, ale já jsem měl*

¹⁴⁴ Rozhovor vedený s Otakarem Raulím 15.4.2010 v Liberci

¹⁴⁵ SdFK – Sudetendeutscher Freikorps, teroristická organizace vytvořená na návrh Henleina, Hitlerem schválená a podepsaná 17. září 1938, do organizace byli rekrutováni jedinci převážně z řad SdP a z těch, kteří uprchli za hranice republiky do Německa. Freikorps byl podřízen Konrádu Henleinovi a jeho výcvik zajišťovala SA (*Sturmabteilung*) a SS (*Schutzstaffeln*). Hlavním úkolem organizace bylo vyvolávání a udržování napětí v pohraničních oblastech, také zastrašování a teror obyvatelstva československé národnosti a různé sabotážní akce. Po Mnichovu přestala organizace fungovat a její členové byli včleněni do NSDAP.

¹⁴⁶ KURAL-RADVANSKÝ, c.d., s. 54.

¹⁴⁷ Protektorát Čechy a Morava byl vytvořen 16. března 1939, bylo to území českých zemí zbylé po odstoupení Sudet a dalšího území v následku Mnichovské dohody, Tato německá okupace trvala do května 1945, kdy Německo kapitulovalo.

¹⁴⁸ Totální nasazení, nucené pracovní nasazení v době německé okupace, lidé narození v roce '21 a '24 byli nasazováni na práce po celé německé říši, většinou se jednalo o těžkou práci s tvrdými podmínkami.

Více např.: Jiří KAREN, *Kdybych se nevrátil – korespondence a deníky z totálního nasazení*, Praha 2006; *Totální nasazení: historie, která by neměla být zapomenuta: vzpomínky těch, kteří to prožili*, Brno 2006; *My nasazení na nucené práce ve druhé světové válce, Svaz nuceně nasazených občanů za druhé světové války*, Žďár nad Sázavou 2003

velké štěstí, jelikož jsem vždy pracoval v těsné blízkosti svého bydliště. Umím dobře německy, a právě na Smržovku hledali někoho s dobrou němčinou, tak jsem toho využil.“¹⁴⁹ Ne všichni měli takové štěstí jako Raulím. Realita bývala jiná, většinou se jednalo o těžkou práci v tvrdých podmínkách. Mnoho nasazených na práce žilo v otřesných podmínkách v táborech poblíž měst.

6.1.1 Zatčení

Dle svých vzpomínek jezdil Raulím za okupace zhruba dvakrát do měsíce z Železného Brodu do Liberce¹⁵⁰ za svou babičkou. Vzhledem k tomu, že Železný Brod již nepatřil do území Sudet, předpokládám, že Raulím obdržel povolení, jež bylo nutné k vycestování do této oblasti. Je nepravděpodobné, že by se Raulím při tak pravidelných cestách bez tohoto dokumentu obešel. Na své trase do Liberce míjel Rychnov u Jablonce, kde se nacházela továrna na výrobu zbraní, v jejímž areálu byl rovněž zajatecký tábor. Raulím údajně tajně navštěvoval válečné zajatce, kteří tu pracovali a poskytoval jim jídlo (chléb, uzeniny, mouku a jiné). 2. května roku 1942¹⁵¹ zadržela Raulíma při další dodávce potravin závodní stráž. Následoval převoz na gestapo do Liberce¹⁵², kde se podrobil výslechu, který, dle jeho vzpomínek, trval asi 20 minut. Raulím se během rozhovorů zmínil, že chování příslušníka gestapa k jeho osobě bylo výrazně slušnější než chování příslušníka StB, jež zažil v pozdější době.¹⁵³ Můžeme se domnívat, že takto odlišný přístup tkvěl pravděpodobně v rozdílné závažnosti Raulímova „provinění“ v obou případech.

Poněvadž Raulím nedosáhl plnoletosti, byl převezen do Ústavu pro mladistvé v Žaclěři, kde strávil osm měsíců na uhelné šachtě. I přes údajně špatnou stravu a náročnou práci, Raulím vzpomíná na dvě pozitivní zkušenosti. V prvním případě skládal uhlí na nádraží v Žaclěři a neznámá žena mu přinesla jídlo, za což ji byl vděčný. Stýkat se jakýmkoli způsobem s odsouzenými bylo nebezpečné. Podruhé mu

¹⁴⁹ Pokud není uvedeno jinak, pocházejí informace o Otakaru Raulímovi z rozhovoru s ním vedeným dne 11. února 2010 v Liberci.

¹⁵⁰ V té době Reichenberg.

¹⁵¹ Dokument Straffsache – o zákázaném kontaktu s válečnými zajatci, viz. příloha č.1, Osobní archiv Otakara Raulíma,

¹⁵² Základna gestapa v Liberci se nacházela v Pastýřské ulici, dnes tam sídlí Policie ČR.

¹⁵³ Rozhovor s Otakarem Raulímem vedený 5.3. 2010 v Liberci.

byla poskytnuta pomoc v nemocnici, kde také házel uhlí. Zde mu údajně nosily jídlo zdravotní sestry a dokonce mu s prací pomáhaly. Po osmi měsících v Žaclěři byl Raulím odvezen k soudu do Liberce, který uznal dosavadní trest za dostatečný a propustil jej na svobodu.¹⁵⁴

V roce 1945 pracoval Otakar Raulím v Semilech. S koncem války tu 3. května vypukla revoluce. Raulím poznamenal toto: *“ Po cestě od vlaku do práce nás oslovili čeští četníci. Dali nám pušky, šlo se do fabriky a zatklo se německé vedení. Tam jsem dostal první morální facku. Naši lidi se vrhli na rabování. Víc si hleděli toho, co tam Němci mají, než aby je odvedli. Já to nemohl pochopit. ”*¹⁵⁵ Za několik dní probíhaly povstalecké akce v Liberci. 7. května vyšla v deníku Die Zeit¹⁵⁶ výzva Konráda Henleina o zachování klidu a pořádku. Ještě téhož dne Henlein Liberec opustil. V noci z 8. na 9. května došlo k bombardování některých částí Liberce sovětskými letci, při čemž zahynuly desítky lidí. Přicházivší Sověti tu zanechali pouze jednu menší posádku a postupovali dále, směr Turnov.¹⁵⁷

Nálada z vítězství byla v Liberci odlišná od jiných, vnitrozemských měst. Většina obyvatel tu byla německé národnosti a prožívala porážku a hlavně obavy z perzekucí ze strany české. V prvních měsících po osvobození tu skutečně převládal strach, nejistota a chaos. To vše bylo umocněné i tzv. divokým odsunem¹⁵⁸, který probíhal až do konce roku 1945.

Podle jednoho z rozhovorů vedených s Raulím, začal v září roku 1945 studovat Vysokou školu Lesodrevářskou, Fakultu drevářskou ve Zvoleni na Slovensku. Zároveň vstoupil do Československé strany sociálně demokratické,

¹⁵⁴ Pokud není uvedeno jinak, pocházejí informace o Otakaru Raulímovi z rozhovoru s ním vedeným dne 5. 3. 2010 v Liberci.

¹⁵⁵ Rozhovor s Otakarem Raulím vedený 5.3. 2010 v Liberci.

¹⁵⁶ Úřední deník NSDAP Sudetské župy.

¹⁵⁷ Roman KARPAŠ a kol., Kniha o Liberci, Liberec 1996, s. 384-386.

¹⁵⁸ Jedním z hlavních programů Benešovy exilové vlády byla i otázka odsunu Němců z pohraničí. Později se stala i jedním z hlavních bodů Košického vládního programu (5.4.1945). Odsun měl několik fází, ta první se nazývá divoký odsun kvůli jeho nepřipravenosti, nezorganizovanosti a tvrdým až nehumánním podmínkám, ve kterých byli Němci transportováni zpět na území Německa. Z Liberce bylo v rámci první fáze odsunuto před 34 tisíc Němců, více např. Tomáš STANĚK, Odsun němců z Československa 1945-47, Praha 1991; Kateřina LOZOVIUKOVÁ - Lenka ŠTOPPEROVÁ, Oblastní sběrné středisko v Liberci a odsun Němců, in: Fontes Nissae X/2009, Liberec 2009, s. 87-120.

ale nezastával zde žádnou stranickou funkci. Po únoru 1948 byl údajně pro své protikomunistické názory ze studia vyloučen a musel nastoupit k výkonu vojenské služby.¹⁵⁹ V rámci branné povinnosti působil jako spojař meteorologické radiostanice u Chomutova. Zde sloužil až do svého ilegálního odchodu za hranice v červnu 1948.

6.2 Únor 1948

Po komunistickém převratu v roce 1948 se řada lidí rozhodla opustit území republiky. Spektrum pohnutek bylo široké. Někteří se již necítili ve své zemi bezpečně, hrozila jim perzekuce. Jiní odešli, jelikož neviděli budoucnost v režimu, který systematicky pracoval na zničení občanských práv a svobod. Politické důvody nebyly zdaleka jediným motivem. Mnohé hnala touha po dobrodružství či službě v zahraniční armádě, jiní si chtěli vylepšit svou ekonomickou situaci.¹⁶⁰

Nejčastějším způsobem emigrace - odchodu ze země, se stal ilegální přechod přes hranice. Toto řešení skýtalo mnohá nebezpečí. Nutná byla především dobrá orientace v terénu. Mnohdy se stalo, že lidé zabloudili a chytila je pohraniční stráž. Pokud si někdo domluvil převaděče, často neměl jistotu, zda jej nepodvede, neodevzdá stráž za finanční odměnu nebo zda se nejedná přímo o příslušníka StB.¹⁶¹ Další nebezpečí tkvělo v stupňujícím se zabezpečování hraniční zóny.

Na samém počátku komunistické diktatury nebyl tento způsob útěku ještě tak komplikovaný. Situace se změnila v roce 1951, kdy vešel v platnost zákon o ochraně státní hranice.¹⁶² Od této doby se dohled na hranicích a jejich zabezpečení ztížily. K opatřením, jenž měla eliminovat odchody ze země patřilo například přemístění vojenských jednotek na hranice, mohutné posílení pohraniční stráže či postavení

¹⁵⁹ Útvar 5406 Chomutov.

¹⁶⁰ Pavel VANĚK, Pohraniční stráž a pokusy o přechod státní hranice 1951-1955, Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2008, s. 117.

¹⁶¹ Např. tzv. „akce Kameny“, tajní spolupracovníci či příslušníci StB v roli převaděčů „zprostředkovávali“ za finanční odměnu přechod za hranice ČSR. Tento přechod byl fingoaný, uprchlíci byli dovedeni na falešné hranice. Zde bylo zpravidla „sehráno“ zatčení či výslech vedený převlečenými agenty StB za příslušníky CIC.

Více např. na WWW < http://www.totalita.cz/stb/stb_a_kameny.php > [cit. 14.12.2010]

¹⁶² Zákon ze dne 11. července 1951 o ochraně státních hranic č. 69/1951 Sb.

drátěných zátaras.¹⁶³ Karel Kaplan ve své knize Poúnorový exil¹⁶⁴ píše: „Svoji aktivitu znásobila Státní bezpečnost a už ve vnitrozemí se snažila odhalovat osoby, které se připravovaly k emigraci. Používala k tomu nejrůznějších metod. K zákroku, který často skončil uvězněním, stačilo pouhé neprokázané oznámení, např. že dva lidé hovořili o možnosti emigrovat. StB se neštítla ani provokací (návštěvy falešných osob z emigrace se zprávou nebo dopisem od přítele).“¹⁶⁵

Přesný počet československých občanů, kteří opustili republiku, není znám. Občany, kteří emigrovali z politických důvodů, lze rozdělit do dvou základních skupin. K jedné skupině patřili lidé, kteří se rozhodli aktivně bojovat proti komunismu i za hranicemi, k druhé ti, co odcházeli především z obavy před perzekucí. Podle svých slov patřil Otakar Raulím k té první. Nelze ani opomenout osoby, které nechťeli žít v totalitním režimu, ale ani aktivně vystupovat proti němu.

Dle vyšetřovatelů proběhl útěk Raulím následovně. 8. června 1948 měl odjet z vojenské služby v Chomutově na dovolenou do Liberce. Do útvaru již nenastoupil, neboť se rozhodl opustit území Československé republiky. Raulím tvrdí, že hlavním důvodem byl zásadní nesouhlas s komunistickým režimem a touha proti němu aktivně bojovat. Liberec opustil 11. června, a poté se ukrýval u známých v Železném Brodě a na Hrubé Skále.¹⁶⁶

Ke konci června poznal Milenu Rosůlkovou, rozenou Bažantovou, s níž odcestoval do Prahy na Sokolský slet¹⁶⁷. V Praze prý pracoval její manžel, který měl Raulímovi pomoci k útěku. Údajně došlo ke komplikacím, kvůli nimž Rosůlek odmítl Raulímovi zprostředkovat odchod za hranice. Z rozhovorů vedených s Raulím je patrné, že se rozhodl opustit zemi sám, bez jakékoli pomoci. Rosůlková chtěla údajně utéct společně s Raulím, což on odmítl. Je jasné, že si uvědomoval zvýšení rizika při přechodu v případě, že by Rosůlkové vyhověl. Podle Raulíma neustále naléhala, tak ji tajně opustil, když telefonovala. Dle svého

¹⁶³ Martin PULEC, Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek 1945-89, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, Praha 2006, s. 11.

¹⁶⁴ Karel KAPLAN, Poúnorový exil 1948-49, Liberec 2007.

¹⁶⁵ KAPLAN, c.d., s. 15

¹⁶⁶ Pokud není uvedeno jinak, informace pochází z ABS Praha, osobního spisu Otakara Raulíma archivní číslo V-2000.

¹⁶⁷ Více k tématu např. Karel KAPLAN, Poslední rok prezidenta, Praha 1993, s. 68-72

přesvědčení neměl jinou možnost než přehnout i s kabelkou, kterou mu svěřila. Rosůlková celou věc nahlásila na SNB a na základě její výpovědi byl na Raulíma vydán zatykač.¹⁶⁸ Výpověď Raulíma a Rosůlkové k tomuto případu se liší.¹⁶⁹ V protokolu z výslechu Rosůlkové je zaznamenáno, že jí Raulím zcizil kabelku, v níž se nacházel finanční obnos ve výši 450 Kčs. To Raulím popírá a tvrdí, že v kabelce bylo pouze 6 Kčs.

V jednom z rozhovorů Raulím uvedl, že se z Prahy vydal vlakem přes Plzeň do Domažlic, kde narazil na skupinu skautů, s nimiž se svezl na Folmavu, kde měli tábořiště. Toto místo leží blízko česko-německých hranic, mezi Českou Kubicí a Luxovou Hutí. Raulím měl při svém přechodu hned několik výhod. Hranici překračoval v době, kdy nebyla tak zabezpečená, dobře znal terén, jelikož tu sloužil ve výkonu vojenské služby a šel sám. Početnější skupinky byly v přechodu více ohroženy. 2. července se dle svých vzpomínek dostal bez větších problémů na území americké okupační zóny Německa, kde se údajně přihlásil na celnici jako vojenský zběh.

6.3 Zahraničí¹⁷⁰

Přechod hranic se stal pouze prvním krokem za svobodou. Následovalo prověřování příslušnými orgány v okupačních zónách Německa a pobyt v uprchlických táborech, jenž nebýval jednoduchý.

Podle vyšetřovacích spisů byl Otakar Raulím z německé hranice převezen do Straubingu¹⁷¹, kam ho dopravili příslušníci CIC¹⁷² a kde pobýval zhruba 14 dní. Zde ho prý podrobili výslechu, který se týkal důvodů jeho odchodu z ČSR a který se měl rovněž zaměřovat na získání podrobností jeho vojenského útvaru a poměrů

¹⁶⁸ NA Praha, f. Státního soudu, OR I /126/48, zatykač.

¹⁶⁹ ABS Praha, f. vyšetřovacích spisů, podvazek V 2000, výpověď Mileny Rosůlkové.

¹⁷⁰ Pokud není uvedeno jinak pochází informace z rozhovoru vedeným s Otakarem Raulímem 20.4. 2010 v Liberci.

¹⁷¹ Straubing je město v Dolním Bavorsku ležící na Dunaji.

¹⁷² CIC -Counter Intelligence Corps, americká vojenská zpravodajská služba založená v roce 1941. CIC vyhledávala německé špióny působící v americké armádě. Také získávala německé špióny pro svou stranu. Po druhé světové válce sesoustředila na oblasti sovětského vlivu. Spolupracovala i s československým zahraničním odbojem. Pomáhala školit agenty, kteří pak působili na území sovětského bloku.

v ČSR. Raulím tvrdí, že v zahraničí vystupoval pod krycím jménem František Suchomel, které si sám vymyslel. Ve Straubingu měl pobývat s dalšími lidmi, kteří také zběhli z politických důvodů.

V rozhovoru dále uvedl, že z tohoto místa následoval odvoz do sběrného tábora pro uprchlíky v Regensburgu, kde mu po 21 dnech vystavili mezinárodní pas IRO¹⁷³. Podle výpovědi Raulíma, odjel z Regensburgu s dalšími pěti sty lidmi do Ludwigsburgu, kde se zdržel pouze 4 dny, jelikož se rozhodl odejít do Francie.¹⁷⁴ Údajně si zakoupil lístek na vlak do Strassburku, kde se přihlásil na místní policejní stanici. Raulím se v jednom rozhovoru zmínil, že po třídním výsledku byl na stanici přivolán zástupce československého výboru¹⁷⁵, který mu zajistil povolení k odjezdu do československého sběrného tábora v Paříži. Zde mu měly být vystaveny doklady a zprostředkovaně obstarána práce v Bordeaux. Raulím charakterizoval čsl. komitét jako organizaci pomáhající uprchlíkům a emigrantům, která zároveň spolupracovala s francouzskou zpravodajskou službou. Do Bordeaux byl už prý poslán právě francouzskou zpravodajskou službou. V jednom z rozhovorů uvedl: „*Já jsem v Bordeaux de facto nepracoval, já jsem se tam školil. Byl jsem zaměstnán pouze jako, u českého Žida. Celé to bylo jen krytí.*“¹⁷⁶ Do jeho činnosti údajně spadala především protikomunistická činnost, týkající se zejména distribuce časopisů s protistátním zaměřením, navštěvování uprchlíků a diskutování nad způsoby, jak pomoci ke změně poměrů v ČSR.

¹⁷³ IRO-International Refugee Organization, organizace na pomoc a podporu uprchlíků, která vznikla kvůli důsledkům druhé světové války v roce 1946.

¹⁷⁴ ABS Praha, f. vyšetřovacích spisů, svazek V 2000, výpověď Otakara Raulíma.

¹⁷⁵ V dubnu 1948 byl ve Francii zřízen Československý výbor pro podporu československých politických uprchlíků. V květnu téhož roku byl výborem zřízen i sběrný tábor pro uprchlíky. O vznik výboru se zasloužil Jindřich Nosek (velvyslanec v Paříži) a dr. Formánek (bývalý zástupce v Madridu), Karel KAPLAN, Poúnorový exil 1948-49, Liberec 2007, s. 23.

¹⁷⁶ Rozhovor s Otakarem Raulímem vedený 20.4. v Liberci.

6.4 Francouzská zpravodajská služba

Podstatou zpravodajských služeb je shromažďování a vyhodnocování politicky závažných informací. Primární činností je získávání takových zpráv, ověřování jejich důvěryhodnosti, ale také ovlivňování a odkrývání protivníků, doma i v zahraničí. Vše probíhá v maximálním utajení.

Francouzské tajné služby nebyly a nejsou ucelenou organizací, nýbrž se skládají z několika složek, které mají rozdělené úkoly i pole působnosti. I přes to nejsou jejich kompetence a činnosti jednoznačně vymezeny, a proto se mnohdy překrývají. Během druhé světové války se zpravodajské služby začaly postupně profilovat, již v roce 1942 byla exilovou vládou v Londýně, v jejímž čele stál Charles de Gaulle, vybudována zpravodajská služba BCRA (Bureau Central de Renseignement et d'action), která svou aktivitu soustředila zejména na špionáž a provádění sabotáží v okupované Francii. Zpravodajské služby fungovaly i na území Francie za tzv. vichystického režimu¹⁷⁷, ale řada jejich příslušníků v roce 1943 přešla do služeb de Gaulla, který sjednotil všechny francouzské organizace tajných služeb do DGSS (Direction General de Service Speciaux – Generální ředitelství speciálních služeb). O rok později bylo DGSS sloučeno s domácím hnutím odporu a vzniklo tak DGER (Direction Genral des Études et Recherches – Generální ředitelství analýz a pátrání).¹⁷⁸

Zpravodajské složky ve Francii byly od roku 1946 řízeny především ministerstvem vnitra a ministerstvem obrany. Součástí ministerstva vnitra je Sécurité National (SN) – francouzský bezpečnostní orgán, do jehož kompetencí především spadá vnitřní bezpečnost státu a kontrašpionáž¹⁷⁹. SN je tvořena ředitelstvím teritoriálního zabezpečení DST (Direction de la Sécurité du Territoire – domácí tajná

¹⁷⁷ Vláda maršála Pétaína spolupracující s nacistickým Německem, která ovládala jižní část Francie. Centrem vlády se stalo francouzské město Vichy. Režim padl po vylodění v Normandii v červnu 1944.

¹⁷⁸ Helmut ROEWER, Stefan SCHAFER, Matthias UHL, Encyklopedie tajných služeb ve 20. Století, Praha 2006, s. 126-127.

¹⁷⁹ Úkol bezpečnostních složek pátrat po cizích špionech a ve vlastní zemi a zneškodnit je, zahrnuje obranu proti veškeré nepřátelské činnosti nepřátelských zpravodajských služeb. ROEWER-SCHAFER-UHL, c.d., s. 290.

služba zabývající se obrannou proti terorismu, organizovanému zločinu apod.) a všeobecnou zpravodajskou službou RG (Service des Renseignements Généraux – policejní zpravodajská služba monitorující především extremismus v zemi). Resortu ministerstva obrany připadá zejména zahraniční špionážní činnost, jejíž hlavní vykonavatelkou se v roce 1946 stala Služba zahraniční kontrašpionáže a dokumentace SDECE¹⁸⁰ (Service de Documentation Extérieure et de Contre-Espionage), která byla do roku 1965 přímo podřízena ministerskému předsedovi.¹⁸¹ Mezi základní povinnosti SDECE patří špionáž v cizích zemích, analýza informací z těchto území, kontrarozvědná činnost či vyhledávání agentů cizích mocností.¹⁸²

Francouzská zahraniční služba často využívala agentů rekrutujících se z řad politické emigrace. V uprchlických táborech na území okupačních zón Německa a Rakouska působili agenti francouzských zpravodajských služeb, kteří se snažili získat podrobné informace o současném stavu země, z níž daná osoba utekla. Dále prověřovali nově příchozí uprchlíky a prováděli nábor do cizinecké legie a zpravodajských služeb. Pro mnoho lidí trávících delší čas v beznaději uprchlického tábora se tyto možnosti staly jakousi jistotou a oporou. Ti, kteří se rozhodli vstoupit do legie, museli počítat s tvrdou disciplínou a nasazením v bojích (zejména v Indočíně¹⁸³). Zájemci o práci agenta ve službách Francie byli důkladně prověřeni a následně museli absolvovat výcvik zpravodajské služby, který trval zpravidla 2 - 3 měsíce a byl zaměřen na fyzickou i psychickou stránku člověka. Do výcviku kromě různých sportovních disciplín spadala také topografie, střelba z různých typů zbraní,

¹⁸⁰ Následnická organizace DGER.

¹⁸¹ V roce 1965 proběhla tzv. Ben Barkova aféra – Mehdi Ben Bark byl marocký opoziční vůdce, jenž usiloval o svržení marocké vlády. Marocká tajná služba, spolupracující také s Mossadem (izraelská zpravodajská služba) požádala o pomoc i francouzskou zpravodajskou službu SCEDE. Všechny tři tajné služby se podíleli na vyhledání Ben Barka. Ten byl nalezen a unesen příslušníky SCEDE do Paříže, kde byl mučen a posléze zabit. Po té co tato událost vyšla najevo, došlo k důkladnému vyšetřování a následně byla SCEDE podřízena ministru obrany. Ernest VOLKMAN, *Dějiny špionáže*, Praha 2008, s. 75.

V roce 1982 byla SDECE reorganizována a přejmenována na DGSE (Direction Générale de la Sécurité Extérieure).

¹⁸² ROEWER-SCHAFER-UHL, c.d., s. 97, 397.

¹⁸³ Území v jihovýchodní Asii náležící od konce 19. století francouzské koloniální říši, v letech 1946-1954 zde vznikl válečný konflikt mezi francouzskou koloniální správou a komunistickým Vietnamem, který skončil odchodem Francouzů z Indočíny. Více k tématu např.: Jíří PLACHÝ, *Vojáci „špinavé války“*. Češi a Slováci jako příslušníci Cizinecké legie v bojích v Indočíně (1948-1954), in: *Historie a vojenství* 02/2009, Praha 2009, s. 81-84.

spojovací výcvik, a jiné praktické úkoly (přežití v přírodě, předpovídání počasí či vyhýbání se nástrahám).

Každý kurz byl ukončen zkouškami. Jedním z ústředních úkolů nově nabraných československých agentů byl kratší návrat do ČSR, kde mělo dojít k vyhledávání vhodných lidí pro spolupráci nebo monitorování hospodářské i vojenské situace. Milan Čapek ve své publikaci *Poražení vítězové* také uvádí, že velká část takto vyslaných agentů byla po čase zadržena příslušníky StB, kteří ve většině případů přesně věděli o úkolech zadrženého, poněvadž řada z nich byla infiltrována do francouzských zpravodajských služeb.¹⁸⁴

Po druhé světové válce spolupracovala francouzská zpravodajská služba také s americkou CIC¹⁸⁵ a britskou SIS¹⁸⁶ (především na poli okupačních zón). Ze zpravodajských skupin exilu byla francouzská rozsahem nejmenší. V roce 1954 byly její pobočky v Rakousku a Německu údajně zrušeny.¹⁸⁷

Nutno podotknout, že tajné služby demokratických států se výrazně lišily od těch, které fungovaly v totalitních režimech. Po druhé světové válce se profesionální tajné služby ve střední a východní Evropě změnily v tajné policie. Jejich pravomoci přesahovaly pravomoci tajných služeb západních států. Vedle ústřední funkce informovat se objevila i kontrola obyvatelstva, prováděná sledováním či odposloucháváním. Tajné policie měly moc rozhodovat o jejich emigraci, zaměstnání i vzdělání. Staly se nástrojem komunistické diktatury.¹⁸⁸

6.4.1 Výcvik

Podle svých vzpomínek odjel Raulím po pobytu v Boredaux do Cognac¹⁸⁹, kde údajně prodělal tří měsíční kurz u francouzské zpravodajské služby. Do přípravy byl prý zahrnut bojový výcvik (střelba z pistolí, automatů a pušek, vrh granátem) na cvičišti i v terénu. Dále byla v kurzu cvičena sebeobrana či jízda na koni.

¹⁸⁴ Miloslav ČAPEK, *Poražení vítězové*, Praha 2003, s. 24-29.

¹⁸⁵ Counter Intelligence Corps, zpravodajská služba americké armády.

¹⁸⁶ Secret Intelligence Service, britská zahraniční zpravodajská služba.

¹⁸⁷ Prokop TOMEK, *Na frontě studené války. Výstava k 60. Výročí zahájení zahraničního protikomunistického odboje, Ústav pro studium totalitních režimů* Praha 2009, s.29.

¹⁸⁸ Pavel ŽÁČEK, *Předmluva IN: Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*, Praha 2006.

¹⁸⁹ Město ležící v jihozápadní Francii.

Frekventanti se také učili číst v mapách a osvojovali si umění šifrování a dešifrování. Nezbytnou součástí výcviku se stala i manipulace s vysílacím zařízením a studium francouzského jazyka.

Raulím dále zmínil, že absolvoval také instruktáž o chování v případě zadržení. Podle něho spočíval hlavním princip v tom, že ze sebe zadržený udělá osobu nedůvěryhodnou, což znamenalo měnit své výpovědi u výsledků, lhát a mařit práci vyšetřovatelů. Když byl Raulím zatčen, tak se prý snažil chovat přesně podle tohoto modelu, což potvrzují i archivní materiály StB. Raulím své výpovědi neustále měnil a příslušníkům StB podával nepravdivé informace. Například je odkázal na místo blízko České Kubice, kde údajně ukryl střelné zbraně. V těchto prostorách se žádné zbraně nenacházely, a tudíž byl výjezd StB zcela zbytečný. I přesto, že ho za tuto lživou výpověď fyzicky potrestali, splnilo to svůj účel a Raulím byl hodnocen jako člověk, jemuž se nedá věřit.¹⁹⁰

Na závěr kurzu údajně přijel major Luža¹⁹¹, který měl frekventanty přezkušovat. Z rozhovorů s Raulím vyplývá, že po ukončení kurzu a složení zkoušek odjel do Innsbrucku¹⁹², kde se nacházel uprchlický tábor. Raulím uvedl, že jeho prvním úkolem bylo vyslýchání a prověřování uprchlíků, což mělo probíhat pod dohledem Luži. V Innsbrucku údajně pobyl zhruba měsíc, během něhož se seznámil s plukovníkem Parčanem¹⁹³, pomocníkem Luži a pracovníkem francouzské zpravodajské služby. S oběma muži se prý pravidelně navštěvoval a diskutoval o svém ilegálním návratu do ČSR. Po 14 dnech byl vyslán do dalšího tábora v Mnichově, kde opět působil jako zpravodajec. Raulím shrnul své působení v táborech takto: „*My zpravodajci jsme vyslýchali nově příchozí uprchlíky. Ověřovali jsme, zda to nejsou nasazení agenti Stb. Pokud jsme někoho odhalili, tak byl ihned zatčen. Co se s ním dělo dál nevím. Uprchlíky, kteří prošli úspěšně výsledky, jsme se*

¹⁹⁰ ABS Praha, zpráva o vyšetření, svazek V 2000.

¹⁹¹ Člen československého výboru pracující pro francouzskou zpravodajskou službu. Působil převážně v uprchlickém táboře v Innsbrucku, kde prováděl výsledky nově příchozích a vybíral vhodné kandidáty pro práci pro francouzskou zpravodajskou službu.

¹⁹² Město ležící v západním Rakousku, v Tyrolsku (tehdy v americké okupační zóně Rakouska).

¹⁹³ Bývalý člen slovenské armády, s francouzskou zpravodajskou službou byl ve styku od roku 1947, působil v Innsbrucku, kde také pomáhal budovat síť spolupracovníků z příchozích uprchlíků.

*snažili získávat pro francouzskou zpravodajskou službu.*¹⁹⁴ Podle vyšetřovacích spisů se Raulím vrátil z Mnichova do Innsbrucku, kde obdržel přesné instrukce pro zpravodajskou činnost na území ČSR.

6.4.2 Návrat do ČSR

V archivních materiálech je uvedeno, že 26. října odjel Raulím do Regensburgu, kde se hlásil na velitelství CIC, jejímž prostřednictvím se dostal zpět k hranicím ČSR. Na území Československa údajně přešel pod krycím jménem Otakar Roudný 9. listopadu 1949.

Podle vyšetřovatelů učinil Raulím první zastávku v Praze Dejvicích, kde navštívil Jana Brudera, zaměstnance Živnostenské banky, na něhož byl odkázán jeho synem Jaromírem Bruderem, kterého poznal u francouzské zpravodajské služby. Dle Raulíma byl Jan Bruder opravdu spojkou francouzské zpravodajské služby a pravidelně podával zprávy o československém bankovníctví. Raulím od něho údajně neobdržel žádné zásadní informace, pouze rady, s kým by se neměl stýkat. Jan Bruder ve své výpovědi popřel, že by spolupracoval s Raulímem. Uvedl, že ho ve svém bytě nechal přespat pouze z vděčnosti, neboť mu přinesl zprávy o jeho synovi.¹⁹⁵ Z Prahy odjel Raulím do Liberce, kde krátce pobýval u svého otce. Následně se pohyboval především v Jizerských horách. Návrat do Liberce lze považovat za nepromyšlený. Dle mého názoru si musel být Raulím vědom rizika, které tím podstupuje. Archivní materiály ukazují na neopatrnost, s jakou se Raulím na Liberecku pohyboval. Dokazují to zejména výpovědi osob, jenž s ním přišly do styku. Většina z nich se s Raulímem náhodně setkala na zcela veřejných místech, například v restauraci, hotelu, taneční zábavě, apod. Řada výpovědí se shoduje v tom, že je Raulím údajně o svém ilegálním „poslání“ informoval. Jakou roli hrál tlak ze strany vyšetřovatelů nelze přesně zjistit, nicméně předpokládám, že jsou tyto výpovědi ve velké míře založeny na pravdivých skutečnostech.¹⁹⁶

¹⁹⁴ Rozhovor s Otakarem Raulímem z 11.2. 2010 v Liberci.

¹⁹⁵ ABS Praha, f. vyšetřovacích spisů, svazek V 2000, výpověď Jana Brudera.

¹⁹⁶ ABS Praha, f. vyšetřovacích spisů, svazek V 2000, výpověď Jiřího Bareše, výpověď Vladimíra Mlejnků, výpověď Edity Hübnarové, výpověď Marie Medkové.

K dalším konkrétním instrukcím, jenž obdržel se Raulím odmítl vyjádřit, proto mohu uvést pouze informace, které jsou uvedeny v archivních spisech. V jedné z výpovědí se uvádí, že měl především zjistit umístění jednotlivých vojenských cvičišť, budov a muničních skladů. Dále měl pořídit jejich náčrtky a zjistit početní stav posádek. Úkoly byly především vojenského a hospodářského rázu. Mezi další instrukce patřila jména lidí, s nimiž se má setkat a způsob jakým dojde k předávání informací. Vzhledem k tomu, že hlavním cílem vyšetřovatelů v 50. letech 20. století bylo usvědčit obžalovaného za každou cenu, nemůžeme výše zmíněné informace pokládat za příliš objektivní. Ve vyšetřovacích protokolech je zaznamenáno, že se příslušníkům StB nepodařilo zjistit konkrétní činnost Raulíma na území ČSR.¹⁹⁷

Raulím ke své zpravodajské činnosti v ČSR sdělil tolik: *“Já jsem většinu času trávil v jizerských horách na chatě Jelenka. Horská služba o mně věděla, ale oni mě nikdy neshodili. Měl jsem tu k dispozici vysílačku, kterou jsem používal pro předávání informací a zpráv. Nikdy jsem ale nevěděl, s kým mluvím. Vše bylo v utajení. Pohyboval jsem se ale po celé republice, působil jsem i na Moravě. Na to však komunisti nikdy nepřišli.”*¹⁹⁸

Ze spisů vyplývá, že vyšetřovatelé měli podezření na Raulímovu ilegální činnost i mimo liberecký kraj, nicméně pro tuto domněnku nenalezli žádné důkazy. Dále je zřejmé, že StB neměla potuchy o chatě Jelenka ani o tom, že byl Raulím vybaven vysílačkou. Vysílací zařízení Raulím používal pouze na území ČSR. Styk se zahraničím udržoval pomocí dopisů a pohledů. Na předem smlouvenou adresu zasílal Raulím zprávy. Tato pošta měla chodit na jméno Marie Kršákové z Bordeaux, s kterou se Raulím stýkal během pobytu ve Francii. Raulím zaslal pohled rovněž přímo majoru Lužovi, což byl údajně smlouvený signál znamenající úspěšný přechod do ČSR.¹⁹⁹ Francouzská zpravodajská služba vyslala Raulíma do ČSR na tři měsíce, po této době se měl podle vyšetřovacích spisů vrátit zpět do Innsbrucku. Těsně před odchodem byl zadržen.

¹⁹⁷ ABS Praha, f. vyšetřovacích spisů, svazek V 2000.

¹⁹⁸ Rozhovor s Otakarem Raulímem vedený v Liberci 20.7. 2010.

¹⁹⁹ Viz příloha č. 2

Vzhledem k výše uvedeným informacím se můžeme domnívat, že Raulímová špionážní činnost v ČSR nebyla nijak rozsáhlá ani zásadní. Tento fakt přisuzují zejména neopatrnému jednání, které pravděpodobně zapříčinilo i jeho rychlé zatčení.

Zcela odlišně je osoba Otakara Raulíma a jeho ilegální aktivity popsána v Knize o Liberci.²⁰⁰ Z jakých důvodů poskytl Raulím takové svědectví mi není známo. Lze předpokládat, že nebyl připraven nebo ochoten vypovídat o své kauze.

6.5 Zatčení a Obžaloba

Dne 17. června 1948 vydala vojenská prokuratura v Litoměřicích na Otakara Raulíma zatykač pro zločin zběhnutí²⁰¹ V prosinci 1948 byl vydán Státním soudem zatykač nový²⁰², trestní oznámení²⁰³ vedené proti Raulímovi se rozšířilo o podezření z krádeže a ilegálního odchodu ze země.

Podle archivních materiálů byl Raulím zatčen 29. ledna 1950²⁰⁴ po deváté hodině večerní v Liberci Pavlovicích.²⁰⁵ Tato informace je v rozporu s jeho tvrzením, že zatčení proběhlo již 19. prosince 1949. V časovém úseku, který tvoří rozdíl mezi výpovědí Raulíma a příslušnými dokumenty, došlo údajně k jeho vyslýchání v Praze na Hradčanech.²⁰⁶ Žádný úřední záznam, který by to potvrzoval, nalezen nebyl. Lze se domnívat, že tato internace zatčeného byla záměrně zamlčena. Vilém Hejl se ve své publikaci Zpráva o organizovaném násilí zmiňuje o tzv. tajném zatčení, což byl termín používaný agenty StB pro obdobné zatčení, jemuž podlehl pravděpodobně i Raulím.²⁰⁷

²⁰⁰ V této verzi se uvádí: „Nebyl politickým pracovníkem, nepřipravoval žádný odboj a jeho obžaloba je do puntíku vymyšlená. Provinil se tím, že dceři jednoho člena ilegální skupiny z Jablonecka na otázku, zda by mohl jako voják opatřit vysílačku nebo zbraně, odpověděl v legraci u piva: „Slečno, třeba dvě vysílačky a pro vás klidně i kulomet.“ KARPAS a kol., Kniha o Liberci, s. 417.

²⁰¹ Zběhnutí – uprchnutí z výkonu vojenské služby.

NA Praha, osobní spis Otakara Raulíma, zatykač ze dne 17.6. 1948, č.j. O-1010/1948-II.

²⁰² NA Praha, spis Státního soudu, zatykač Pst I 348/48 z 3.12. 1948.

²⁰³ NA Praha, trestní oznámení č.j. O-1010/1948-I.

²⁰⁴ ABS Praha, f. vyšetřovacích spisů, svazek V 2000, zápis o zatčení, příloha č. 3.

²⁰⁵ Pavlovice – část Liberce nacházející se na severozápadě města.

²⁰⁶ Rozhovor s Otakarem Raulímem vedený 15. června 2010 v Liberci.

²⁰⁷ Vilém HEJL, Zpráva o organizovaném násilí, Praha 1990, s. 153.

Vyšetřovací věznice Praha – Hradčany²⁰⁸, která se nachází v Kapucínské ulici, je nechvalně známá pro velmi tvrdé a nelidské zacházení s vězni. Patří k jednomu z mnoha hrůzných symbolů totality, kde byla pomocí brutálních metod vynucována přiznání, která odstartovala mnoho procesů. Byli zde drženi důstojníci čs. armády a účastníci zahraničního odboje. Na tomto místě, kde docházelo k fyzické i psychické likvidaci člověka, byl Raulím podroben ostrým výslechům vedených kpt. Perglem, který byl pověstným týráním vězňů. Kromě bití a fyzického mučení byli vězni v noci neustále buzeni, trpěli zimou a byla jim odpírána lékařská pomoc. Není proto divu, že se toto zařízení nazývá také „domeček hrůzy“ či „mučírna“.²⁰⁹

Raulím potvrdil surové praktiky Pergla při výsleších. Údajně ho silně bil obuškem do stehů, z čehož má zdravotní problémy dodnes. Pergl, jako jeden z mála, stanul v roce 1951 před Vyšším vojenským soudem v Praze a byl odsouzen za nezákonné vyšetřovací metody. Později se oběsil ve své cele²¹⁰. Raulím se s ním setkal ve věznici Valdice. K tomuto setkání Raulím poznamenal: *„Já jsem se s Perglem potkal ve Valdicích. Měl přezdívku suchá lípa, protože byl děsně hubený a vysoký. Když procházel chodbami, tak dostal vždycky spoustu ran a kopanců. Zajímavé je, že se nebránil, klidně se nechal. Já jsem tam pracoval v dílnách, on dral peří. Moc jsme se neviděli a pak ho přeložili. Ale nikdo nevěděl kam.“*²¹¹ Na přelomu 40. a 50. let došlo v československých věznicích k vytvoření zvláštního společenství zahrnující osoby s naprosto rozdílnými politickými názory i způsoby myšlení.²¹² Po roce 1948 se tak vedle kriminálních delikventů a kolaborantů odsouzených MLS ocitli i političtí vězni, kteří představovali „úhlavní nepřáteli“ státu.

²⁰⁸ Prahu- Hradčany využívalo především Obranné zpravodajství (OBZ), 5. Oddělení hlavního štábu Ministerstva národní obrany (MNO), velitelem OBZ se po válce stal major Reicin, práce OBZ zahrnovala např. pátrání po agentech gestapa či odhalování kolaborantů. Od roku 1948 se OBZ stalo nástrojem využívaným proti odpůrcům režimu a podílelo se na porušování zákonnosti. Používalo svých agentů – provokatérů k „usvědčování“ nepohodlných lidí. K částečnému odhalení sadistických a nehumánních metod došlo v roce 1951, kdy byl odsouzen jeden z hlavních vyšetřujících, správce hradčanského domečku František Pergl.

Více např: Zdeněk F. ŠEDIVÝ, Domeček – mučírna na hradčanech, Brno 2004; Antonín KRATOCHVÍL, Žaluji I., Praha 1990, s. 73;

Dále dostupné z WWW: <http://www.totalita.cz/vez/vez_vez_pha_domecek.php> [cit. 14.5.2010]

²⁰⁹ František ŠEDIVÝ, Domeček – mučírna na Hradčanech, Brno 2004, s. 210-213.

²¹⁰ ŠEDIVÝ, c.d., s.135.

²¹¹ Rozhovor s Otakarem Raulímem vedený 15. června 2010 v Liberci.

²¹² Tomáš STANĚK, Retribuční vězni v Českých zemích 1945-55, Opava 2002, s. 149.

Postavení kriminálních vězňů se s příchodem politických značně zlepšilo, jejich privilegia zasahovala i do fyzického trestání spoluvězňů. Ke sbližování politických a retribučních vězňů docházelo minimálně, což je vzhledem ke skutečnosti, že se řada politických vězňů aktivně podílela na boji proti nacismu pochopitelné. V 50. letech přicházejí do věznic i komunističtí odsouzení. I přes to, že jejich přítomnost vyvolávala mezi politickými vězni spíše zdrženlivost až vyhýbavost, docházelo k občasným útokům.²¹³ Raulím mimo jiné seděl v jedné cele s Gustavem Husákem, o čemž přijde zmínka v následující kapitole. Výše zmíněné Raulímovy zkušenosti pouze dokazují absurditu společenství komunistických věznic.

Raulím byl údajně po téměř šestitýdenním pobytu v „domečku“ převezen zpět do liberecké vazební věznice v Blažkově ul. č. 8. Dle svých slov následně podstupoval pravidelné a kruté výslechy na velitelství Stb v Pastýřské ulici, které charakterizoval takto: „*Způsob výslechu byl neuvěřitelný. Jinak než „ty kurvo“ mi neřekli. Přesně si pamatuji slova, která padala z úst vyšetřovatelů v Liberci. Například jeden mi řekl: „Ted’ je móda vyskakovat z okna, jak to udělal Masaryk²¹⁴“, „Pak otevřel okno a dodal, „Tak vyskoč, kurvo, vyskoč“. Načež odešel, po chvíli se vrátil a povídá: „Vidíš kurvo, nevyskočils. Co si myslíš, ty k soudu nepůjdeš. Ty doby, kdy se dávalo k soudu, jsou už dávno pryč. My si tě vlastnoručně pověsíme na támhle ten strom a ty budeš viset nejvejš, jako největší grázl všech dob.“ Já jsem byl na takové podmínky připravený, věděl jsem, jak to chodí, a zlomit jsem se nenechal. Snažil jsem se je všemožně klamat a udělat ze sebe osobu nedůvěryhodnou, což mě stálo i spoustu ran a kopanců.*“²¹⁵ K dalším praktikám libereckých vyšetřovatelů uvedl, že rovněž musel dlouhé hodiny klečet a koukat do zdi na dva namalované body. Když už nemohl, tloukli ho hlavou o zeď.²¹⁶

²¹³ Vilém HEJL, Zpráva o organizovaném násilí, Praha 1990, s. 249-258.

²¹⁴ Jan Masaryk, významný čs. diplomat a demokrat, do roku 1948 ministr zahraničních věcí, 10. 3. 1948 zemřel na následky pádu z okna svého bytu v Černínském paláci. Dodnes kolují dohady, zda se jednalo o sebevraždu či vraždu. Více např: Karel KAPLAN, Poslední rok prezidenta, Praha 1993.

²¹⁵ Rozhovor s Otakarem Raulímem vedený 15. června 2010 v Liberci.

²¹⁶ Roman KARPAŠ a kol., Kniha o Liberci, Liberec 2004, s. 464.

Raulím v rozhovoru z 15. června 2010 vypověděl, že se ho vyšetřující snažili zapojit do procesu s Weilandem, Kolínem a spol.²¹⁷ S některými obžalovanými byl umístěn na cele a během výslechů se ho neustále vyptávali na činnost této skupiny. Ve vyšetřovacích spisech je založena výpověď Bedřicha Judytky²¹⁸, který byl dotazován příslušníky StB na osobu Otakara Raulíma a jeho ilegální činnost. Judytky, který s ním seděl na cele v liberecké věznici, byl nucen sdělit obsah rozhovorů vedených s Raulím. Z výslechu je patrné, že se vyšetřovatelé nic nového nedozvěděli. Později zřejmě od záměru zapojit Raulíma do případu Weiland a spol. upustili.

27. července 1950 byl Raulím transportován do vazební věznice v Praze na Pankráci²¹⁹, kde setrval až do svého soudu. Obžaloba, která se týkala pouze Otakara Raulíma, byla sestavena pražskou Státní prokuraturou během října 1950.²²⁰ Zakládala se na tvrzeních, že Otakar Raulím naplnil svým jednáním skutkovou podstatu některých trestných činů uvedených v zákoně č. 231/1948 Sb a č. 117/ 1852 ř. z. .

Raulím byl obžalován ze zběhnutí od svého vojenského útvaru a následného ilegálního přechodu hranic do americké okupační zóny Německa s úmyslem podílet se na zvratu lidově demokratického zřízení. Další obvinění se týkalo vyzrazení podrobných informací o vojenské jednotce cizí zpravodajské službě, čímž došlo k vyzrazení státního tajemství. Snahou Pražské Státní prokuratury bylo také prokázat, že Raulím pracoval jako agent francouzské zpravodajské služby, který se po přípravném zpravodajském kurzu měl vrátit na území ČSR, kde měl provádět špionážní činnost. Tato činnost údajně spočívala ve vyzvídání informací mající vojenský i hospodářský ráz a jejich následné poskytnutí francouzské zpravodajské službě.

²¹⁷Více k tématu: Kateřina JOKLOVÁ, Politické procesy 50. let – kauza Emil Weiland a spol., diplomová práce, katedra historie TUL Liberec, 2008.

²¹⁸ Bedřich Judytky, narozen 13.5.1914, původně se vyučil jako stavbařský dělník, později pracoval jako úředník finančního referátu v Rumburku. V roce 1945 vstoupil do strany sociálně demokratické. V roce 1950 byl souzen v recesu Emil Weiland a spol. Za vlastizradu, vyzvědačství, loupež a vraždu, z kterých byl obviněn, dostal trest smrti. 18.12. 1950 byl na Pankráci popraven.

ABS Praha, f. vyšetřovacích spisů, spis V 2000, výpověď Bedřicha Judytky.

²¹⁹ Příkaz k eskortu - příloha č. 4.

²²⁰ NA Praha, f. státní prokuratury, obžaloba SPt I/ III 23/50-I, ze dne 27. 10. 1950, viz příloha č. 5.

Za všechny výše zmíněné trestné činy byl Raulím souzen dle zákona č. 231/1948 Sb. Ostatní činy byly souzeny dle zákona č. 117/1852 ř.z. Podle obžaloby spáchal Raulím trestný čin krádeže, kterého se dopustil krátce před svým odchodem z republiky. Údajně měl ukrást jistě Mileně Rosůlkové kabelku, v níž se nacházel obnos ve výši 450 Kčs.²²¹ Toto obvinění Raulím v jednom z rozhovorů vedených v roce 2010 popřel. Kabelku dle svých slov nezcižil úmyslně, za daných okolností prý neměl na výběr. Rosůlková chtěla s Raulím odejít za hranice, což on nechtěl připustit, a tak poté co mu svěřila kabelku, když šla telefonovat, využil situace a utekl.

Dále bylo Raulímovi sděleno podezření z podvodu, který měl spáchat v listopadu 1949. Obžaloba uvedla, že Raulím v tuto dobu navštívil jistou Věru Tomkovou v jejím domě v Prachově, kde na ní lstivě vymámil celkem 3000Kčs.²²² Toto provinění je založeno na výpovědi Tomkové, dle vyšetřovacích protokolů měl Raulím Tomkové tvrdit, že se zná s jejím synem, který ilegálně opustil území ČSR. S Jiřím Tomkem se měl seznámit v uprchlickém táboře v Innsbrucku, kde Tomek údajně finančně strádal, proto Raulím požádal Tomkovou, aby jeho prostřednictvím poslala peníze svému synovi. Tomková vypověděla, že Raulímovi odevzdala nejprve 2000Kčs a později, při druhé návštěvě 1000kčs, v domnění, že je předá Tomkovi.

Poslední bod obžaloby vinil Raulíma z trestného činu vloupání a krádeže. Jistá Dvořáková, bytem v Ruprechtické ulici v Liberci, oznámila čin násilného vloupání a odcizení drahých náramkových hodinek a několika kusů oblečení na místní stanici SNB.²²³ K tomuto obvinění se Raulím vyjádřil takto: „*Heda Dvořáková byla moc hodná Němka, která mi pomáhala. Já jsem se bál, že to praskne, protože jsem si*

²²¹NA Praha, f. státní prokuratury, obžaloba SPt I/ III 23/50-I, ze dne 27. 10. 1950, sestavená na základě výpovědi Mileny Rosůlkové (ABS Praha, f. vyšetřovacích spisů, podvazek V 2000, výpověď Mileny Rosůlkové).

²²² NA Praha, f. státní prokuratury, obžaloba SPt I/ III 23/50-I, ze dne 27. 10. 1950, sestavená na základě výpovědi Věry Tomkové (ABS Praha, f. vyšetřovacích spisů, podvazek V 2000, výpověď Věry Tomkové).

²²³ NA Praha, f. státní prokuratury, obžaloba SPt I/ III 23/50-I, ze dne 27. 10. 1950, sestavená na základě výpovědi Hedy Dvořákové (ABS Praha, f. vyšetřovacích spisů, podvazek V 2000, výpověď Hedy Dvořákové).

*nebyl jistý, zda mě u ní někdo neviděl. Tak jsme vymysleli kamufláž s vloupáním, abych ji tak popřípadě ochránil.“*²²⁴

Podle vyšetřovacího protokolu nahlásila Dvořáková celou věc 16. ledna. 29. ledna byl Raulím údajně zatčen a při jeho prohlídce našli příslušníci StB některé předměty z bytu Dvořákové. Jak je již výše zmíněno, Raulím nesouhlasil s tím, že by k zatčení došlo až v lednu 1950. Podle jeho slov, se tak stalo v prosinci 1949 a do ledna 1950 byl vyslýchán na Hradčanech. To by znamenalo, že tento trestný čin nemohl spáchat v lednu 1950.

Snahou Státní prokuratury v Praze bylo prokázat ilegální a rozvratnou činnost Otakara Raulíma proti lidově demokratickému státnímu zřízení ČSR a to především jeho špionážními aktivitami na území ČSR, které prováděl jako agent cizí zpravodajské služby. Tím se měl dopustit velezrady a vyzvědačství. Další body obžaloby se týkaly zločinu zběhnutí, krádeže a podvodu.

6.6 Proces a rozsudek

Po roční vyšetřovací vazbě a sestavení obžaloby následoval soud. Hlavní přelíčení se konalo 19. prosince 1950 v 8 hodin ráno v jednací síni Státního soudu č. 95/I v Praze. Bylo rozhodnuto, že proces s Otakarem Raulímem nebude veřejný se zdůvodněním rizika vyzrazení státního tajemství.

Senátu²²⁵ předsedal JUDr. Karel Kruk²²⁶, soudce z povolání zastupoval Dr. Bobek²²⁷, soudce z lidu představoval Karel Drlíček²²⁸ a Jaroslav Leden²²⁹. Vzhledem k tomu, že Raulímová „vina“ spočívala také ve zběhnutí od vojenského útvaru, zúčastnil se přelíčení i vojenský soudce Dr. Josífek²³⁰. Jméno prokurátora se

²²⁴ Rozhovor s Otakarem Raulímem vedený 15.6.2010 v Liberci.

²²⁵ NA Praha, spis Státního soudu OR I 126/48, sestavení senátu Ts I/VI 55/50-8, viz příloha č. 6.

²²⁶ Karel Kruk, veden v seznamu prokurátorských a soudcovských kádřů pro mimořádné soudy ze 7.3. 1952, Jaroslav VOREL - Alena ŠIMÁNKOVÁ - Lukáš BABKA, Československá justice v letech 1948 – 1953 v dokumentech, II., Praha, 2004, s.42. Kruk byl také veden jako náhradní soudce v případě Horáková a spol.

²²⁷ Miroslav Bobek, veden jako soudce státního soudu v roce 1950, VOREL -ŠIMÁNKOVÁ - BABKA, c.d., s.54.

²²⁸ K této osobě se nepodařilo nic zjistit.

²²⁹ K této osobě se nepodařilo nic zjistit.

²³⁰ K této osobě se nepodařilo nic zjistit.

kvůli nekvalitní kopii zápisu z přelíčení nepodařilo zjistit. V procesu zastupoval Raulíma obhájce ex offo²³¹ Dr. Jelínek.

Rozsudek byl vynesen 19. prosince 1950 po hlavním přelíčení. Státní soud uznal Otakara Raulíma vinným v plném rozsahu obžaloby a tím rozhodl, že je vinen ze zločinu velezrady²³² a vyzvědačství.²³³ Dále ze zločinu zběhnutí, trestného činu krádeže a přestupku podvodu. V těchto věcech byl Raulím odsouzen dle zákona č. 231/ 1948 Sb a zákona č. 117/ 1852 ř. z.

Státní soud v Praze odsoudil Raulíma k 18-ti létům odnětí svobody, konfiskaci celého jmění, ztrátě občanských práv na 10 let a peněžitému trestu 10 000 Kčs.²³⁴

Zda se Raulím odvolal bezprostředně po rozsudku, není známo. Z archivních materiálů je patrné, že Nejvyšší soud v Praze projednával na neveřejném zasedání jeho stížnost proti rozsudku v roce 1953. V červnu rozhodl v rámci amnestie prezidenta republiky z května 1953 vyměřit nový trest, který byl o jeden rok odnětí svobody kratší než trest původní.²³⁵ Proti tomuto rozhodnutí se Raulím znovu odvolal, nicméně bez úspěchu, jeho žádost se zamítla.

Během svého věznění podal Raulím několik žádostí o podmíněné propuštění, vyhověno mu bylo až 24. dubna 1964²³⁶, kdy po 14 letech opustil věznění.

6.7 Vězení

Po vynesení rozsudku strávil Raulím další tři roky na Pankráci, kde byl přidělen na práce do truhlářské dílny. Archivní dokumenty o tomto pobytu chybí. V roce 1953 byl přemístěn do nápravně pracovního tábora (NPT) ve Valdicích u Jičína. V jednom z rozhovorů uvedl: „*Ve Valdicích jsem byl jen krátkou dobu. Měl jsem tam dobrý zaměstnání. Byl tam český nábytek a já jsem dělal vedoucího provozu. Měl jsem na starosti sušárny. Venku se tam sušilo dřevo a někdo v tom našel protikomunistické leták. Byl v němčině, já ho přeložil a večer už jsem byl na*

²³¹ Ex offo – z latiny z vyšší moci, tj. dosazení státem.

²³² Dle § 1 odst. 1 lit. c/ a odst. 3 lit. c/ zákona č. 231/48 Sb.

²³³ Dle § 5 odst. 1 zákona č. 231/ 48Sb.

²³⁴ NA Praha, fond Státního soudu v Praze, rozsudek TS I/VI 55/50-11, viz příloha č. 7.

²³⁵ NA Praha, osobní spis Otakara Raulíma, usnesení Nejvyššího soudu v Praze To 55/53 ze 7.10. 1953.

²³⁶ NA, Praha, osobní spis Otakara Raulíma, usnesení o podmíněném propuštění č.j. 12Pp24/64.

*samotce. Tři týdny na to jsem byl převezen do Leopoldova.*²³⁷ Vězeňský spis z Valdic není úplný a správa o potrestání Raulíma samovazbou není k dispozici. Ve spisu je protokol o přemístění vězně. Přesun do Leopoldova je zde datován na 10. června 1954.²³⁸

V letech 1954 – 1957 byl Raulím vězněn v Leopoldově, který se nachází v západním Slovensku, nedaleko města Trnavy. Toto vězeňské zařízení sloužilo v 50. letech ke zlomení a likvidaci politických vězňů. Porušovaly se zde nejzákladnější lidská práva, krutě a surově se zacházelo s vězni, docházelo k týrání, šikaně, omezování základních dávek potravin a dalšímu nehumánnímu zacházení. Hlavní pracovní náplní tu bylo draní peří, vázání provázku či lepení pytlíků. V 50. letech se Leopoldov přetvořil na komplex závodů, ve kterých vězni pracovali. Byly zde zřízeny haly a začala výroba pro podniky, jako např. Agrostroj Pelhřimov (zemědělské stroje), elektrotechnické závody Bratislava či Adamovské strojírný²³⁹.

Na situaci v NPT Leopoldov vzpomíná Raulím takto: *„V Leopoldově byl tvrdý režim. Klidně můžeme říct, že to byl vyhlazovací tábor. Strava byla mizerná a bylo jí málo. Vážil jsem tam 51kg. Pracovalo se asi 12 hodin denně. Na cele nás bylo tak 60, spalo se na dvojakách. Já spal dole, Solovjev nade mnou a kousek vedle spal Husák.*²⁴⁰ *Žádnou zášť jsem k němu necítil. On se choval slušně. Spoluvězněm komunistům tykal, nám vykal. Byl to přesvědčený komunist a opravdu věřil, že ho strana zkouší. Občas jsem s ním hrával šachy, ale on to moc neuměl. Na tý cele byl k dispozici pouze jeden klozet. Co se týká bití a šikany, tak se dá říct, že kdo pracoval*

²³⁷ Rozhovor s Otakarem Raulímem vedený 15.3. 2010.

²³⁸ NA Praha, vězeňský spis Otakara Raulíma, přemístění vězně.

²³⁹ Leopoldov – původně pevnost, která byla postaven v 17. století za Leopolda I. jako obrana proti Turkům. Pevnost byla v roce 1855 přeměněna na věznici. Věznice má tvar šesticípé hvězdy a její zdi jsou vysoké 25m a široké až 10m. Po převratu v roce 1948 se stala z Leopoldova věznice s nejtvrďšími podmínkami v Československu, kam se soustřeďovali nejnebezpečnější političtí odpůrci a od roku 1954 také tzv. prominentní vězni (funkcionáři KSČ, vojáci, spisovatelé apod.).

Miloslav ČAPEK, O mužích na které se zapomnělo, Praha 2002, s. 250 – 269.

Josef Petr ONDOK, Muklovský Vatikán, Brno 2005, s. 68 – 105. Dostupné z WWW: <http://www.politictivezni.cz/veznice-leopoldov.html> ;
http://www.totalita.cz/vez/vez_vez_leopoldov.php [cit. 27.5.2010]

²⁴⁰ Gustav Husák – narozen v roce 1913, od roku 1933 člen KSČ, V roce 1950 byl obviněn z buržoazního nacionalismu, o rok později byl zatčen a v roce 1954 odsouzen ve vykonstruovaném procesu s tzv. buržoazními nacionalisty. Odsouzen byl na doživotí, v roce 1960 byl propuštěn a o 4 roky později rehabilitován. Již v roce 1969 se dostal do čela KSČ, od května 1971 zastával funkci generálního tajemníka a v roce 1975 se stal prezidentem republiky, na tento úřad abdikoval v listopadu 1989.

a byl zticha, tak prošel bez větší úhony.“ Jedním z Raulímových spoluvězňů byl i Sergej Solovjev, který dnes působí jako předseda turnovsko-semilské pobočky Konfederace politických vězňů. Roku 1947 se Solovjev zapojil do zpravodajské činnosti pro USA. V květnu 1948 byl zatčen a vyšetřován v pověstné mučírně na Hradčanech. Státní soud ho odsoudil k trestu smrti za vojenskou velezradu a konspiraci, rozsudek byl nakonec zmírněn na doživotí.²⁴¹ V roce 1952 byl transportován do Leopoldova, kde se o 2 roky později jeho spoluvězněm stal i Raulím.

Solovjev charakterizoval internaci v Leopoldově následovně: *„Jako neschopného pracanta mě poslali zpátky do Leopoldova. Přivítání bylo strašně mizerný. Rovnou nám řekli, že odtud půjdeme nohama napřed. Podmínky byly hodně drsný, ne jako před tím... Ale dalo se to přežít. Já jsem důkazem. Někteří ale nepřežili. Když nás takhle měli v hrsti, kterýkoliv bachař, který šel po chodbě kolem cely, zabouchal a muselo se začít dřepovat. A člověk mohl přestat teprve tehdy, když zabouchal podruhé. Dřepal jste jak blbec, protože jste nevěděl, jestli se na vás nekouká. Bachaři chodili v gumových podrážkách, takže vůbec nebyli slyšet. Samozřejmě člověk občas zkoušel přestat, ale když vás dopadl, následovaly trestní dávky nebo temnice. Taky jsem na to doplatil. Tam člověk musel neustále chodit - i v té tmě. Na noc zase rozsvítili, takže chvilku klidu člověk neměl. Postel tam samozřejmě nebyla. Aspoň utíkal čas.*“²⁴²

I přes kruté podmínky a zacházení, na něž oba vězni vzpomínají, si Raulím dokázal vzít ze své internace i spoustu pozitivních věcí: *„Je to paradox, když řeknu, že mě život nejvíc dal v bolševickejch kriminálech. Bez nadsázky. Seděl jsem s elitou českého národa, jako byl například generál Janoušek²⁴³, s kterou bych se za normálních okolností nikdy nesetkal. Přineslo mi to možnost setkání a přátelství*

²⁴¹ Dostupné z WWW: <<http://www.pametnaroda.cz/witness/index/id/71>> [cit. 12.7.2010]

²⁴² Dostupné z WWW: <<http://www.pametnaroda.cz/witness/clip/id/71/clip/3209>> [cit. 12.7.2010]

²⁴³ Karel Janoušek, československý voják, který se zúčastnil prvního i druhého odboje. V první světové válce bojoval v československých legiích v Rusku, v druhé válce stál u zrodu služby československých letců v RAF (Royal Airforce), britský král mu udělil titul Air Marshal, po únorovém převratu byl v roce 1950 zatčen agenty StB pro údajný pokus o emigraci a posléze byl odsouzen ve vykonstruovaném procesu, v němž byl nejprve odsouzen na 18 let odnětí svobody a později na doživotí. V roce 1960 byl propuštěn v rámci velké amnestie. V roce 1968 byl plně rehabilitován a o 3 roky později zemřel.

s mnoha zajímavými a vzácnými lidmi. Mohl jsem se dozvědět spoustu zajímavých věcí z přednášek, které se pořádaly během draní peří. V lágru jsem prostě získal životní přátele a hodně se tu naučil. “²⁴⁴ Raulím poznamenal, že každá přednáška byla na jiné téma. Mluvili zde učitelé, filozofové, a další lidé různých profesí. Rovněž zmínil, že si na cigaretové papírky psali česko-anglický slovník. Velkou životní změnu mu přineslo setkání s několika kněžími, kteří byli komunistickým systémem odsouzeni k internaci v lágrech.²⁴⁵ Raulím byl do doby svého věznění bez vyznání. V Leopoldově, jak sám řekl, poznal klér v úplně jiném světle. Při draní peří poslouchal jejich diskuze, v nichž detailně rozebírali Desatero, a postupně se z něho stal člověk věřící.

V Leopoldově byl Raulím trestán celkem čtyřikrát. Třikrát za prohřešky jako je neřádné ustrojení či neuposlechnutí příkazu, za což bylo obvykle snížení příjmu jídla či několik dní v samovazbě.²⁴⁶ V roce 1955 se zúčastnil stávky²⁴⁷, za kterou mu bylo nařízeno 10 dní korekce²⁴⁸ a následný půlroční pobyt na samovazbě. V roce 1955 zde proběhla stávka vězňů, kteří se bouřili kvůli nekvalitní stravě a jejímu malému množství, po dobu několika dnů drželi hladovku. Raulím na tuto událost vzpomíná: „Když vypukla stávka, přišla ozbrojená stráž se psy, šel jsem do popředí a řekl jim, co si myslím. Dali mi pouta na nohy a ruce a odvedli mě do odstřelovacího pásma. Tam mě svlékli a musel jsem tam stát celou noc. I když byl srpen, tak byla

²⁴⁴ Rozhovor s Otakarem Raulímem z 1. června 2010 v Liberci.

²⁴⁵ Cílem komunistické perzekuce se nestali pouze političtí odpůrci, ale také církev. Snahou režimu se stala likvidace církve a jejího vlivu. Proběhla řada monstrprocesů s církevními představiteli, byly uzavírány kláštery a radikálně omezována činnost církve.

Více např.: Karel KAPLAN, Stát a církev v Československu 1948- 1953, Brno 1993; J. HANUŠ, S. BALÍK, Katolická církev v Československu 1945-1989, Brno 2008; Josef Petr ONDOK, Muklovský Vatikán, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2005.

²⁴⁶ NA Praha, vězeňský spis Otakara Raulíma, kázeňské přestupky.

²⁴⁷ Na konci srpna 1955 došlo v Leopoldově ke stávce vězňů. Stalo se tak na protest neúnosným podmínkám týkajících se zejména nekvalitní a nedostatečné stravy. Stávka začala 29.8.1955, kdy na výročí Slovenského národního povstání obdrželi vězni pouze vodovou polévku a flaksovité kousky hovězího masa, což považovali za provokaci. Vězni takovou stravu odmítli a zahájili hladovku, další den odmítli pracovat a dožadovali se zlepšení životních podmínek. Protestu se zúčastnilo asi 2000 internovaných, které postihly tvrdé sankce ve formě odebrání kuřiva, léků, přikrývek, samovazby či půlroční zákaz návštěv a korespondence. Vzhledem k těmto podmínkám stávku po několika dnech ukončili. Dostupné z WWW: <http://www.praha-vinor.cz/svedectvi_komunismu/celkovydisp.pdf> [cit. 10.11.2010]. Více k tématu např. Ota RAMBOUSEK, Paměti lichoběžníka, Praha 1999, s. 196 - 198.

²⁴⁸ Označení pro místnost bez oken a vybavení (nazývaná také temnice), obvykle malých rozměrů, v níž si vězeň odpykává trest (většinou i snížené dávky potravin).

velká zima. Později mě odvedli na samotku a tam jsem byl půl roku. Na té samotce pro jednoho jsme byli tři. Sprátelil jsem se tam s jedním slovenským profesorem z Bratislavy a ten mi každý den přednášel dějiny filozofie a večer mě z toho zkoušel.“

249

Po pobytu v samovazbě byl Raulím přiřazen na práce do slévárenské haly Agrostroje jako modelář. Odtud se dostal do plánovacího oddělení na pozici technika. V roce 1957 proběhl výběr do Technického ústavu MV v Opavě, kam byl Raulím vzhledem ke svým předchozím pracovním zkušenostem poslán.

3. července 1957 nastoupil Raulím do technického ústavu Ministerstva vnitra (TÚ MV) v Opavě. Svůj příchod do nového internačního zařízení zhodnotil takto: „*Já jsem byl ze začátku dost nejistej. Byli tam samí vědečtí pracovníci, inženýři a doktoři. Já toho moc neuměl, a tak jsem si myslel, že mě zas pošlou zpátky. Nejprve jsem se zúčastnil rekonstrukce nějakých vládních budov, začal jsem pracovat i na výkresech a plánech a docela jsem se zaběhl. Později jsem šel dělat vzduchotechniku, u které jsem zůstal až do propuštění. Musím říct, že v Opavě byly nejlepší podmínky.*²⁵⁰ *Měli jsme tam televizi, tisk, k dispozici byla spousta literatury, i odborné. Já jsem si nějakou objednal a oni mi ji vždy doručili. I strava tu byla mnohem lepší. Víte, tam už byli inteligentnější bachaři. Oni už věděli, že když chtěj, aby se odvedla dobrá práce, tak se těm vězňům musí něco dát. Dokonce tam byl jeden bachař, kterýho jsme si oblíbili. Říkali jsme mu koňskej zub. Ondruch se jmenoval. A ten s náma chodil debatovat po pracovnách. Později jsem se dozvěděl, že on někde veřejně popisoval neutěšené vězeňské poměry. Nevím, co se s ním stalo, ale asi musel dopadnout špatně. Jednou jsme se ho pokoušeli vypátrat, ale marně.*²⁵¹ V 60. letech se situace ve věznicích zlepšila, souviselo to především s úbytkem politických procesů a celkovou reflexí komunismu po smrti Gottwlada a Stalina.

²⁴⁹ Rozhovor s Otakarem Raulímem, 13.května 2010 v Liberci.

²⁵⁰ Shoduje se s výpovědí bývalého politického vězně Mirka Šťastného. Iva SEITLOVÁ, Politické procesy 50. let – Kauza Mirko Šťastný, diplomová práce, katedra historie TUL Liberec 2010, s. 73.

²⁵¹ Rozhovor s Otakarem Raulímem, 13.května 2010 v Liberci.

Rok po Raulímově internaci v Opavě se konala v Bruselu světová výstava Expo '58.²⁵² Československá expozice, jež se dělila na tři základní oddíly (práce, odpočinek, kultura) sklídila ohromný úspěch. Získala hlavní ocenění Zlatou hvězdu. Na jaře roku 2008 se konala výstava na počest padesátiletého výročí Expa '58. Média připomínala toto období, značně významné pro tehdejší Československo. Otakar Raulím vidí slávu Expa '58 trochu jinak. Ohrazuje se proti přeceňování a významu této výstavy. Zdůrazňuje, že se na úspěchu, který sklídila československá expozice, podíleli i političtí vězni.²⁵³ Raulím projevil svou kritiku k nadhodnocování výstavy českými médii ve článku pro časopis KPV Věrní zůstaneme.²⁵⁴

I přes kladná hodnocení Raulímovy práce a pobytu v Opavě²⁵⁵, která jsou dostupná v trestních spisech, se ho netýkala amnestie prezidenta republiky z 9. května 1960²⁵⁶. Krajský soud v Praze tak rozhodl 2. června 1960 a jako hlavní důvod zamítnutí uvedl Raulímovu spolupráci s cizí zpravodajskou službou.²⁵⁷

Krátce po amnestii, která znamenala propuštění většiny politických vězňů, byl Raulím přemístěn do Prahy na Pankrác, kde byly nově zřízeny prostory pro TÚ MV. Raulím se o dalším přemístění vyjádřil takto: „*Po té velké politické amnestii šla velká většina politických vězňů pryč. Protože se stav odborníků v techňáku zmenšil, tak to přesunuli na Pankrác. Tam ty podmínky byly pořád dobré. V prvním patře jsme byli ubytováni a v druhém jsme měli kanceláře a pracovny. Mohli jsme se tam dokonce volněji pohybovat.*“²⁵⁸ Raulím zde pokračoval ve své práci projektanta topení a vzduchotechniky. Nepůsobil pouze na Pankráci, ale rovněž podnikal pracovní cesty mimo areál věznice. Vždy dostal instrukce jak se má „venku“ chovat.

²⁵² Bruselský sen: československá účast na světové výstavě Expo 58 v Bruselu a životní styl 1. poloviny 60. let, Praha 2008.

²⁵³ Například v leopoldovských dílnách byl vyráběn nábytek pro čsl. expozici. Vilém HEJL, Zpráva o organizovaném násilí, Praha 1990, s. 272

²⁵⁴ Otakar Raulím, Expo 58 ve své nahotě, IN: Věrní zůstaneme 8/2009. Osobní archiv Otakara Raulíme.

Viz. Příloha č. 8

²⁵⁵ NA Praha, Osobní spis Otakara Raulíma.

²⁵⁶ Tzv. Velká amnestie, vyhlášena prezidentem republiky (Antonín Novotný) u příležitosti 15. výročí osvobození Československa, propuštěno bylo 5319 (z 8708) politických vězňů. Amnestie se netýkala pouze lidí odsouzených v politických procesech, ale také těch, co byli souzeni za kriminální trestné činy.

Více např.: <http://www.totalita.cz/vez/vez_amnestie.php>[cit. 24.6. 2010]

²⁵⁷ Dle § 391 odst. 1 trestního řádu .

²⁵⁸ Rozhovor s Otakarem Raulím, 15. června 2010 v Liberci.

Dokonce mu bylo sděleno, že bude lidmi opovrhován. Raulím vzpomíná, že měl zkušenosti úplně jiné. Pokud přišel do kontaktu s lidmi, tak se k němu chovali slušně a stávalo se, že mu i tajně podstrčili cigaretu či kousek čokolády.

V roce 1962 proběhla další amnestie, která se Raulíma opět netýkala. Usnesením z 25. května²⁵⁹ se na něho rozhodnutí o amnestii prezidenta republiky z 9. května 1962 nevztahovalo. Raulím s tímto nesouhlasil a podal stížnost, v níž žádá o podmíněné propuštění. Ke stížnosti jsou přiložena hodnocení, v nichž se nedoporučuje této žádosti vyhovět a to z důvodu, že Raulím neprokazuje nápravu v myšlení a vyhýbá se činností politického rázu. Soud 13. prosince 1962 rozhodl v neprospěch Raulíma.²⁶⁰

Podmíněného propuštění se dočkal až za dva roky. Otakar Raulím byl na svobodu propuštěn 24. dubna 1964 po 14 letech věznění.²⁶¹

6.8 Po propuštění

Návrat politických vězňů do pracovního i společenského života býval dost obtížný. Ve většině případů nemohli vykonávat kvalifikovanou práci, neustále je hlídala StB a za sebemenší provinění se mohli dostat zpět do vězení. Po 14 letech strávených za mřížemi se Raulím vrátil do Liberce, kde začal bydlet u svého bratra Vladimíra (otec už nežil). Svě první dojmy ze svobody popsal takto: „*Den před propuštěním se mnou šel jeden bachař do Domu módy a pořídil mi civilní oblečení. Já si v tom připadal jak figurína z výkladní skříně. Když jsem pak vyšel z Pankráce, sedl jsem si na schody a koukal po Praze. Nejdřív jsem nevěděl, kam mám jít. Sedl jsem do tramvaje, ale za chvíli jsem vystoupil a šel se projít k Botiči*“²⁶². Nemohl jsem se srovnat s tím, že jsem venku. Nikomu jsem nevěřil, nestále jsem se ohlížel, zda mě někdo nesleduje. Nakonec jsem jel vlakem do Liberce za svým mladším bratrem.

²⁵⁹ Dle § 391 odst. 1 trestního řádu.

²⁶⁰ NA Praha, usnesení obvodního soudu pro Prahu 4 č. 12 Pp 726/62, osobní spis Otakara Raulíma

²⁶¹ NA, Praha, osobní spis Otakara Raulíma, usnesení o podmíněném propuštění č.j. 12Pp24/64, příloha č.9.

²⁶² Potok v povodí dolní Vltavy.

*Otevřela mi jeho žena, která mě nepoznala, když jsem jí řekl, kdo jsem, padli jsme si do náruče a plakali.*²⁶³

Během jednoho měsíce po propuštění si musel najít si práci, jinak mu hrozila perzekuce za „příživnictví“. Zprvu se potýkal s nemožností získat zaměstnání, byl odmítnut i na místo závozníka. Na radu známého, se kterým se potkal během internace v Opavě, šel žádat o místo projektanta do Zemědělského stavebního sdružení (Agroprojekt, později Agrostav), kam byl posléze přijat ředitelem Ladislavem Čechákem. Na této pozici setrval téměř 30 let. A jak sám říká, jedine díky Čechákovi, kterého charakterizoval následovně: *„Čechák byl vzácný člověk, i přesto, že to byl komunista. On byl před '48 národní socialita, pak vstoupil do strany. Ale i když byl komunista, tak pracoval proti nim. Víím, že byl tlak, aby mě propustil, on to neudělal a v roce '68, kdy se propouštěli lidi kvůli „dubčekovství“ jich takových 15 přijal.*²⁶⁴

Ve vězení navštěvovala Otakara Raulíma Věra Raulímová, bývalá žena jeho bratra Jana. Jan Raulím se Otakara úředně zřekl jako bratra krátce po tom, co byl zatčen. Jan byl komunistickým funkcionářem a fakt, že jeho bratr bojoval proti režimu, nemohl unést. Bratři se přestali zcela stýkat. Raulím v jednom z rozhovorů uvedl: *„Brácha byl radikál. Když jsem se vrátil domů, tak jsme se vyhejbalí. Jednou jsme se potkali ve Frýdlantu a nebylo už vyhnutí, tak jsem ho pozdravil a on nic neřekl. Tak jsem mu řekl, i přesto, že se mě zřekl a nejsem jeho brácha, tak ale on je můj, a že bychom se mohli alespoň zdravit. Párkrát jsme se ještě potkali a on pak v roce 1981 zemřel.*²⁶⁵ Tento případ dokazuje fakt, že totalitní režim negativně ovlivňoval vztahy v rodinách.

Věra Raulímová se po dvouletém manželství s Janem rozvedla a posléze začala navštěvovat jeho bratra Otakara ve vězení. Docházela za ním téměř 12 let a po jeho propuštění na svobodu se vzali. Raulím se zmínil, že svou nynější ženu poznal až v kriminále, protože se již před tím s bratrem nestýkali. K seznámení došlo prostřednictvím ženy, jejíž manžel byl uvězněn společně s Raulímem a s níž Věra Raulímová pracovala v Novém Městě pod Smrkem. Raulím se o vztahu s Věrou

²⁶³ Rozhovor s Otakarem Raulímem vedený v Liberci 9.11.2010.

²⁶⁴ Rozhovor s Otakarem Raulímem vedený v Liberci 20.4. 2010.

²⁶⁵ Rozhovor s Otakarem Raulímem vedený v Liberci 15.6. 2010.

vyjádřil takto: „*Já jsem považoval za povinnost si ji vzít, když jsem se vrátil. Za ty dlouhé roky oddanosti. Náš vztah je trochu zvláštní, spíš byl založen na politice. Ona Věra nebyla nikdy přesvědčená komunistka, pomáhala rodinám politických vězňů a já si ji za to vážím. Celý život je to naše manželství postavené na slušnosti a vděčnosti. Ona to ví.*“²⁶⁶ Otakar a Věra Raulímovi se usadili v Liberci, kde žijí dodnes. Mimo jiné jsem se pokusila o kontakt s Věrou Raulímovou, nicméně rozhovor s ní mi byl odepřen. Konkrétní důvod mi sdělen nebyl, Raulím pouze uvedl, že si to nepřeje.

V roce 1968 v rámci uvolňování poměrů a Pražského jara se Raulím podílel na vzniku liberecké pobočky K 231. Od této doby byl neustále pod drobnohledem StB. Byl často sledován a pravidelně předváděn k výsledkům. To potvrzuje i zpráva pro OV KSČ v Liberci z roku 1988, kde jsou uvedena jména sledovaných osob, mezi nimiž figuruje i Raulím.²⁶⁷ Raulím uvedl, že se snažil nijak neprovokovat a neupozorňovat na sebe. Jako sportovní nadšenec se věnoval především horolezectví a turistice. Dále vypověděl, že spolu s Čechákem (ředitelem Agroprojektu) a dalšími oficiálními členy komunistické strany vytvářeli ilegální skupinu, jenž se snažila pomáhat lidem (bývalým politickým vězňům či rodinám politických vězňů), které režim diskriminoval nebo ohrožoval. Pomoc spočívala především v tom, že byla postihnutým lidem zajištěna práce, popřípadě poskytnuty prostředky pro žití, apod. Tuto činnost však pečlivě tajil a nikdy mu nebyla prokázána. Zde je třeba zdůraznit, že nic není černobílé a i někteří členové komunistické strany se aktivně stavěli proti režimu.

V již zmíněném Agroprojektu pracoval Raulím do počátku 80. let, kdy odešel do důchodu. V letech 1990-1994 vyučoval německý jazyk na základní škole Králův Háj.

²⁶⁶ Rozhovor s Otakarem Raulímem vedený v Liberci 15.6. 2010.

²⁶⁷ Viz příloha č. 10

6.8.1 K-231

Po únorovém převratu v roce 1948 nastala vlna politických perzekucí, které sloužily k odstraňování skutečných či domnělých odpůrců nového režimu. Nejvíce z nich bylo perzekuováno v letech 1948 až 1954. Většina byla souzena dle zákona č. 50/1923 Sb. na ochranu republiky²⁶⁸, č. 231/ 1948 Sb.²⁶⁹ na ochranu lidově demokratické republiky a podle trestního zákona č. 86/1950 Sb.²⁷⁰. Řada odsouzených se dočkala propuštění teprve v 60. letech.

V roce 1968, v uvolněné atmosféře Pražského jara, byla vytvořena organizace známá pod zkratkou K-231, jejímž aktivním členem se stal i Otakar Raulím. Název této organizace byl odvozen od zákona č.231/ 1948 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky, podle něhož byli vězni souzeni. V rámci „uvolňování“ došlo i k reflexi let minulých a k odkrytí faktů o politických procesech 50. let. V tomto klubu bývalých politických vězňů se diskutovalo o nespravedlnosti i krutostech, které procesy provázely. Bývalí vězni se dovolávali změny systému a kritizovali diskriminaci jejich osob ve společenském životě. Ustanovující shromáždění se odehrálo 31. dubna na pražském Žofíně, kde byly předneseny základní informace o programu.

Mezi hlavní osobnosti K-231 patřil předseda výboru prof. Karel Nigrín²⁷¹, tajemník Jaroslav Brodský²⁷² a mnoho dalších. Nutno dodat, že členem K-231 se mohl stát pouze ten, kdo byl odsouzen dle již zmíněných zákonů.

Podmínky pro členství u vedené ve stanovách K-231 z roku 1968 byly následující. Členem se mohla stát osoba s československou státní příslušností, která byla odsouzena podle zákonů č. 50/1923 Sb., zák. č. 231/1946 Sb či zákonů, které

²⁶⁸ Zákon ze dne 19. března 1923 na ochranu republiky, č. 50/1923 Sb. Celé znění zákona dostupné na WWW: <www.lexdata.cz> [cit. 12.4.2010]

²⁶⁹ Zákon ze dne 6. října 1948 na ochranu lidově demokratické republiky, č. 231/1948 Sb. Celé znění zákona dostupné na WWW: <www.lexdata.cz> [cit. 12.4.2010]

²⁷⁰ Trestní zákon ze dne 12. červenec 1950, č. 86/1950 Sb. Celé znění zákona dostupné z WWW: <www.lexdata.cz> [cit. 12.4.2010]

²⁷¹ Člen národně socialistické strany, v roce 1949 odsouzen za velezradu na doživotí, údajně pomohl některým lidem odejít do exilu, propuštěn byl v roce 1963.

²⁷² Člen národně socialistické strany, v roce 1950 byl odsouzen, údajná kolaborace za války, propuštěn 1960.

citované zákony nahradily. Členství mohlo být dále uděleno rodinnému příslušníku bývalého politického vězně, který zemřel nebo byl popraven.²⁷³

Hlavním cílem K-231 se stala plná soudní, občanská a sociální rehabilitace bývalých politických vězňů.²⁷⁴ Bylo také navrženo, aby byla rehabilitace řešena speciálním zákonem. Postoj vlády a ministerstva vnitra byl zprvu kladný, nicméně začaly panovat obavy, že se rehabilitacemi zpochybní systém a jeho metody. Narůstající sociální potenciál klubu byl pro komunisty také hrozbou. Do K231 se přihlásilo desetitisíce lidí. V neposlední řadě to byl strach z vytvoření silné opozice společně s KAN.²⁷⁵

Tlak z Moskvy se začínal stupňovat a konzervativní členové ÚVKŠČ se snažili o rozpuštění klubu. V boji proti této organizaci využívali především propagandu. O osudu K-231 nakonec rozhodla sovětská intervence, která ukončila jeho činnost.

Klíčový bod Moskevského protokolu, který měla československá reprezentace po návratu do okupované země plnit, obsahoval také formulaci, že je nutné „zastavení činnosti různých skupin a organizací stojících na antisociálních pozicích“. To se přirozeně týkalo K 231. Prvním kdo začal tento úkol plnit, byla československá vláda. Na zasedání 28. srpna 1968 se usnesla na tom, že připraví „příslušné vládní dokumenty k zákazu činnosti klubů K 231 a KAN.“²⁷⁶

Členové klubu měli pochopitelně strach o svou existenci, a tak řada z nich emigrovala. Ti co zůstali, byli až do roku 1989 sledováni StB, ale i přesto mnozí udržovali styky s exilem. V roce 1968 se dočkal rehabilitace pouze zlomek odsouzených. V mnoha případech ne na dlouho, jelikož byly rehabilitace posléze rušeny.

²⁷³ Jindřich PECKA – Josef BELDA – Jiří HOPPE, *Občanská společnost 1967-1979. Organismy a hnutí Pražského jara*, Brno 1998, s. 38.

²⁷⁴ Petr BLAŽEK - Tomáš BURSÍK - Josef HALLA - Jiří HOPPE, *Aby se to už neopakovalo: katalog k výstavě o dějinách sdružení bývalých politických vězňů K-231*, Praha 2008, s.32.

²⁷⁵ KAN, Klub angažovaných nestraníků, demokratické politické hnutí zformované na jaře 1968, po srpnové invazi byla činnost organizace ukončena. V roce 1990 bylo toto hnutí znovu ustanoveno. Základní charakter organizace i programové cíle jsou dostupné z WWW: <www.kan.cz>[cit. 13.4.2010]

²⁷⁶ BLAŽEK - BURSÍK - HALLA - HOPPE, c.d., s. 61.

6.8.2 K-231 v Liberci

Po ustanovujícím shromáždění v Žofině se K-231 začala plně zabývat určováním stanov. Tato organizace měla působit celostátně, se zázemím v jednotlivých krajích a centrálou v Praze. Vliv K-231 se šířil velmi rychle a brzy vzniklo zhruba 50 poboček, které se nadále rozšiřovaly.

6. května se konalo setkání bývalých politických vězňů v Liberci. Toto setkání proběhlo v České Besedě na Rybníčku a zúčastnilo se ho přes 200 osob.²⁷⁷ Po shromáždění byl zvolen přípravný výbor pro Liberec.²⁷⁸ Předsedou liberecké pobočky se stal Josef Veverka²⁷⁹, místopředsedou Emil Weiland²⁸⁰ a tajemníkem Otakar Raulím. Všichni tito lidé se podíleli na boji proti komunismu a až na Raulíma byli před Únorem '48 politicky aktivní. Weiland i Veverka působili jako poslanci Národního shromáždění.

Podle Raulíma první setkání těchto lidí proběhlo ještě před shromážděním v České besedě. Stalo se tak na popud jistého Ladislava Vaníčka, který uspořádal mítink ve svém bytě v Husově ulici. Vaníček se stal členem výboru K231 a v 90. letech byl zvolen jako jednatel liberecké pobočky Konfederace politických vězňů (KPV – nástupnická organizace K231). Raulím uvedl, že byli přátelé, a proto ho šokovalo zjištění, že je Vaníček²⁸¹ veden jako spolupracovník StB. V roce 1992 byl na základě této skutečnosti vyloučen z KPV.

Ani poté, co byla činnost K-231 zakázána se někteří členové výboru údajně nepřestávali setkávat. Scházeli se v bývalém sekretariátu lidové strany v Jablonecké ulici ještě několik let a nikdy nebyli prý prozrazeni.

²⁷⁷ Roman KARPAŠ a kol., *Kniha o Liberci*, Liberec 2004, s. 463.

²⁷⁸ Liberecká pobočka K231 sdružovala asi 340 občanů z Liberce a okolí.

²⁷⁹ Novinář a politik, člen sociální demokracie, v letech 1945-48 poslanec Národního shromáždění, v roce 1950 byl odsouzen v procesu se sociálními demokraty k odnětí svobody v trvání 12ti let, o 4 roky později byl znovu souzen, tentokrát dostal doživotí. Tento trest mu byl posléze zmírněn na 21 odnětí svobody. Podmíněně propuštěn byl v roce 1964, o 7 let později zemřel. Kauza J. Veverky je detailněji rozebrána v kapitole Politické procesy na Liberecku.

Více k tématu: Emilie VEVERKOVÁ, *Znovu bych mu ruku podala*, Středokluky 2009.

²⁸⁰ Více k této osobě viz poznámka 55.

²⁸¹ Ladislav Vaníček, narozen 19.4.1911. Tajný spolupracovník StB, krycí jméno Gabriel. Dostupné z WWW: <http://www.cibulka.com/cgi-bin/det_os.exe?id=W110250> [cit.9.11.2010]

Hlavní činností liberecké K-231 bylo zasazování se o plné rehabilitace politických vězňů a jejich plnohodnotný občanský život. Ilegální činnost po roce 1968 spočívala v protikomunistických diskuzích a šíření zahraničního tisku či samizdatu.

Otakar Raulím uvedl, že byl kvůli neustálým udáním často u výslechů na StB v Pastýřské ulici.²⁸² Na počátcích organizace vypovídal, že náplň K-231 je výhradně apolitická, a že se nejedná o žádnou protistátní činnost, pouze o vzájemnou pomoc mezi politickými vězni. V dobách ilegality K-231 pak zcela tajil její fungování, což se mu zřejmě podařilo.

V roce 1968 byl v Liberci částečně rehabilitován pouze malý počet bývalých politických vězňů. Některým z nich byla v 70. letech rehabilitace dokonce zrušena (to byl případ i Josefa Veverky). Většina se dočkala rehabilitace až po roce 1989.

6.8.3 Konfederace politických vězňů

Konfederace politických vězňů (KPV) je nástupnickou organizací K 231 sdružující bývalé politické vězně komunistického režimu, osoby nucené z politických důvodů pod hrozbou perzekuce opustit území Československa či osoby, která se aktivně podíleli na protikomunistickém odboji v zahraničí²⁸³. KPV definuje politického vězně následovně: „*Politickým vězněm je občan, který byl v období od 25. února 1948 do konce roku 1989 odsouzen československými soudy pro politický odboj nebo politický odpor proti komunistickému režimu za činy a jednání, které lze podle zákona číslo 119/1990 Sb. a zákona číslo 198/1993 Sb., kvalifikovat jako politicky motivované.*“²⁸⁴ Hlavním cílem KPV byla rehabilitace osob postižených komunistickou diktaturou, k čemuž přispěl zákon o soudní rehabilitaci číslo 119/1990 Sb dle něhož byl Raulím v roce 1991 plně rehabilitován²⁸⁵. Dále KPV usilovala o navrácení majetku bývalých politických vězňů a faktické uznání třetího

²⁸² Archivní materiály, které by tyto výsledky potvrzovaly, nalezeny nebyly.

²⁸³ Z původních cca. 450 000 postižených dnes žije necelých 8000. Dostupné z WWW: <<http://www.kpv-cr.cz/?pid=116>> [cit. 25.6.2010]

²⁸⁴ Dostupné z WWW: <<http://www.kpv-cr.cz/?pid=116>> [cit. 25.6.2010]

²⁸⁵ Usnesení o soudní rehabilitaci ze 17.4.1991, viz příloha č. 11, osobní archiv Otakara Raulíma.

odboje. V této oblasti se KPV bohužel příliš nedaří. V současné době se především zaměřuje na uctívání památky obětí komunismu a seznamování mladších generací s hrůzným obdobím totality.

KPV byla ustanovena 30. ledna 1990 na pražském Výstavišti. Prvním předsedou se stal Rudolf Pernický²⁸⁶, od roku 1991 to byl Stanislav Drobný²⁸⁷ a od roku 2003 stojí v čele KPV Naděžda Kavalírová²⁸⁸. Po celostátní ustanovující schůzi byly zakládány pobočky KPV po celé republice. Prvním předsedou liberecké pobočky se stal Miroslav Eminger²⁸⁹, po jeho smrti v roce 1997 ho nahradil Otakar Raulím (do té doby místopředseda), který je ve funkci dodnes. Pobočka původně sídlila na Soukenném náměstí v paláci Dunaj, později se přestěhovala do domu na Malém náměstí, kde se členové mohou nyní scházet každý čtvrtek od 10 hodin. Raulím uvedl, že v 90. letech čítala pobočka zhruba 260 členů, z nichž bylo posléze odkryto 7 bývalých agentů StB. V současné době je členů 46, z toho 23 bývalých politických vězňů a 23 rodinných příslušníků.

²⁸⁶ Rudolf Pernický – československý voják, z druhé světové války působil ve Velké Británii, vedl paraskupinu Tungsten a po výsadku v Protektorátu Čechy a Morava se zapojil do odboje. Po roce 1948 byl ve vykonstruovaném procesu odsouzen na 20 let. V roce 1960 byl propuštěn po velké amnestii. V roce 1989 byl rehabilitován. Roku 2005 mu byl udělen Řád bílého lva, nedlouho na to zemřel.

²⁸⁷ Stanislav Drobný – absolvent Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, který byl v roce 1949 odsouzen Státním soudem za vlastizradu k 13 letům odnětí svobody. Po svém propuštění v roce 1962 pracoval jako elektrikář. Nejprve působil jako předseda brněnské pobočky KPV.

²⁸⁸ Naděžda Kavalírová – po roce 1948 pracovala jako zdravotní sestra v Jáchymovských uranových dolech. V roce 1956 byla odsouzena ve vykonstruovaném procesu za vlastizradu a špionáž k pěti letům odnětí svobody. Po třech letech byla podmíněně propuštěna a začala pracovat na ministerstvu práce a sociálních věcí. Od roku 2007 je také předsedkyní rady Ústavu pro studium totalitních režimů

²⁸⁹ Miroslav Eminger byl odsouzen v kauze Weiland a spol. z velezrady a vyzvědačství k 20 letům odnětí svobody. Propuštěn byl v roce 1960 na amnestii prezidenta republiky.

7 ZÁVĚR

Po Únoru 1948 převzala monopol moci ve státě komunistická strana, která začala uplatňovat svá vlastní pravidla a metody neslučitelné s demokratickým pojetím státu. Strana byla postavena nad zákon a svou zvůli uplatňovala v každé lidské činnosti. Hlavní strategií ke stabilizaci nového režimu byla mimo jiné i perzekuce skutečných a domnělých nepřátel, která vrcholila politickými procesy.

Politické procesy se nestaly nástrojem pouze k odstraňování osob nesouhlasících s komunistickou ideologií, ale také prostředkem ke konstantnímu udržování atmosféry strachu mezi občany. Toto „preventivní“ opatření mělo odradit a zastrašit všechny potencionální odpůrce. Někteří se s nastolenou diktaturou nehodlali smířit a aktivně proti ní bojovali. Řada z nich byla ale zatčena a v mnohdy vykonstruovaných procesech odsouzena k vysokým trestům, včetně těch absolutních. To je případ i Otakara Raulíma, který byl jako agent cizí zpravodajské služby odsouzen k 18-ti létům odnětí svobody a na jehož proces jsem se v práci zaměřila.

Jedním z cílů diplomové práce bylo nastínit obecnou charakteristiku politických procesů a na vybrané kauze ilustrovat mechanismus fungování perzekuce za komunismu. Při rekonstrukci procesu Otakar Raulím jsem vycházela z dostupných historických pramenů a odborné literatury. V předložené práci jsem se rovněž zabývala analýzou procesu s Miladou Horákovou a tzv. okrajových procesů, abych čtenáři poskytla širší náhled do obecné problematiky procesů i vybrané kauzy.

V úvodu práce jsem se zaměřila na teoretická východiska, z nichž jsem při tvorbě práce vycházela. Cílem teoretické části bylo vytvořit obecný rámec vystihující základní charakter politických procesů. Nejprve jsem podrobila kritice prostudované prameny a literaturu a ve zkratce popsala podstatu komunistického režimu v Československu. Dále jsem se soustředila na proces s Horákovou a spol., na kterém jsem chtěla demonstrovat fungování komunistického justičního aparátu i propagandistické kampaně a uvést čtenáře do problematiky tzv. okrajových procesů, kterým jsem se detailněji věnovala v navazující kapitole.

Jedním z významných okrajových procesů byla i kauza Emil Weiland a spol., ve které měl být původně souzen i Otakar Raulím. Tento proces probíhal v roce 1950 v Liberci, proto jsem část textu věnovala politickým procesům na Liberecku.

Stěžejní část práce je zaměřena na proces, v němž byl souzen Raulím. V kapitole *Politický vězeň Otakar Raulím* se nejprve zabývám jeho životem před Únorem 1948, následuje důležitá část pojednávající o odchodu ze země a práci pro francouzskou zpravodajskou službu, kde jsem se snažila osvětlit podstatu Raulímovy role agenta zahraniční tajné služby.

Vzhledem k jeho brzkému zatčení jsem poukázala na možnost, že jeho činnost nebyla nijak rozsáhlá. K Raulímovu zatčení došlo na přelomu roku 1949/1950. Zde jsem narazila na nesrovnalosti, které jsem se snažila analyzovat. Podle archivních materiálů proběhlo zatčení v lednu 1950, s tím Raulím ale nesouhlasil, protože byl údajně zatčen již v prosinci 1949 a do ledna držen ve vyšetřovací vazbě na Hradčanech, kde byl podroben krutým výslechům. V prosinci 1950 ho Státní soud v Praze odsoudil k 18 ti létům odnětí svobody, po 14 letech byl podmíněně propuštěn. Na základě dostupných materiálů jsem se snažila provést rekonstrukci tohoto případu. Vycházela jsem z archivních materiálů Archivu bezpečnostních složek (vyšetřovací spisy) a Národního archivu (spisy Státního soudu a prokuratury), které jsem doplňovala o poznatky z odborné literatury a výpovědi Otakara Raulíma.

Důležitým bodem mé práce se staly i Raulímovy zážitky z doby, kdy byl vězněn. Z rozhovorů, které mi poskytl na toto téma, jsem se snažila vykreslit život politického vězně v komunistických věznicích a celkové podmínky i vztahy mezi různými typy vězňů (např. političtí a retribuční vězni). Neméně důležitá je i kapitola, která popisuje vězňův život po propuštění. Zde jsem poukázala na obtížnou resocializaci, jíž musel bývalý politický vězeň projít.

V závěru kapitoly *Politický vězeň Otakar Raulím* jsem nastínila jeho politickou aktivitu v roce 1968, která se týkala činnosti liberecké pobočky K 231. Osud Raulíma po roce 1989 je spjat především s Konfederací politických vězňů, jejíž pobočku vede v Liberci.

Pro tvorbu mé práce byly důležité rozhovory vedené s Otakarem Raulím, které jsem vedla metodou orální historie, jenž se využívá při studiu soudobých dějin. Tímto postupem jsem získala řadu cenných informací, k nimž jsem ale musela přistupovat kriticky. Bylo nutné brát v potaz subjektivní pohled pamětníka i časový odstup, který mohl zapříčinit zkreslení prožitých událostí. Domnívám se, že mou práci by obohatil i rozhovor s Raulímovou ženou, nicméně získat jej se mi nepodařilo.

V průběhu zpracovávání vytyčeného tématu jsem si uvědomila, že by bylo možné i jeho rozšíření v některých oblastech. Ve vyšetřovacích spisech jsem našla jména osob, s nimiž Raulím spolupracoval v rámci francouzské zpravodajské služby, a to zejména na území amerických okupačních zón v Německu a Rakousku. Byla by tedy možnost zjistit více informací o práci i osudu těchto lidí a komparovat to s příběhem Raulíma a zároveň tím rozpracovat téma fungování francouzské tajné služby a rekrutu z řad uprchlých osob z ČSR. Další možností rozšíření práce by mohla být identifikace vyšetřovatelů, kteří se na případu Raulím podíleli. Rozhovor s některým z Raulímových spolupřevězníků by byl rovněž přínosem, protože by mohl odkrýt pohled na jeho osobu z jiného úhlu.

Hlavním cílem této diplomové práce bylo na základě analýzy dostupných pramenných materiálů a odborné literatury charakterizovat jeden z politických procesů 50. let 20. století a tím také přispět k pochopení fungování bezpečnostních složek a justice a celkovému mechanismu „výroby“ politických procesů v komunistickém Československu. Na konkrétní kauze jsem se snažila demonstrovat tyto postupy a principy, jenž jsem doplňovala o poznatky z vedených rozhovorů. Dalším cílem rovněž bylo vyličit vliv politické perzekuce na odsouzeného, jeho věznění i život po propuštění.

8 SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

8.1 Prameny

8.1.1 Archivní prameny

- Archiv bezpečnostních složek MV, Praha
- Národní archiv, Praha
- Osobní archiv Otakara Raulíma, Liberec

8.1.2 Orální historie

- Rozhovory s Otakarem Raulímem vedené od října 2009 do listopadu 2010 v Liberci

8.1.3 Tisk

- Fontes Nissae, 2004, 2009
- Securitas Imperii, 1994-2006
- Soudobé dějiny, 2005
- Paměť a dějiny, 2007, 2008

8.1.4 Tištěné prameny

- Bartošek Karel, Český vězeň. Svědectví českých vězenkyň a vězňů let padesátých, šedesátých a sedmdesátých, Praha 2001
- Čapek Miloslav, O mužích, na které se zapomnělo, Praha 2000
- Dopisy Milady Horákové, Praha 2007
- Karen Jiří, Kdybych se nevrátil – korespondence a deníky z totálního nasazení, Praha 2006
- Kaplan Karel, StB o sobě: výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka, Praha 2002
- Kratochvíl Antonín, Žaluji I., Praha 1990
- Kratochvíl Antonín, Žaluji II. Vrátit slovo umlčeným, Praha 1990
- Kratochvíl Antonín, Žaluji III. Cesta k sionu, Praha 1990

- Liberecko ve stínu nacismu. Liberec: OV Českého svazu protifašistických bojovníků, 1988
- Ondok Petr Josef, Muklovský Vatikán, Brno 2005
- Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice Horáková a společníci, Praha 1950
- Proces s vedením protistátního centra v čele s Rudolfem Slánským, Praha 1953
- Rambousek Ota, Paměti lichoběžníka, Praha 1999
- Šimková Dagmar, Byly jsme tam taky, Praha 2007
- Totální nasazení: historie, která by neměla být zapomenuta: vzpomínky těch, kteří to prožili, Brno 2006
- Vyhnaní Čechů z pohraničí 1938: Vzpomínky, Praha 1996
- Veverková Emílie, Znovu bych mu ruku podala, Středokluky 2004

8.2 *Literatura*

- Blažek Petr - Tomáš Bursík - Halla Josef - Hoppe Jiří, Aby se to už neopakovalo: katalog k výstavě o dějinách sdružení bývalých politických vězňů K231, Praha 2008
- Bartoš Josef, Pohraničí a české obyvatelstvo 1938- 1945, Praha 1986
- Bratinka Ondřej – Boštík Martin, Zkouška odvahy: příběhy nezletilých politických vězňů padesátých let, Praha 2008
- Bursík Tomáš, Ztratily jsme mnoho času... Ale ne sebe!, Praha 2006
- Cílek Roman, Prokletí moci, Praha 2001
- Čapek Miroslav, Poražení vítězové, Praha 2003
- Čečrdlová Jaroslava, Petr Zenkl. Jeden z tvůrců československé demokracie, Disertační práce, Ústí nad Labem 2009
- Doležalová Markéta, Tři sondy do osudu žen, které by neměly být zapomenuty, in: Paměť a dějiny 03/2010, Praha 2010, s. 5-14
- Dvořáková Zora – Jiří Doležal, O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě, Praha 2001
- Faligot Robert, Krop Pascal, Bazén – Francouzská tajná služba, Praha 1998

- Formánková Pavlína, „Vypořádali jsme se s Horákovou, vypořádáme se i s americkým broukem“, Paměť a dějiny 1/2007, Praha 2007, s. 20-40
- Formánková Pavlína - Koura Petr, Žádáme trest smrti! Propagandistická kampaň provázející proces s Miladou Horákovou a spol., Praha 2008
- Hanzlová Gabriela, Politické procesy u Krajského soudu v Liberci v roce 1953, Kauzy Josef Kulháněk a spol. a Josef Musil a spol., Diplomová práce, Liberec 2009
- Hanuš Jiří – Balík Stanislav, Katolická církev v Československu 1945-1989, Brno 2008
- Hejl Vilém, Zpráva o organizovaném násilí, Praha 1990
- Hodboď, Jakub – Goll Jan - Ulvr, Václav, Neviditelné oběti komunismu v zemi javorů, Liberec 2006
- Honzíková Miluše, Politické procesy padesátých let – Krajský soud v Ústí nad Labem 1953-1954, Diplomová práce, Liberec 2005
- Hoppe Jiří, Opozice '68: sociální demokracie, KAN a K231 v období pražského jara, Praha 2009
- Jiráková Lenka, Politická perzekuce a politické procesy na Jihlavsku 1949-1953, Diplomová práce, Liberec 2008
- Joklová Kateřina, Politické procesy 50. let – Kauza Emil Weiland a spol., Diplomová práce, Liberec 2008
- Joklová Kateřina, Liberecký monstrproces Emil Weiland a spol., in: Fontes Nissae V., Liberec 2009, s. 121-146
- Kaplan Karel, Největší politický proces. M. Horáková a spol., Brno 1995
- Kaplan Karel, Nebezpečná bezpečnost, Brno 1997
- Kaplan Karel, Nekrvavá revoluce, Praha 1993
- Kaplan Karel, Poúnorový exil 1948-49, Liberec 2007
- Kaplan Karel, Poslední rok prezidenta: Edvard Beneš v roce 1948, Praha 1993
- Kaplan Karel, Československo v letech 1948 – 1953. Zakladatelské období komunistického režimu, Praha 1991

- Kaplan Karel – Paleček Pavel, Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2001
- Kaplan Karel, Stát a církev v Československu 1948–1953, Brno 1993
- Kárník Zdeněk, České země v éře první republiky, díl I., Praha 2003
- Kárník Zdeněk, České země v éře první republiky, díl II., Praha 2003
- Kárník Zdeněk, České země v éře první republiky, díl III., Praha 2003
- Karpáš Roman a kol., Kniha o Liberci, Liberec 2004
- Kočová Kateřina, Paměť Liberecka I. – Příběh Růženy Koškové-Krásné, in: Fontes Nissae V., Liberec 2004, s. 272-293
- Kočová Kateřina, Druhá retribuce, in: Soudobé Dějiny 3-4/2005, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2005, s. 586-526.
- Kočová Kateřina, Liberec v prvních letech komunistické totality - politická perzekuce a politické procesy, Česko-slovenská historická ročenka 2005, Brno 2005, s. 195 - 205
- Kočová Kateřina, Mimořádný lidový soud v Liberci v roce 1948, in: Fontes Nissae V., Liberec 2004, s. 131 – 175
- Kučera Jaroslav, Odsun nebo vyhnání? Sudetští Němci v Československu v letech 1945-46, Praha 1992
- Kural Václav, Češi, Němci a mnichovská křižovatka, Praha 2002
- Kural Václav - Radvanovský Zdeněk a kol., Sudety pod hákovým křížem, Ústí nad Labem 2002
- Křivka Zdeněk a kol., Komunismus ve dvacátém století očima jeho obětí, Praha 2009
- Liška Otakar a kol., Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989, Praha 2006
- Lozoviuková Kateřina - Lenka Štopperová, Oblastní sběrné středisko v Liberci a odsun Němců, in: Fontes Nissae X/2009, Liberec 2009, s. 87-120.
- Mládková Barbora, Politické procesy 50. let – Krajský soud v Liberci 1953-1954, Diplomová práce, Liberec 2005
- Mládková Barbora, Příběh Liberecka II. – Příběh Zdeňka Vlasty (Akce Kluky), in: Fontes Nissae VI., Liberec 2005

- Olivová Věra, Zápas o Československo 1938, Praha 1996
- Pernes Jiří, Krize komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století, Centrum pro studium demokracie a kultury 2008
- Plachý Jiří, Vojáci „špinavé války“. Češi a Slováci jako příslušníci Cizinecké legie v bojích v Indočíně (1948-1954), in: Historie a vojenství 02/2009, Praha 2009, s. 81-84
- Pulec Martin, Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek 1945-89, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, Praha 2006
- Pecka Jindřich – Belda Josef – Hoppe Jiří, Občanská společnost 1967-1979. Organismy a hnutí Pražského jara, Brno 1998
- Radosta Petr, Protikomunistický odboj, Praha 1993
- Roewer Helmut – Schafer Stefan - Uhl Matthias, Encyklopedie tajných služeb ve 20. Století, Praha 2006
- Smetana Vít, Pod křídla Sovětů. Mohlo se Československo vyhnout „sklouznutí“ za železnou oponu?, in: Soudobé dějiny 02/2008, Praha 2008, s. 274-302.
- Seitlová Iva, Politické procesy 50. let – Kauza Mirko Šťastný, Diplomová práce, Liberec 2010
- Staněk Tomáš, Retribuční vězni v českých zemích 1945-55, Opava 2002
- Staněk Tomáš, Odsun Němců z Československa 1945-47, Praha 1991
- Střelečková Tereza, Politické procesy 50. let – Kauza František Zahrádka, Diplomová práce, Liberec 2009
- Šedivý F. Zdeněk, Domeček: mučírna na Hradčanech, Brno 2004
- Šimánková Alena – Bursík Tomáš, Téma třídní justice v období 1948 – 1952, in: Paměť a dějiny 1/2008, Praha 2008, s. 90 – 95
- Tomek Prokop, Dvě studie o Československém vězeňství 1948-1989, Praha 2000
- Tomek Prokop, Na frontě studené války, Československo 1948-1956, Praha 2009
- Tomek Prokop, Svazek StB jako historický pramen, in: Soudobé dějiny 1, 2005, s. 208-214

- Vaněk Pavel, Pohraniční stráž a pokusy o přechod státní hranice 1951-1955, Praha 2008
- Vaněk Miroslav, Orální historie. Metodické a technické postupy, Olomouc 2003
- Veber Václav, Padesátá léta v Československu - komunismus na domácí scéně, in: Securitas Imperii 7, Praha 2001, s. 5-11
- Volkman Ernest, Dějiny špionáže, Praha 2008
- Vorel Jaroslav – Šimánková Alena a kol., Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech, díl I., Praha 2003
- Vorel Jaroslav – Šimánková Alena a kol., Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech, díl II., Praha 2003
- Vorel Jaroslav – Šimánková Alena a kol., Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech, díl III., Praha 2003
- Vojtásek František, Žáček Pavel, Francouzský krtek, Příbram 2003
- Zimmermann Volker, Sudetští Němci v nacistickém státě: politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety, Praha 2001

8.3 *Online dokumenty*

- www.totalita.cz
- www.politictivezni.cz
- www.pametnaroda.cz
- www.kvp-cr.cz
- www.kan.cz
- www.ustrcr.cz
- www.dcery.cz

8.4 *Filmové a rozhlasové dokumenty*

- Děti 50. let, 2010
- Ztracená duše národa, režie Olga Sommerová, 2001
- V zajetí železné opony, režie J. Novák, P. Lokaj, L. Poláková, 2006
- Tajné akce StB, režie J. Novák, M. Petrov, P. Všelichová, P. Křemen, 2008-2009
- Proces H, režie M. Vadas, 2009
- Třicet případů majora Zemana, 10. díl: Vrah se skrývá v poli, režie J. Sequens, 1974
- Kohout plaší smrt, režie Vladimír Čech, 1961

9 SEZNAM ZKRATEK

ABS	Archiv bezpečnostních složek
CIC	Counter Intelligence Corps (Protišpionážní sbory)
č.	číslo
ČSD	Československé dráhy
ČSNS	Československá strana národně socialistická
ČSR	Československá republika
ČT	Česká televize
DGER	Direction Genral des Études et Recherches – Generální ředitelství analýz a pátrání
DGSS	Direction General de Service Speciaux – Generální ředitelství speciálních služeb
f.	fond
IRO	International Refugee Organization (Mezinárodní organizace pro uprchlíky)
K 231	Klub bývalých politických vězňů
KAN	Klub angažovaných nestraníků
KPV ČR	Konfederace politických vězňů České republiky
KS	Krajský soud
KSČ	Komunistická strana Československa

MLS	Mimořádné lidové soudy
MV	Ministerstvo vnitra
NA	Národní archiv
ONV	Okresní národní výbor
OBZ	Obranné zpravodajství
RAF	Royal Air Force (Královské vojenské letectvo)
s.	strana
SCEDE	Service de Documentation Extérieure et de Contre- Espionage (Služba zahraniční kontrašpionáže a dokumentace)
SN	Securité National (Národní bezpečnost)
SIS	Secret Intelligence Service (Tajná služba)
Sb.	sbírka
SNB	Sbor národní bezpečnosti
StB	Státní bezpečnost
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
ÚDV	Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu
ÚSTR	Ústav pro studium totalitních režimů
z.č.	zákon číslo

10 SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č.1** Kopie dokumentu o zadržení Otakara Raulíma gestapem pro nedovolený styk s válečnými zajatci z roku 1942
- Příloha č. 2** Pohlednice Otakara Raulíma (krycí jméno Roudný) adresovaná majoru Lůžovi
- Příloha č. 3** Kopie zápisu o zatčení Otakara Raulíma
- Příloha č. 4** Zpráva o převezení vězně Otakara Raulíma z liberecké věznice na Pankrác
- Příloha č. 5** Žaloba sestavená v případě Otakar Raulím, SPt I/ III 23/50-I, ze dne 27. 10. 1950, svazek V 2000
- Příloha č. 6** Kopie sestavení senátu při přelíčení s Otakarem Raulím z 19. 12. 1950, spis Státního soudu OR I 126/48, sestavení senátu Ts I/VI 55/50-8
- Příloha č. 7** Kopie rozsudku v případě Otakar Raulím z roku 1950, fond Státního soudu v Praze, rozsudek TS I/VI 55/50-11
- Příloha č. 8** Kopie textu o výstavě EXPO'58, autor Otakar Raulím
- Příloha č. 9** Kopie usnesení o podmíněčném propuštění Otakara Raulíma, usnesení č.j. 12Pp24/64
- Příloha č. 10** Kopie zprávy OV KSČ v Liberci z roku 1988, *Kontrolní zpráva k rozmístění pravicových oportunistů jmenovaných v Poučení OV KSČ Liberec*

Příloha č. 11 Opis usnesení o rehabilitaci Otakara Raulíma podle zákona č. 119/Sb.
z roku 1991

Příloha č. 12 Fotografie Otakara Raulíma
<<http://www.pametnaroda.cz/witness/recording/id/1376>>

Příloha č. 1 Dokument o zadržení Otakara Raulíma gestapem v roce 1942

Die Geschäftsstelle des Amtsgerichts.

Reichenberg, den 24.11. 19 42.

Es wird gebeten, bei allen Eingaben die nachstehende Geschäftsnummer anzugeben.

Telefonnummer: 11 Ds 36/42 jug.

Strassache

gegen den Jugendlichen Otakar Raulim Reichenberg,

megen verbotenen Umgangs mit Kriegsgefangenen

Termin zur Hauptverhandlung ist auf

den 3. Dezember 1942, 9.15 Uhr

vor dem Amtsgericht in Reichenberg,

Verhaftet am 2. Mai 1942

I. Stodwert — ~~Gebühren~~ — Zimmer Nr. 69, anberaumt.

Sie werden davon als gesetzl. Vertreter des Angeklagten benachrichtigt.

Es steht Ihnen frei, in der Hauptverhandlung als Beistand neben dem Angeklagten zu erscheinen.

Entlassung von Gericht am 3. Dezember 1942

Auf Anordnung:

Kumpen
Justizassistent.

St. P.
Nr. 31. Benachrichtigung des gesetzlichen Vertreters usw. des Angeklagten von der Hauptverhandlung in den vor dem Amtsgericht zu verhandelnden Sachen. (§ 140 StPO.)

Příloha č. 2 Pohlednice adresovaná majoru Lůžovi

Příloha č. 3 Zápis o zatčení

Krajské velitelství státní bezpečnosti
LIBEREC
(razítko úřadovny)

č. j. _____ v Liberci dne 29. I. 1950.

Zápis o zatčení.

Dnešního dne o 21.30 hod. byl(a) zatčen(a) v Liberci XIII., Jiráskova ul.
pro ilegální přechod hranic
Otakar R A U L Í M

(přezdívký, jména za svobodna u žen)

nar. 21. 10. 1924 v Liberci okres Liberec
přisl. do Liberec okres dtto stát ČSR
stav svobodný národnost česká nábož. bez vyznání
rodiče Jan Raulím, tesař, bytem Liberec, Ruprechtická ul. 22 matka Marie r.lz. Syrotková, zemřelá.
manžel-ka, děti
poručník (u mladistvých)
povolání truhlář vojenský poměr voják, voj. útvaru 5406 Chomutov
bydliště Liberec I., Ruprechtická ul. 22.

Zatčení provedl šetrám. Černý, Hron, vrchnetrám. Ševčík,
zatčeného prohlédl vrchnetrám. Ševčíkem v přítomnosti vrchnetrám. Krejčího.

Zatčený(á) má u sebe:
osobní doklady (číslo, datum, úřad vyhotovení): 1-aktovku, 1 košili, 1 bavský, 1 šálu, 1 rukavice, 1 hol.strojek, 1 klíč, 1 hřebec, 1 manžetové knoflíčky, 2 plnicí pera, 1 zrcátko, 1 kartáč na boty, 1 zápisník, 1 hnědá náprsní peněženka s Kčs 14.--, slovy čtrnáct korun čsl.
vlastní věci: Pracovní průkaz č. 315809061, Úschovní lístek ČSD, č. 959.

dolůžné věci:

Kontrolní otisky prstů (palec a ukazováček pravé ruky) _____ Podpis: _____

Zápis o zatčení -- KČ-32 č. 18
Příloha ke trestní
Čís. 3020.

Příloha č. 4 Příkaz k přemístění vězně

Přechod dne 27. července 1950. illegální přechod hranic

**KRAJSKÉ
VELITELSTVÍ STÁTNÍ BEZPEČNOSTI
V LIBERCI**
Telefon 5141

Č. 7.236/6410-50.

Správa věznic Stb

Liberec, Blažkova ul. č. 10.

V LIBERCI dne 27. července 1950.
Blažkova ul. č. 8

Seznam převzatých	Přijímá se kancelář
se přísluš.	krájského soudu trestního
V přech. den	

Provedte eskortu Otakara R a u l í m a, nar. 21.10.1924
v Liberci se dalšími věznicemi do krajské soudní věznice Praha-Pankrác na které-
ho současně šlím trestní oznámení č. zák. č. 231/46 Sb., státní prokuratura
v Praze.

Provedení eskorty hláste a předání buď na spisovně potvr-
zeno. V daném případě se jedná o nebezpečného zločince, který by se mohl poku-
sit o útěk.

Krajský velitel:
v s. *J. J. J.*

Ts I/VI 55/50

STÁTNÍ PROKURATURA V PRAZE .
STÁTNÍ SOUD V PRAZE
Došlo: -7. XI. 1950 Státnímu soudu
v Praze .
krát příloha
Žaloba .

SPt I/III 23/50-1.

Státní prokurátor v Praze žaluje

Otokara R a u l í n a ,

nar. 21.10.1924 v Liberci, truhlářského dělníka, t.č. vojína, posl. bytem Liberec, Ruprechtická č.22, t.č. ve vazbě

a to z těchto důvodů :

I. Obviněný Otokar R a u l í n a v nenávisti proti lidově demokratickému zřízení a ve snaze přispěti též svými silami k jeho zániku a tím též ke změně hospodářských a politických poměrů v republice zůstal od svého útvaru, kde konal vojenskou přesenní službu a ilegálně uprchl dne 29.6.1948 do americké okupační zóny Německa v úmyslu, aby se tam zapojil do služeb československé emigrace usilující o zvrát v lidově demokratickém zřízení. Ihned po svém příchodu do Německa podrobil se výslechům u cizí zpravodajské služby, při níž vypověděl vše, co mu bylo známo o vojenské organizaci své jednotky, její dislokaci, jmen velitelů, vojenské výzbroje a výstroje, jakož i politické náladě vojáka a jeho morálce. V Německu se zdržoval na různých místech, načež byl získán francouzskou zpravodajskou službou pro její cíle a za tímto účelem absolvoval také zvláštní kurs pro zahraniční agenty v Inzbruku. Po skončení tohoto kursu byl dne 2.11.1949 dopraven na hranice a odtud vyslán cizí zpravodajskou službou do republiky a přecně stanovenými zpravodajskými úkoly.

- 2 -

Tyto úkoly týkaly se především armády, bezpečnostních složek a provádění průmyslové sabotáže. Před svým odchodem do republiky obdržel jako odměnu 10.000.-Kčs s tím, že další odměnu obdrží při svém návratu. Když se chystal ke zpáteční cestě do Německa byl dne 29.1.1950 zadržán.

Obviněný doznává toliko skutkový děj a je tedy práven žalován,

Ž e

1/ se spojil s dalšími osobami a vešel ve styk přímy s cizími činiteli, aby se pokusil zničit a rozvrátit lidové demokratické zřízení, společenskou a hospodářskou soustavu republiky, zaručené ústavou,
2/ jednak vyrazil přímo cizí moci státní tajemství a jednak vyzvídal státní tajemství v úmyslu vyrazit je cizí moci a za tím účelem vešel ve styk přímy s cizí mocí, při čemž povinnost zachovávat státní tajemství byla mu výslovně uložena a čin byl spáchán po výdělečném způsobu.

II/

Dne 8.6.1948 opustil svůj vojenský útvar, kde konal přesnětní službu, načež dne 29.6.1948 uprchl za hranice.

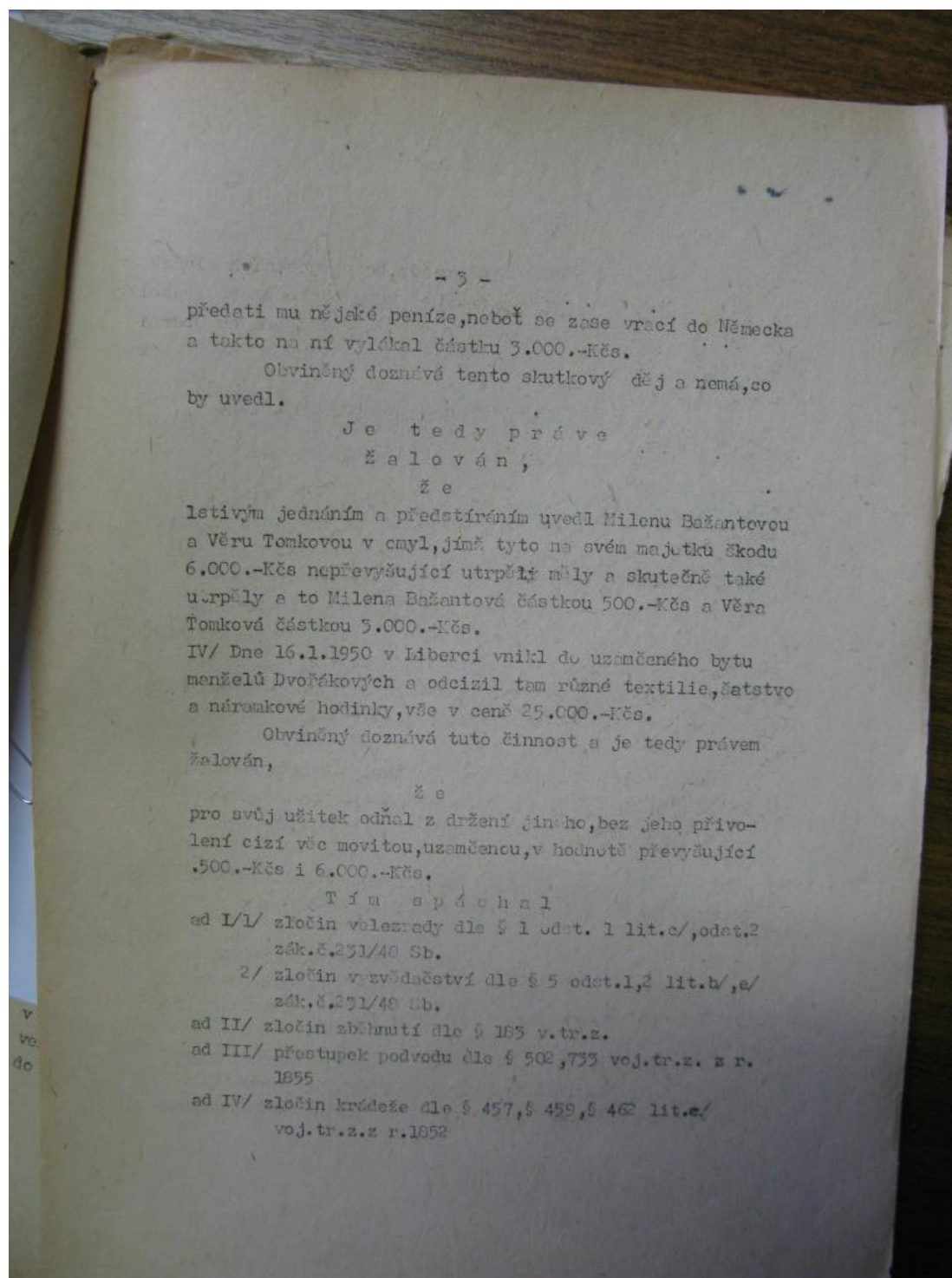
Obviněný doznává tento děj a je proto žalován,

Ž e

po vykonané služební přísaze svémocně opustil svůj útvar v úmyslu vyhnouti se navždy své služební povinnosti,
III.

V červnu 1948 v Praze listivě se zmocnil kabelky Mileny Bažantové v níž tato měla šatku 450.-Kčs, různé potraviny a osobní doklady a tak jí způsobil škodu ve výši 500.-Kčs.

V listopadu 1949 v Prachově dostavil se k Věře Tomkové tvrdil jí, že se zná s jejím synem, který uprchl ilegálně za hranice, že její syn má tam bídu a že má možnost

- 4 -

a buď za to potrestán
podle § 5 odst. 2 zák. č. 231/48 Sb. se zřetelem na § 34,
§ 35 tr. z. z r. 1852.

N a v r h u j í :

- 1/ konati hlavní líčení před státním soudem v Praze, přísluš-
ným dle § 9, § 13 odst. 1, § 17 odst. 1, § 18 odst. 1, § 20
odst. 1 tr. ř.,
- 2/ konstatovati obsah spisů Or I 126/48 státního soudu
v Praze,
- 3/ čísti osobní výkazy.

V P r a z e dne 27.X.1950.

Státní prokurátor:

-25-

Státní soud v Praze

92/V 55700 - 8
Op. 1/VII...../50

---Sestavení senátu:---

1/ předseda: JUDr. Karel Kruk 4/ soudce z lidu: 13

2/ soudce / voj.: 5/ soudce z lidu: 13

3/ soudce z povol. Dr. Bobek 13

Poučení obžalovanému o právu odmítati:
Obžalovaný má právo odmítnouti soudce, může-li uvést a
osvědčiti podstatné důvody proti jeho úplné nestrannosti.
Nutno tak učiniti do 3 dnů od oznámení s udáním důvodů
/: § 24 odst. 1 a 2 zák. č. 232/48 Sb.:/

---Hlavní líčení se koná:---

dne 19/XII 1950 o 8 hod. v jednací síni č. 957

I./ oběslání buďtež:

1/ obžal. s připojením sestavení senátu a poučením o právu
odmítati. Dr. Bobek

2/ svědci

3/ znalci

4/ tlumočník.....

II./ vyrozumění buďtež:

5/ obhájce s připojením obžaloby: Dr. Bobek

6/ členové senátu dle sestavení shora: Dr. Bobek

7/ státní prokuratura v Praze k Ps I. SP+I / 23/50

8/ presidium státního soudu

9/ zákonný zástupce obžal. rodiče- péče o mládež

III./ vyžádati:

10/ Dr. Bobek

V Praze dne.....1950

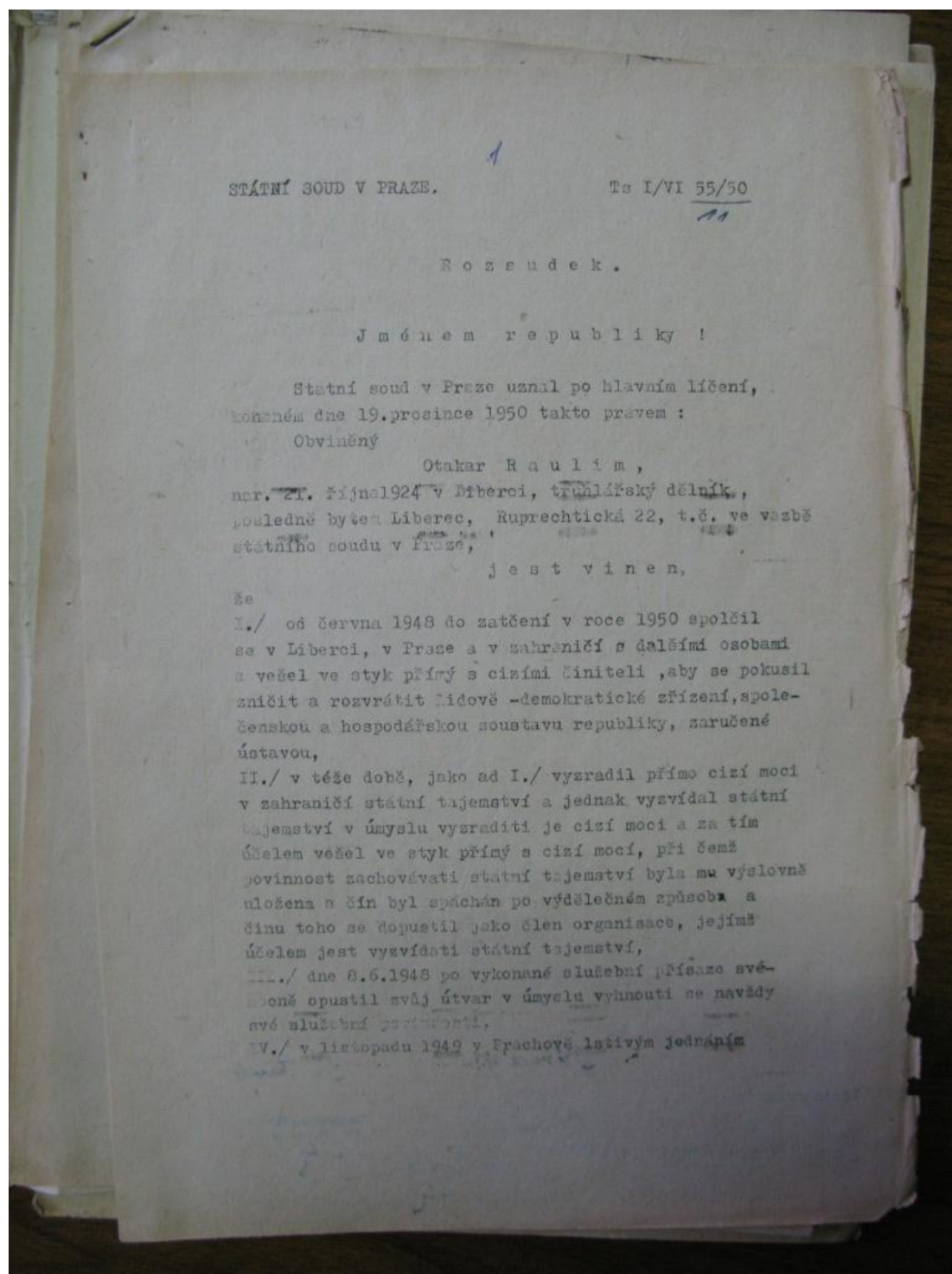
Došlo 2. XII. 1950 předáda senátu: Dr. Bobek

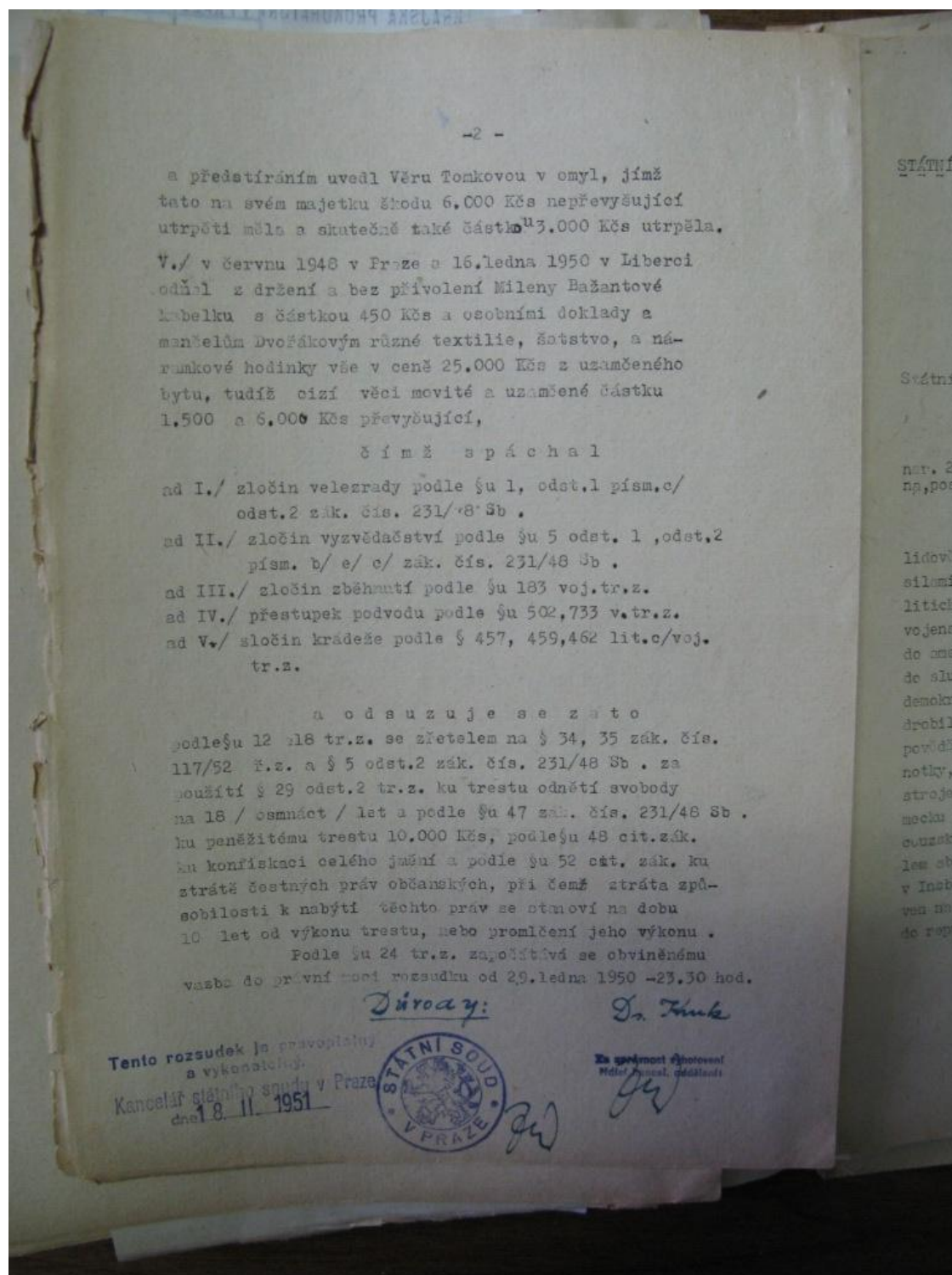
Opřeno 4/12

Porovnáno 1/12

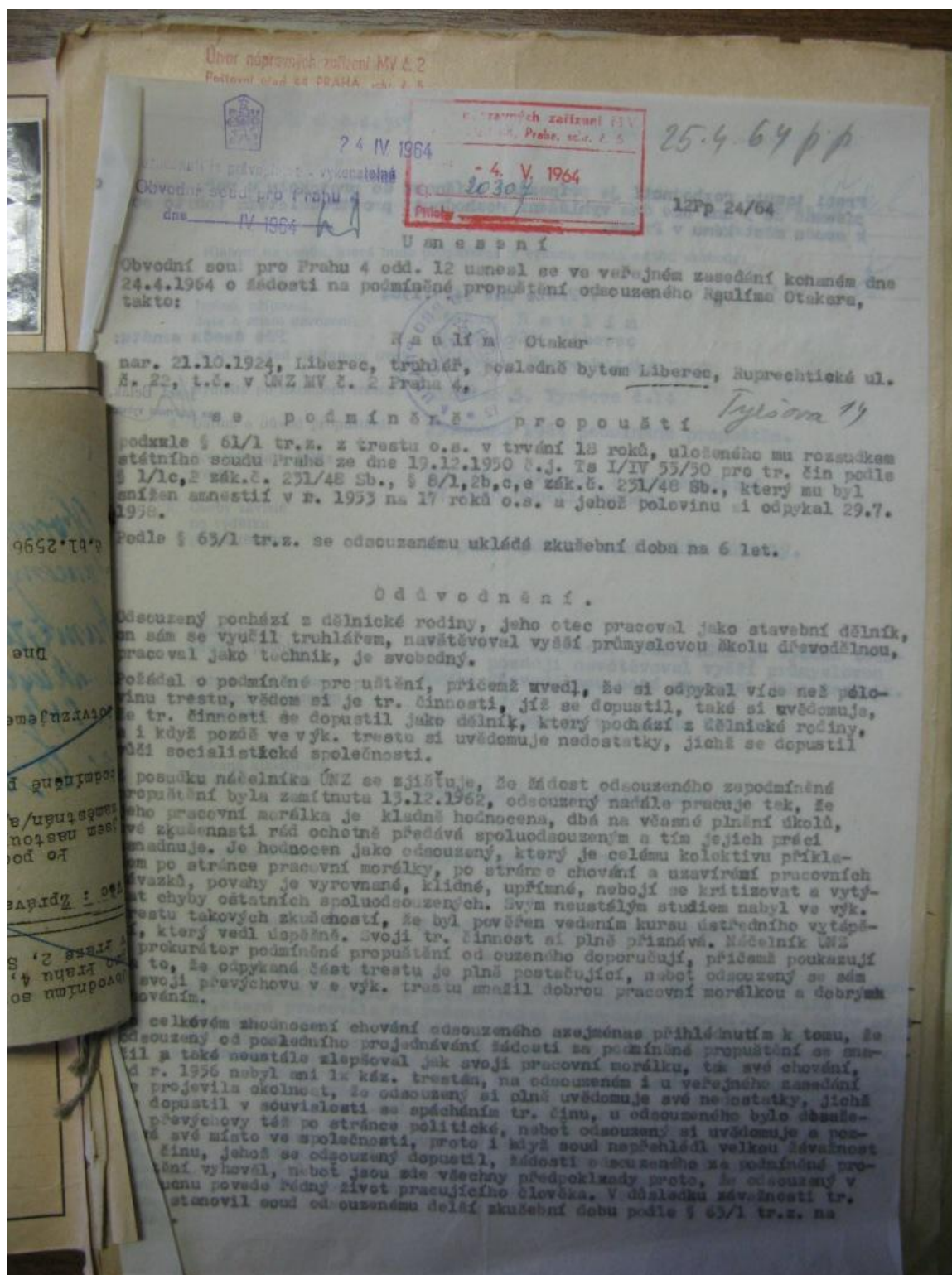
Oděláno 1/12

Am 30

Příloha č. 9 Usnesení o podmíněčném propuštění

10

Materiál pro 7. schůzi předsed. OV KSČ v Liberci dne 20. 7. 1988

Jen pro vnitrostr. potřebu!

Číslo materiálu : 83
Výtisk číslo : 2

K o d u : Kontrolní zpráva k rozmístění pravicových oportunistů jmenovaných v Poučení OV KSČ Liberec

Předkládají: tajemník OV KSČ v Liberci a předseda MěV KSČ Liberec

Pracovala: jednotlivá oddělení OV KSČ

*Na jednání odd. předat, které projednat v PCV a které sledovat z oddělení.
(Bez ohledu na místo okres - ale naproti jin, at-
je příměrem)*

N á v r h u s n e s e n í :

Předsednictvo OV KSČ v Liberci projednalo kontrolní zprávu, bere ji na vědomí a u k l á d á :

tajemníkům OV KSČ a předsedovi MěV KSČ v Liberci
nadále sledovat činnost pravicových oportunistů a podle potřeby přijímat opatření na jednotlivých úsecích stranické práce OV KSČ.

420603.525232

- 20 -

4. ing. Kršek Josef / narozen 19.11.1931, bytem
Turnov, B. Němcové 1261/

Pracuje v JZD Vítězný Únor v Pěňčíně ve funkci
hlavního technika zemědělské výroby. Dosahuje velmi
dobrých pracovních výsledků a má podíl na rozvoji
družstva. Pracuje jako místopředseda odbočky SČSP.
Průměrný měsíční plat činí 4.650,- Kčs.
Nikdo z blízkých příbuzných nezákonně neopustil ČSSR.

5. Kumpoštová Miroslava / narozena 25.11.1931,
bytem Liberec XIV.,
Sokolovská 730/8 /

Pracovala jako dispečerka provozu v n.p. Geodézie
Liberec. V současné době je ve starobním důchodu, pobírá
1.315,- Kčs. Do veřejné práce se nezapojila.

Nikdo z blízkých příbuzných nezákonně neopustil ČSSR.

- 9 - převést ke sledování na MěV KSČ

6. Moulis Jiří / narozen 30.7.1925, bytem Liberec I.,
U obchodní komory 6 /

Pracuje v Okresním stavebním bytovém družstvu Li-
berec, na pracovní úvazek do výše výdělku 20.000,- Kčs.
Mimo to pobírá starobní důchod 1.736,- Kčs. V místě
bydliště se neangažuje.

Nikdo z blízkých příbuzných nezákonně neopustil ČSSR.

7. Raulín Otakar / narozen 21.10.1924, bytem Liberec 3,
Oldřichova 164/

Pracoval v Agroprojektu ve funkci samostatného
projektanta. Nyní je ve starobním důchodu; v částce
1.720,- Kčs.

Příloha č. 11 Usnesení o podmíněčném propuštění

Toto rozhodnutí nabylo právní moci
dne 10. dubna 1991
v Příbrami dne 16. 4. 1991
Za správnost *Jař*

VYŠŠÍ VOJENSKÝ SOUD
PŘÍBRAM

OPIS
U S N E S E N Í

----- Rtv 260/90

Vyšší vojenský soud v Příbrami se rozhodl na neveřejném zasedání konaném dne 17. dubna 1991 podle zákona č. 119/90 Sb. o soudní rehabilitaci, t a k t o :

obviněný Otakar Ra ul í m,
nar. dne 21. 10. 1924 v L i b e r c í I.

je účasten soudní rehabilitace podle zákona č. 119/ Sb.

Rozsudek státního soudu v Praze ze dne 19. 12. 1950, sp. značka Ts. I/VI 55/50 byl podle § 2 odst. 1 písm. b. zákon č. 119/90 Sb. z r u š e n ve výroku o vině z trestných činů velezrady a vyzvědačství podle § odst. 1c/ 2, § 5 odst. 1, 2b/

Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí, která na tyto trestné činy obsahově navazovala / G. Hibnerová / a to k datu, kdy byla vydána.

O d ů v o d n ě n í :

Podle § 2 odst. 2 cit. zák. o účasti odsouzeného na soudní rehabilitaci rozhodne soud i bez návrhu.

Uvedeným rozsudkem byl obviněný Otakar Ra ul í m uznán vinným trestnými činy 1/ velezrady podle § 1, odst. 1 písmeno c/ odst. 2 zák. č. 231/48 Sb. , 2/ vyzvědačství podle § 5 odst. 1, odst. 2 písm. b/, e/, c/ zák. č. 231/48 Sb., 2 odcizení vojenské pistole dle voj. tr. zák. Za to byl odsouzen k trestu odnětí svobody na 18 let, k peněžitému trestu ve výši 10.000,- Kčs, ke konfiskaci celého jmění a ke strátě občanských práv na 10 let

Poučení : Proti tomuto rozhodnutí lze podat stížnost do tří dnů ode dne oznámení k Nejvyššímu soudu- vojenského kolegia.

V Příbrami dne 17. dubna 1991

Předseda senátu
podplukovník

Za správnost a vyhotovení:
Jař

JUDr. František Knoll, J. r.

Příloha č. 12 Fotografie Otakara Raulíma

Otakar Raulim jako mladík

Otakar Raulim dnes